

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
KANTON SARAJEVO - OPĆINA ILIDŽA
OPĆINSKI NAČELNIK

BOSNIA AND HERZEGOVINA
FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA
SARAJEVO CANTON - MUNICIPALITY OF ILIDŽA
MUNICIPALITY MAYOR

SLUŽBA ZA OBRAZOVANJE, KULTURU,
SPORT I INFORMISANJE

EDUCATION, CULTURE, SPORT AND
PUBLIC RELATION DEPARTMENT

STRATEGIJA PREMA MLADIMA OPĆINE ILIDŽA SA AKCIONIM PLANOM 2014-2016.

NOSILAC IZRADE:
Kordinaciono tijelo i radne grupe za izradu Strategije prema mladima
Služba za obrazovanje, kulturu, sport i informisanje

Ilidža, decembar 2013. godine

Sadržaj

1. UVOD
2. ANALIZA STANJA
3. PRISTUP RJEŠAVANJU PROBLEMA
4. OPĆI OPIS TRENUTNOG POLOŽAJA MLADIH
5. PLAN DJELOVANJA PO OBLASTIMA
 - 5.1. Obrazovanje
 - 5.2. Zapošljavanje
 - 5.3. Socijalna politika
 - 5.4. Slobodno vrijeme mladih-kultura i sport
 - 5.4.1. Kultura
 - 5.4.2. Sport
 - 5.5. Zdravstvo
 - 5.6. Aktivno sudjelovanje mladih u društvu
 - 5.7. Informisanje i mobilnost mladih
6. SAŽETAK
 - 6.1. Pregled troškova po godinama i oblastima
 - 6.2. Provođenje i monitoring

1. Uvod

Općina Ilidža jedna je od devet općina Kantona Sarajevo. Smještena je na srednjem dijelu važnog magistralnog pravca koji ide dolinom rijeke Bosne i Neretve, povezujući srednju Evropu na sjeveru i Jadransko more na jugu. Locirana je u podnožju planine Igman, u zelenom i vodom i šumom obilatim pejzažu. Prirodni resursi Ilidže određuju njenu prepoznatljivu sliku. Površina općine Ilidža iznosi 143,4 km² što čini 11,2 % ukupne površine Kantona Sarajevo. Na području općine Ilidža, pored javnih i državnih, nalazi se veliki broj malih i srednjih privrednih preduzeća.

Danas na prostoru općine Ilidža, prema procjenama, živi 66.750 stanovnika u ukupno 16 mjesnih zajednica, a broj mladih od 15 do 30 godina je **12.268**, što čini 18,4 % ukupnog stanovništva.

Općinu Ilidža sačinjava 16 mjesnih zajednica: Butmir, Donji Kotorac, Sokolović Kolonija, Hrasnica I, Hrasnica II, Ilidža Centar, Lužani, Vreoca, Vrelo Bosne, Blažuj, Rakovica, Osjek, Otes, Stup, Stup II i Stupsko brdo.

Bosni i Hercegovini, pa tako i našoj općini, potrebni su obrazovani i kvalificirani mladi ljudi koji će postati odgovornim građanima/kama i preuzeti na sebe odgovornost za unaprjeđenje životne sredine u kojoj žive.

Uzimajući u obzir činjenicu da od resursa koje nude mladi ljudi zavisi budućnost naše zajednice, Općina Ilidža želi stvoriti sredinu koja će omogućiti kvalitetan život ove populacije, ali i uticati da se mladi ljudi aktivno uključe u rješavanje svih društvenih problema. Potrebno je omogućiti mladim ljudima da predstave svoje kreativne ideje i podržati one koje doprinose unaprjeđenju života na ovim prostorima.

Pored postojećih deset osnovnih škola-javnih ustanova i osnovne muzičke škole na teritoriji općine Ilidža nalaze se i tri private osnovne škole, te tri srednje škole. Na području općine Ilidža nalaze se tri visokoškolske ustanove (Internacionalni univerzitet, Internacionalni Burch univerzitet i Sarajevska škola za nauku i tehnologiju).

Otvaranjem ovih univerziteta stvoreni su uslovi za razvoj Ilidže kao univerzitetskog centra koji okuplja i studente/ice drugih zemalja.

Veliki broj sportsko-rekreacijskih terena i prirodne ljepote Ilidže među kojima je i spomenik prirode Vrelo Bosne omogućuju mladim ljudima da zdravo i kvalitetno provode svoje slobodno vrijeme. Također, cilj nam je razvijati turističke potencijale općine, pri čemu će posebnu ulogu imati mladi ljudi.

2. Analiza stanja

Kreiranje i razvoj omladinske politike Općine Ilidža temelji se na Zakonu o mladima Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH“, broj 36/10), te preporukama relevantnih evropskih dokumenata (Evropska povelja Vijeća Evrope o učešću mladih u životu lokalne zajednice, Bijela knjiga Evropske komisije, 11 indikatora omladinske politike Savjeta Evrope i Evropskog omladinskog foruma) i Rezolucije o mladima u BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 12/03).

Od oktobra 2003. godine otvoreno je mjesto stručnog saradnika za rad sa mladima i nevladinim organizacijama, a u cilju uspostavljanja redovne komunikacije i saradnje sa omladinskim organizacijama, vijećima učenika, neformalnim grupama mladih ljudi i uspješnim pojedincima, te drugim vladinim strukturama koje se bave pitanjem mladih. Na nivou zakonodavne vlasti djeluje Komisija za obrazovanje, kulturu, fizičku kulturu i pitanja mladih, kao stalno radno tijelo Općinskog vijeća.

Na inicijativu predstavnika omladinskih organizacija, a uz podršku općinskog načelnika proveden je projekat formiranja Savjetodavnog odbora mladih Općine Ilidža (SOMI). Savjetodavni odbor mladih Općine Ilidža imenovan je osmi put 07. marta 2013. godine. Mandat imenovanih članova traje jednu godinu s mogućnošću ponovnog izbora. Rad članova

SOMI-ja je na volonterskoj osnovi. Zadatak SOMI-ja je da daje savjete, prijedloge i ideje za cjelokupni razvoj općine, s posebnim naglaskom na prezentiranje i afirmiranje potreba i položaja mladih.

Služba za obrazovanje, kulturu, sport i informisanje u oblasti rada sa mladima saraduje sa drugim općinskim službama, osnovnim i srednjim školama sa područja općine Ilidža, sa dvije javne ustanove čiji je osnivač Općina, predstavnicima Biro-a za zapošljavanje Ilidža, Službe socijalne zaštite Općine Ilidža, Doma zdravlja Ilidža i drugim vladinim strukturama koje se bave pitanjem mladih.

U Budžetu Općine Ilidža od 2006. godine planira se posebna budžetska linija namijenjena mladima – tzv. „Budžet za mlade“ – koja uključuje (su)finansiranje projekata za mlade nevladinih organizacija i neformalnih grupa uz administrativnu podršku registrovane nevladine organizacije, kao i realizaciju projekata i aktivnosti planiranih strategijama prema mladima. Kriterije za (su) finansiranje projekata za mlade definisali su članovi SOMI-ja. Od školske 2001/2002. godine redovno se dodjeljuju stipendije učenicima srednjih škola i studentima visokoškolskih ustanova. Za školsku 2012/13. godinu dodijeljene su 223 stipendije talentovanim učenicima i studentima. Dodijeljeno je i 49 stipendija za djecu bez oba roditelja i roditeljskog staranja, koji se nalaze na redovnom školovanju.

Prva Strategija za mlade Općine Ilidža sa akcionim planom 2007-2009. usvojena je na 19. redovnoj sjednici Općinskog vijeća održanoj 21. decembra 2006. godine. Riječ je o prvoj usvojenoj omladinskoj strategiji u Bosni i Hercegovini čiji sastavni dio je pregled troškova po godinama i oblastima. Općinsko vijeće je na 14. redovnoj sjednici održanoj 10. juna 2010. godine, usvojilo drugu Strategiju prema mladima Općine Ilidža sa akcionim planom 2010-2012. godine

Općina Ilidža u saradnji sa Institutom za razvoj mladih KULT realizovala je projekat obnove i izgradnje objekta koji se nalazi u Banjskoj 2 i koristi se u svrhu obrazovno-raznodnog centra za mlade. Ovim projektom želio se sačuvati objekat koji ima kulturno-historijski značaj i ponuditi mladima mjesto na kojem mogu kvalitetno provoditi svoje slobodno vrijeme. Obrazovno-raznodni centar za mlade SPAJALICA zvanično je otvoren 28. augusta 2008. godine.

Lokacija Obrazovno raznodnog centra za mlade SPAJALICA u središnjem dijelu Ilidže, te blizina objekta nekadašnjeg kina "Igman" u kojem se nalazi Biblioteka Ilidža, multimedijalna sala i nevladine organizacije stvara uslove za razvijanje Ilidže kao sredine koja je usmjerena ka mladima.

Na području općine Ilidža nalaze se dvije biblioteke: Biblioteka u sastavu JU KSR Hrasnica-Ilidža i Pozajmno odjeljenje 16 - Ilidža u sastavu JU Biblioteke grada Sarajeva. Infrastrukturu za mlade čine i: Javna ustanova za kulturu, sport i rekreaciju Hrasnica-Ilidža, JU Kulturno-sportski i rekreacioni centar Ilidža, Dom zdravlja Ilidža (centralni objekat i 10 područnih ambulanti-Rakovica, Stup I, Hrasnica I, Butmir, Sokolović Kolonija, Stup II, Otes, Osjek, Hrasnica II i Blažuj), JU „Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo“-Biro Ilidža i Služba socijalne zaštite Općine Ilidža.

Informativno glasilo Općine Ilidža je Općinski bilten koji izlazi jednom mjesečno sa svim aktuelnim informacijama.

Na području općine Ilidža djeluju sljedeće omladinske organizacije:

- Institut za razvoj mladih KULT, koji je osnivač Obrazovno-raznodnog centra za mlade SPAJALICA
- Udruženje mladih „Bez ograničenja“
- Udruženje mladih "Elan"
- Udruženje Omladinska organizacija "OSMJEH"
- Udruženje mladih "ŠEŠIR"
- Udruženje Mreža vršnjačkih edukatora (Association Y-Peer)
- Vijeće mladih Ilidža.

U skladu sa članom 37. Zakona o mladima FBiH („Službene novine FBiH“, broj 36/10) Vijeće mladih Ilidža registrovano je 25. januara 2013. godine, a osnovala su ga udruženja s

područja općine Ilidža: Udruženje mladih „Elan“, Udruženje mladih „Bez ograničenja“, Crveni križ Općine Ilidža i Udruženje za zaštitu prirode, rijeka i okoliša EKO PRO.

Općina Ilidža je podržala inicijativu za formiranje Vijeća mladih, kao krovnog udruženja mladih, utemeljenog na dobrovoljnom članstvu omladinskih udruženja, a koje će predstavljati interese mladih i omladinskih udruženja.

3. Pristup rješavanju problema

Omladinsko istraživanje je esencijalni element u razvoju politike prema mladima. Riječ je o ispitivanju mišljenja mladih, njihovih potreba, položaja, problema itd. Istraživanje je i prvi korak u razvoju strategije i plana akcije.

Istraživanje problema i potreba mladih na području općine Ilidža za potrebe izrade ove Strategije prema mladima provedeno je u julu i augustu 2012. godine. Istraživanje je provodio Institut za razvoj mladih KULT, a korišten je strukturirani upitnik GIZ-a.

Istraživanje je obuhvatalo sljedeće segmente položaja mladih:

- Obrazovani status
- Položaj na tržištu rada
- Zdravstveni položaj
- Socijalni položaj
- Učešće u javnom životu
- Mobilnost
- Informisanje
- Slobodno vrijeme.

Uzorak je bio slučajan i činili su ga mladi u dobi od 15 do 29 godina starosti (zbog poređenja sa prethodnim istraživanjem koje je provedeno 2009. godine). Na ovaj način tj. slučajnim odabirom 300 ispitanika prikupljeni su podaci reprezentativni za opću populaciju mladih u ovoj dobi. Slučajan odabir ispitanika znači da je svaka mlada osoba ove dobi na Ilidži imala podjednaku vjerovatnoću ulaska u uzorak.

Baza prikupljenih podataka analizirana je korištenjem SPSS – statističke aplikacije prilagođene za društvena istraživanja.

Izvještaj o istraživanju sačinjavaju grafički, tabelarni i tekstualni detaljni nalazi istraživanja. Izvještaj predstavlja i rezultate komparativne analize u kojoj su korišteni i podaci Agencije Evropske Komisije za statistiku – Eurostat, te rezultati Istraživanja problema i potreba mladih općine Ilidže iz 2009.

U izradi ovog dokumenta korišteni su i rezultati Analize društvene uključenosti mladih općine Ilidža, te podaci dobijeni anketiranjem mladih od strane SOMI-ja.

Institut za razvoj mladih KULT u okviru projekta Jednake mogućnosti za sve mlade! proveo je istraživanje o društvenoj uključenosti mladih općine Ilidža. Istraživanje je provedeno u junu 2011. godine, anketirano je 264 slučajno odabranih ispitanika (prema rodnoj pripadnosti 61% ženskih, a 39% muških ispitanika/ca), a pitanja su se odnosila na sljedeće oblasti: životni standard, stambena zbrinutost, socijalni status, formalno i neformalno obrazovanje, zapošljavanje, mladi i politika, izlazak na izbore, aktivno učešće u procesima odlučivanja, mladi i općina, volonterstvo, informiranost i informiranje mladih, kao i slobodno vrijeme mladih.

Savjetodavni odbor mladih općine Ilidža (SOMI) proveo je 09. 02.2013. godine u ulici Mala aleja anketiranje o položaju mladih u općini Ilidža. Anketirano je 256 mladih koji imaju prebivalište na području općine Ilidža, a anketni listić je sadržavao 11 pitanja.

Plan akcije jeste dokument koji počiva na dobro istraženim i analiziranim potrebama mladih u lokalnoj zajednici, zatim na dobro definiranim ciljevima i dugoročnoj strategiji koja ima tačno uspostavljen plan akcije šta će, ko će, kako i kada uraditi da se ispune ciljevi strategije. Globalni cilj takvog dokumenta jeste da vlasti odgovore na potrebe mladih,

povećaju učešće mladih kao aktivnih i odgovornih građana, te zaštite ugrožene grupe mladih.

U cilju kontinuiranog rada na poboljšanju položaja mladih Općinski načelnik je 23. aprila 2013. godine imenovao Koordinaciono tijelo za izradu Strategije prema mladima općine Ilidža u sastavu:

1. Aida Lušničkić, predsjednik (Služba za obrazovanje, kulturu, sport i informisanje)
2. Amra Bojičić, član (Služba za obrazovanje, kulturu, sport i informisanje)
3. Aida Sušić, član (Institut za razvoj mladih KULT)
4. Nada Katalina-Mašić, član (predsjednik radne grupe za oblast obrazovanja)
5. Davor Mihačević, član (predsjednik radne grupe za oblast zapošljavanja)
6. Jasminka Čejvanović, član (predsjednik radne grupe za oblast socijalne politike)
7. Adel Prašović, član (predsjednik radne grupe za oblast slobodnog vremena mladih- kultura i sport)
8. Amer Nezirević, član (predsjednik radne grupe za oblast zdravstva)
9. Aldijana Jašarević, član (predsjednik radne grupe za oblast aktivnog sudjelovanja mladih u društvu)
10. Edina Ićindić (predsjednik radne grupe za oblast informisanja i mobilnosti mladih)

Članovi Koordinacionog tijela donijeli su odluku da Strategija prema mladima općine Ilidža sa akcionim planom 2014-2016. odnosi na mlade od 15 do 30 godina starosti (u skladu sa Zakonom o mladima Federacije Bosne i Hercegovine). Akcioni plan je podložan izmjenama u skladu sa potrebama mladih u navedenom periodu.

Oslanjajući se na rezultate Istraživanja o potrebama mladih sa područja općine Ilidža definisane su oblasti obuhvaćene Strategijom:

- OBRAZOVANJE
- ZAPOŠLJAVANJE
- SOCIJALNA POLITIKA
- SLOBODNO VRIJEME MLADIH-KULTURA I SPORT
- ZDRAVSTVO
- AKTIVNO SUDJELOVANJE MLADIH U DRUŠTVU
- INFORMISANJE I MOBILNOST MLADIH

Za svaku od navedenih oblasti Rješenjem Općinskog načelnika broj: 07-05-1949/13 od 23. aprila 2013. godine imenovana je radna grupa u cilju analize trenutnog stanja, definisanja problema i utvrđivanja prioriteta u navedenoj oblasti, te planiranja aktivnosti za rješavanje definisanih problema mladih ljudi (plan djelovanja).

U radnu grupu za oblast **obrazovanja** imenovani su:

1. Nada Katalina-Mašić, predsjednik (Služba za obrazovanje, kulturu, sport i informisanje)
2. Nermin Muzur, član (Općinsko vijeće)
3. Jasminka Delić, član (Srednja tehnička škola grafičkih tehnologija, dizajna i multimedije)

U radnu grupu za oblast **zapošljavanja** imenovani su:

1. Davor Mihačević, predsjednik (JU "Služba za zapošljavanje KS"-Biro Ilidža)
2. Amir Džino, član (Općinsko vijeće)
3. Aida Godinjak, član (Služba za privredu i turizam)

U radnu grupu za oblast **socijalne politike** imenovani su:

1. Jasminka Čejvanović, predsjednik (Služba za rad, socijalna pitanja, zdravstvo, izbjeglice i raseljena lica)
2. Selma Kršlak, član (Služba socijalne zaštite općine Ilidža)
3. Meliha Hamzić, član (IV PU-PS Ilidža)

U radnu grupu za oblast **slobodnog vremena mladih- kultura i sport** imenovani su:

1. Adel Prašović, predsjednik (Služba za obrazovanje, kulturu, sport i informisanje)

2. Samir Avdić, član (Općinsko vijeće)
3. Džemal Hurić, član (Sportsko-rekreacijski klub „Kris-Kros“)

U radnu grupu za oblast **zdravstva** imenovani su:

1. Amer Nezirević, član (Dom zdravlja Ilidža)
2. Damir Laličić, član (Udruženje “Partnerstvo za zdravlje”)
3. Alma Vatrić, član (Općinsko vijeće)

U radnu grupu za oblast **aktivnog sudjelovanja mladih u društvu** imenovani su:

1. Aldijana Jašarević, predsjednik (Vijeće mladih Ilidža)
2. Selma Suljević, član (Obrazovno-raznodni centar za mlade SPAJALICA)
3. Ajla Milišić, član (Općinsko vijeće)

U radnu grupu za oblast **informisanja i mobilnosti mladih** imenovani su:

1. Edina Ićindić, predsjednik (Služba za obrazovanje, kulturu, sport i informisanje)
2. Merima Salčin, član (Vijeće mladih Ilidža)
3. Sandin Arnautović, član (Općinsko vijeće).

4. Opći opis trenutnog položaja mladih

Nakon provedenih istraživanja o problemima i potrebama mladih na području općine Ilidža, analizirajući sve instrumente i rezultate istraživanja, došli smo do osnovnih zaključaka:

- 1) Mladi prerano napuštaju obrazovanje. U najvećem broju slučajeva razlog je pronalazak stalnog zaposlenja. Oko 5,2% mladih u dobi od 18 do 24 godine ostalo je na nivou srednjeg trogodišnjeg obrazovanja što je malo manji procenat u odnosu na predhodno istraživanje (6%).
- 2) U našoj općini postoji potreba mladih za različitim vidovima obuke i mjestima gdje mogu izražavati svoje kreativne mogućnosti. Potrebno je jačati ponude neformalnog obrazovanja mladih kroz finansiranje održivih projekata i kvalitetno ih promovirati. Više od 54,5% mladih na Ilidži pohađalo je neki oblik obuke koji nije u programu redovnog obrazovanja, a 58,4% ih želi pohađati u budućnosti.
- 3) Nezaposlenost mladih na Ilidži porasla je za gotovo 10% u odnosu na 2009.g i sada iznosi 74%. Može se reći da se tržište rada na Ilidži donekle formalizovalo jer je smanjen broj osoba koje nemaju potpisan nikakav ugovor sa poslodavcem, a povećan broj osoba koje su potpisale ugovor na određeno i na neodređeno vrijeme. Skoro svaka druga mlada osoba smatra da se prema ženama i djevojkama vrši određena diskriminacija na tržištu rada.
- 4) 76% mladih voljno je pokrenuti vlastiti biznis, a 87% mladih smatra da bi im poslovni seminar bio od koristi. Potrebno je podržavati projekte omladinskog poduzetništva i malih omladinskih biznisa.
- 5) Povećan je broj mladih koji žive u domaćinstvima sa niskim prihodima primaju određenu vrstu socijalne pomoći. U prvom valu istraživanja iznosio je 11%, a sada 14%. 42% mladih u dobnoj skupini od 25 do 30 godina uspjelo se stambeno osamostaliti. Iako je primjetan porast u stambenom osamostaljivanju mladih Ilidže u odnosu na predhodni val istraživanja (28%), ovaj procenat je daleko ispod nivoa ostalih evropskih zemalja.
- 6) Mladi najviše slobodnog vremena provode pored televizora i u šetnji, a u veoma niskoj stopi posjećuju kulturne sadržaje. Potrebno je određene kulturne sadržaje prilagoditi potrebama i željama mladih.

- 7) Mladi u općini Ilidža svoje aktivnosti uglavnom realizuju kroz redovno školovanje, a određeni broj učestvuje u radu pojedinih sportskih klubova i udruženja. Potrebno je podržati nastavak rada sa mladima nakon što izađu iz formalnog obrazovnog sistema afirmisanjem omladinskih organizacija koje se bave neposrednim radom sa mladima.
- 8) 22,8 % mladih u dobi od 15 i 24 konzumira cigarete što je veće od prosjeka EU, ali manji u odnosu na predhodni val istraživanja. 22,4 % mladih Ilidže konzumira alkohol. Ovaj procenat je manji u odnosu na predhodni val istraživanja. 24% mladih uopće se ne bavi rekreativnim aktivnostima. Potrebno je promovisati zdrave stilove života.
- 9) Potpisivanje peticija je najčešći oblik sudjelovanja mladih općine Ilidža u političkom izražavanju. Povećan je broj mladih koji su učestvovali na javnim raspravama o općinskom budžetu i onih koji su prisustvovali javnom skupu gdje se raspravljalo o političkim i društvenim pitanjima. Učešće mladih u procesu donošenja odluka djelomično je ostvareno kroz angažman mladih općinskih vijećnika, rad Komisije za obrazovanje, kulturu, fizičku kulturu i pitanja mladih, SOMI-ja i Vijeća mladih. Potrebno je približiti politiku stvarnim potrebama mladih radi njihovog osposobljavanja za kvalitetno učešće u radu lokalne zajednice.
- 10) Studenti/e i učenici/e Ilidže su na istom nivou sa kolegama/cama iz EU kada je u pitanju korištenja Interneta što pokazuje da je potrebno pristupiti novim načinima informisanja mladih (društvene mreže i sl.), tj. javne pozive, konkurse i obavještenja koja se odnose na mlade prenositi modernijim kanalima komunikacije.
- 11) Za dugoročno i sistematsko rješavanje problema mladih potrebno je ostvariti stalnu saradnju i koordinaciju sa drugim subjektima na području općine Ilidža koji se bave pitanjima mladih i nastaviti proces istraživanja problema i potreba mladih.

5. Plan djelovanja po oblastima

5.1. Obrazovanje

1. Analiza stanja

Veliki dio mladih uključen je u sistem formalnog obrazovanja (srednje i visoko), a ono predstavlja jednu od najznačajnijih društvenih oblasti. Područje formalnog obrazovanja definisano je kantonalnim zakonima. Zadatak lokalne zajednice je da prati rad škola u smislu postignutih rezultata, da analizira stanje u pogledu materijalnih i prostornih kapaciteta u kojima se odvija nastava, da analizira uspjeh u učenju i vladanju učenika, te predlaže mjere za unaprjeđenje njihovog odgojno-obrazovnog rada. Zatim, lokalna zajednica kontinuirano organizuje općinska takmičenja u znanju, te provodi specifične programe podsticaja najugroženijim učenicima/cama, kao što je finansiranje prevoza učenika/ca sa većim problemima u kretanju, zatim programe poticaja najuspješnijih učenika/ca (pobjednici na općinskim, kantonalnim i federalnim nivoima takmičenja).

1.1. Formalno obrazovanje

Na području općine Ilidža djeluje deset javnih ustanova osnovnih škola, Osnovna muzička škola, tri privatne osnovne škole (O.Š. „El-Manar“, Katolički školski centar-Područna škola Stup i Međunarodna osnovna škola), dvije javne ustanove srednje škole, privatna srednja škola (Tursko-Bosanski Sarajevo koledž), te tri privatne visokoškolske ustanove.

Osnovne škole

Broj upisanih učenika/ca u školskoj 2013/14. godini

Naziv škole	Broj odjeljenja	Broj učenika	Broj učenica	Ukupan broj učenika i učenica
JU Prva osnovna škola	32	346	338	684
JU Druga osnovna škola	32	344	328	669
JU Treća osnovna škola	24	293	283	577
JU Četvrta osnovna škola	19	187	169	356
JU Peta osnovna škola	33	342	371	713
JU Šesta osnovna škola	23	274	246	520
JU Sedma osnovna škola	28	327	298	625
JU Osma osnovna škola „Amer Čenanović“	23	272	254	526
JU Deveta osnovna škola	20	223	223	446
JU Deseta osnovna škola	25	297	299	596
	259	2.905	2.809	5.714
Osnovna škola „El-Manar“	9	94	86	180
U k u p n o	268	2.999	2.895	5.894

Srednje škole (javne ustanove)

Broj upisanih učenika/ca u školskoj 2013/14. godini

Naziv škole	Broj odjeljenja	Broj učenika	Broj učenica	Ukupan broj učenika i učenica
JU Četvrta gimnazija Ilidža Adresa: Mala aleja 69 Telefon/fax: 033/636 704, 623 880 Web site/e-mail: www.cetvrta-gimnazija.edu.ba cetvrta-gimnazija@gmail.com Direktor: Šefik Dželović	23	211	323	534
	I razred-4	38	45	83
	II razred-6	45	81	126
	III razred-7	70	96	166
	IV razred-6	58	101	159
JU Srednja tehnička škola grafičkih tehnologija, dizajna i multimedije Adresa: Emira Bogunića Čarlija 2 Telefon/fax: 033/764 255, 764 266 Web site/e-mail: www.sgts.edu.ba sgts@sgts.edu.ba Direktor: Muhidin Topčić	19	299	267	566
	I razred-3	46	32	78
	II razred-5	89	61	160
	III razred-6	81	105	186
	IV razred-5	83	69	152

Visokoškolske ustanove*Internacionalni univerzitet u Sarajevu*

Adresa: Hrasnička cesta 15

Telefon/fax: 033/957 100, 957 105

Web site: www.ius.edu.baE-mail: info@ius.edu.ba

Osnovan od strane Fondacije za razvoj obrazovanja Sarajevo, Internacionalni univerzitet u Sarajevu (IUS) čine sljedeći fakulteti: Fakultet prirodnih i tehničkih nauka, Fakultet menadžmenta i javne uprave i Fakultet umjetnosti i društvenih nauka. IUS je otvoren za studente iz cijelog svijeta, dok se kao jezik komunikacije koristi engleski. Studenti bez dovoljnog znanja engleskog jezika pohađaju jednogodišnji intenzivni Program za učenje engleskog jezika koji se organizira u sklopu IUS-ove Škole engleskog jezika.

Kampus IUS-a se nalazi na području općine Ilidža. U sklopu Kampusu, trenutno su glavna univerzitetska zgrada, gdje se održavaju predavanja, odvojene zgrade spavaonica za muške i ženske studente, a u toku je i završetak izgradnje Sarajevskog istraživačkog centra.

Kampus ima površinu od 72.500 m², a u budućnosti se očekuje izgradnja ukupno 16 objekata. Unutar glavne univerzitetske zgrade nalaze se biblioteka sa čitaonicom, potrebni laboratoriji koje zahtijevaju IUS-ovi studijski programi (laboratorij za genetiku i bioinženjering, mikroelektroniku, vizuelne umjetnosti, kompjuterske nauke, itd). Zgrada također posjeduje i moderni amfiteatar sa kapacitetom od 280 gostiju i svom opremom potrebnom za simultano prevođenje. U prizemlju zgrade nalazi se kantina te područje za odmor. Čitavo područje kampusa pokriveno je bežičnim internet signalom.

Naziv univerziteta	Broj upisanih studentica u šk. 2012/13. g.	Broj upisanih studenata u šk. 2012/13. g.	Broj diplomiranih studentica u šk. 2011/12.	Broj diplomiranih studenata u šk. 2011/12.
Internacionalni univerzitet u Sarajevu	92	273	69	73

--	--	--	--	--

Internacionalni Burch univerzitet

Adresa: Francuske revolucije bb

Telefon/fax: 033/944 400, 782 131

Web site: www.ibu.edu.ba

E-mail: info@ibu.edu.ba

Internacionalni Burch univerzitet (IBU) osnovan je 2008. godine, a čine ga tri fakulteta: Fakultet za inženjering i informacione tehnologije, Fakultet za ekonomiju i Edukacijski fakultet. Nastavni proces je započeo u skladu s Bolonjskim sistemom obrazovanja (3 +2 +3) u cijelosti na engleskom jeziku na sva tri fakulteta. IBU je član privatne Bosna Sema obrazovne institucije. Za naučno-istraživački rad studenti se mogu koristiti bibliotekom, informatičkim laboratorijama te posebno prerađenim čitaonicama.

Studentima se nudi i mogućnost smještaja u muškim i ženskim domovima uz prateće sadržaje koji su u neposrednoj blizini zgrade univerziteta.

Univerzitet nudi honorarno uposlenje svojim studentima, što je izvrstan način za sticanje profesionalnog iskustva i dodatnu zaradu. Glavne jedinice koje nude uposlenje studentima su biblioteka, informatički centar, rad kao ispomoć dekanima, ured za odnose s javnošću i studentska služba.

R.b.	Naziv fakulteta	Broj upisanih studentica u šk. 2012/13.	Broj upisanih studenata u šk. 2012/13.	Broj diplomiranih studentica u šk. 2011/12.	Broj diplomiranih studenata u šk. 2011/12.
1.	Fakultet za inženjering i informacijske studije	50	89	8	12
2.	Edukacijski fakultet	47	31	40	10
3.	Ekonomski fakultet	22	34	4	11
UKUPNO		119	154	54	33

Sarajevska škola za nauku i tehnologiju

Adresa: Hrasnička cesta 3a

Telefon/fax: 033/975 000, 975 030

Web site: www.ssst.edu.ba

E-mail: administration@ssst.edu.ba

Univerzitet Sarajevska škola za nauku i tehnologiju otvoren je u oktobru 2004. godine kao prvi privatni univerzitet u Bosni i Hercegovini.

U namjeri da ponudi programe koji će pratiti svjetske standarde obrazovanja, SSST je uspostavio saradnju sa Univerzitetom Buckingham u Velikoj Britaniji, te na taj način diplomantima obezbijeduje dvije diplome – diplomu SSST prema bolonjskim principima studija, te diplomu Univerziteta u Buckinghamu. Nastava na SSST-u se izvodi na engleskom jeziku.

U septembru 2012. godine otvoren je Kampus Univerziteta SSST na Ilidži. Zgrada Kampusa Univerziteta SSST prostire se na 10.000 m², a izgrađen je u skladu sa svjetskim standardima za visokoobrazovne institucije.

Univerzitet SSST ima šest fakulteta: Fakultet kompjuterskih nauka, Fakultet informacionih sistema, Fakultet inženjerskih nauka, Ekonomski fakultet, Fakultet političkih nauka i međunarodnih odnosa i Fakultet stranih jezika i Sarajevsku filmsku akademiju.

R.b.	Naziv fakulteta	Broj upisanih studentica u šk. 2012/13.	Broj upisanih studenata u šk. 2012/13.	Broj diplomiranih /magistriranih studentica u šk. 2011/12.	Broj diplomiranih/magistriranih studenata u šk. 2011/12.
1.	Fakultet kompjuterskih nauka	4	14	4	14
2.	Fakultet informacionih sistema			7	10
3.	Fakultet političkih nauka i međunarodnih odnosa	6	9	11	5
4.	Ekonomski fakultet	15	7	22	12
5.	Sarajevska filmska akademija	7			
6.	Fakultet stranih jezika	2	1		
UKUPNO		34	31	44	41

Škole kontinuirano postižu visok nivo uspjeha u učenju, stalnim stručnim i pedagoškim usavršavanjem nastavnog osoblja prate savremena kretanja u obrazovanju i stimuliraju njegovu primjenu u svakodnevnom radu u cilju unaprjeđenja odgojno-obrazovnog procesa. Pored redovne nastave u školama se odvija veoma živa i raznovrsna vannastavna aktivnost. Neke od njih rezultat su isključivo interesovanja učenika. Vannastavne aktivnosti su planirane i kao priprema za takmičarske aktivnosti iz predmeta za koje Prosvjetno-pedagoški zavod organizira takmičenja i mogu se smatrati kao jedini oblik rada sa nadarenim učenicima.

Općina, iako nije to u njenoj neposrednoj nadležnosti kontinuirano podržava obrazovne institucije, učenike i studente na svom području. Navedena podrška se očituje u: materijalnoj pomoći pri izgradnji osnovnih i srednjih škola i održavanju infrastrukture, materijalnoj pomoći u opremanju savremenom opremom, podrškom učeničkom standardu - finansiranjem užina i ekskurzija socijalno ugroženim učenicima/cama, plaćanjem prevoza učenicima/cama koji imaju veće probleme u kretanju i njihovim pratiocima, stipendiranje talentovanih učenika/ca srednjih škola i studenata visokokškolskih ustanova, stipendiranje učenika – djece bez oba roditelja odn. bez roditeljskog staranja i stipendiranje učenika slabijeg imovnog stanja, obezbjeđenje poklon paketića svim prvačićima osnovnih škola, sprovođenje općinskih i podrška drugim takmičenjima na većem nivou, te obezbjeđenje nagrada učenicima/cama za postignute rezultate na općinskom, kantonalnom, federalnom i državnom nivou, podrška učenicima/cama u međunarodnoj razmjeni, kao i podrška u organizovanju školskih takmičenja, smotri znanja i stvaralaštva i tradicionalnim manifestacijama okupljanja djece i mladih općine.

Za školsku 2012/13. godinu dodijeljene su 223 stipendije talentovanim učenicima/cama srednjih škola (prosječna ocjena 5,00) i studentima visokokškolskih ustanova (najmanja prosječna ocjena 7,50 za studente grupacije tehničkih fakulteta, medicinskih fakulteta i filozofskog fakulteta -odsjek germanistike i anglistike i najmanja prosječna ocjena 8,00 za studente ostalih fakulteta).

Mjesečni iznos stipendije za učenike/ce iznosio je 75,00 KM, a za studente 100,00 KM.

Inkluzivno obrazovanje

Proces inkluzivne nastave podrazumjeva uključivanje djece sa posebnim potrebama u redovnu školu kojim se realizira individualno prilagođeni plan i program i prisutna je već devet godina. Razni su problemi koji prate ovaj vid nastave, te praksa pokazuje da se nisu ispunile brojne pretpostavke za uspješno provođenje inkluzivnog obrazovanja.

Broj učenika/ca sa posebnim potrebama u osnovnim školama na području općine Ilidža:

Naziv škole	Broj učenika/ca sa posebnim potrebama	Broj učenika/ca koji rade po IPP-u
JU Prva osnovna škola	60	8
JU Druga osnovna škola	7	1
JU Treća osnovna škola	13	5
JU Četvrta osnovna škola	20	3
JU Peta osnovna škola	9	5
JU Šesta osnovna škola	76	2
JU Sedma osnovna škola	8	8
JU Osmo osnovna škola „Amer Čenanović“	25	0
JU Deveta osnovna škola	14	14
JU Deseta osnovna škola	19	19
	251	65
Osnovna škola „El-Manar“	1	1
Ukupno	252	66

Broj učenika/ca sa posebnim potrebama u dvije srednje škole na području općine Ilidža:

Naziv škole	Broj učenika/ca sa posebnim potrebama	Broj učenika/ca koji rade po IPP-u	Poteškoće
Srednja tehnička škola grafičkih tehnologija, dizajna i multimedije	30	0	Govorne teškoće Oštećenje sluha i vida
Četvrta gimnazija Ilidža			Nema kategorisanih učenika, ali ima nekoliko učenika sa tjelesnim oštećenjima

1.2. Neformalno obrazovanje

Neformalni oblik obrazovanja se provodi, uglavnom, kroz aktivnosti i projekte nevladinog sektora. Općina Ilidža ostvaruje saradnju sa udruženjima koja se u svojim aktivnostima bave obrazovanjem i potrebama mladih ljudi. Ovom broju aktivnih udruženja treba dodati i projekte drugih subjekata koje podržava Općina, a koji svojim radom daju značajan doprinos u razvoju obrazovanja i na taj način pokrivaju teme koje nisu dovoljno ili nikako prisutne u nastavnim planovima i programima odgojno – obrazovnih institucija, kao npr. ljudska prava, rješavanje konflikata, nenasilna komunikacija, ravnopravnost spolova, seksualno i reproduktivno zdravlje, projektni menadžment, vještina prezentiranja, građansko obrazovanje i aktivizam mladih, volonterizam i dr. Analiza rezultata Istraživanja potreba mladih je pokazala da je više od 54,5% mladih na Ilidži pohađalo neki oblik obuke koji nije u programu redovnog obrazovanja, a 58,4% ih želi pohađati u budućnosti. Rezultat ukazuje da su mladi općine Ilidža zainteresirani za programe neformalnog obrazovanja.

Općina Ilidža je u toku 2013. godine podržala realizaciju 19 projekata iz oblasti obrazovanja finansiranih po Javnom pozivu iz oblasti sporta, kulture i obrazovanja, a na osnovu Odluke o

kriterijima, načinu i postupku raspodjele budžetskih sredstava Općine Iliđa iz grantova za projekte u oblasti sporta, kulture i obrazovanja ("Službene novine KS", broj 30/09), a (su)finansirana su i tri projekta vijeća učenika osnovnih i srednjih škola (podrška Vijeću učenika OŠ Katolički školski centar –Područno odjeljenje Stup za projekte „Rehabilitacija učenika s govorno-jezičkim teškoćama i teškoćama u učenju“ i „Uređenje školskog dvorišta osnovne škole Katoličkog školskog centra-Stup“ i Vijeću učenika Četvrtne gimnazije Iliđa za projekat „Bolji život“) na osnovu raspisanog Javnog poziva za (su)finansiranje projekata za mlade.

2. Problemi mladih

Analizom istraživanja i podataka kojima raspolaže Služba za obrazovanje, kulturu, sport i informisanje utvrđeni su sljedeći problemi mladih u oblasti formalnog obrazovanja:

1. Formalno obrazovanje se sporo prilagođava potrebama tržišta rada.
2. Inkluzivno obrazovanje treba unaprjeđivati.
3. Mladi nisu dovoljno upoznati s problemom ugrožavanja čovjekove životne sredine.
4. Mladi prekidaju školovanje jer u tome ne vide smisao obrazovanja.
5. Mladi nisu dovoljno upoznati sa prednostima koje nudi neformalno obrazovanje.
6. Nadarenim i talentovanim učenicima/cama se ne posvećuje se dovoljno pažnje.

3. Podjela problema po bitnosti i hitnosti njihova rješavanja

Imajući u vidu zakonske mogućnosti i nadležnosti lokalne zajednice, problemi i potrebe mladih su rangirani po prioritetima, a na osnovu kriterija nadležnosti, značaja za mlade, finansijskim mogućnostima Općine i pretpostavljenim efektima poduzetih mjera u lokalnoj zajednici.

vrlo hitno ali nebitno¹

Mladi nisu uključeni u procese reforme obrazovnog sistema. Obrazovni sistem nije prilagođen potrebama na tržištu rada.

vrlo hitno i vrlo bitno

1. Učenici/ce s posebnim potrebama nisu dovoljno uključeni u redovno školovanje i/ili se ne tretiraju na odgovarajući način.
2. Mladi nisu dovoljno upoznati s problemima ugrožavanja čovjekove životne sredine i tema ekologije nije dovoljno zastupljena u nastavnom procesu.
3. Mladi prekidaju/napuštaju školovanje jer u tome ne vide smisao.
4. Mladi nisu dovoljno upoznati sa prednostima koje nudi neformalno obrazovanje.

nije ni hitno ni bitno

nije hitno ali je bitno

5. Nadareni i talentovani učenici/ce su neidentifikovani i njihovim sposobnostima se ne posvećuje dovoljno pažnje.

¹ Nije u nadležnosti općinske vlasti.

Objasnjemo probleme i potrebe koji su bitni, a njihovo rješavanje je hitno ili manje hitno:

1. Učenici/ce s posebnim potrebama nisu dovoljno uključeni u redovno školovanje i/ili se ne tretiraju na odgovarajući način. Reforma obrazovanja u BiH pokrenula je, pored ostalih, i proces uvođenja inkluzivne nastave. Inkluzija podrazumijeva uključivanje djece s posebnim potrebama u redovnu školu. Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 10/04, 21/06, 26/08, 31/11 i 15/13) definiše pitanje inkluzije kroz članove: 26, 27 i 28. Cilj sprovedbe inkluzivne nastave je da se isključi svaki vid diskriminacije djece sa posebnim potrebama i zaštite prava djece. Nažalost, realizacija je potpuno suprotna ciljevima, prvenstveno zbog toga što se prije sprovođenja nisu primjenili Pedagoški standardi koji se odnose na: adekvatan broj stručnjaka za direktni ili indirektni rad sa učenicima/cama sa posebnim potrebama, opremljenost adekvatnim učilima i literaturom, otklanjanje arhitektonskih barijera, te opremljenost prostora za inkluzivne učionice i prilagođavanje školskih objekata fizičkim potrebama učenika/ca. Zakonom o srednjem obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 23/10) u članu 72 navodi se da se učenici/ce sa posebnim obrazovnim potrebama, pod određenim uvjetima, mogu uključiti u redovno srednjoškolsko obrazovanje, po principu inkluzivnog obrazovanja.

2. Mladi nisu dovoljno upoznati s problemima ugrožavanja čovjekove životne sredine i tema ekologije nije dovoljno zastupljena u nastavnom procesu. Školska dvorišta nisu uređena i ne postoji kultura učenika/ca da uredi sredinu u kojoj neposredno žive i borave.

3. Mladi prekidaju/napuštaju školovanje jer u tome ne vide smisao. Po rezultatima istraživanja 24% mladih prekinuli su školovanje jer u tome ne vide neki smisao, što ukazuje na nizak stupanj zadovoljstva mladih ljudi s područja općine Ilidža kvalitetom obrazovanja. Najveći procenat mladih je istakao probleme preopširnih nastavnih planova i programa, manjak prakse/praktičnog pristupa u nastavi i prakse naučno-istraživačkog rada koja nije u skladu sa realnim potrebama u ekonomiji.

4. Mladi nisu dovoljno upoznati sa prednostima koje nudi neformalno obrazovanje. Zbog prevelike posvećenosti formalnom obrazovanju i ustaljenih tradicionalnih stavova o školskom obrazovanju mladi ne vide prednosti neformalnog obrazovanja iako rezultati istraživanja ukazuju da su mladi općine Ilidža zainteresirani za programe neformalnog obrazovanja. Više od 54,5% mladih na Ilidži pohađalo je neki oblik obuke koji nije u programu redovnog obrazovanja, a 58,4% ih želi pohađati u budućnosti.

5. Nadareni i talentovani učenici/ce su neidentifikovani i njihovim sposobnostima se ne posvećuje dovoljno pažnje. Ovi učenici u redovnom obrazovanju budu najčešće zapostavljeni zbog učenika/ca koji imaju posebnih obrazovnih potreba i/ili poteškoća u savladavanju nastavnog gradiva. Nadareni učenici/ce su također djeca sa posebnim obrazovnim potrebama zbog svojih karakteristika, osobina, potreba i sposobnosti. Dosadašnji nivo edukacije nastavnog osoblja za rad sa učenicima/cama sa posebnim potrebama je nedovoljan.

4. Plan djelovanja

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti	Vrijeme provođenja	Odgovorne osobe/institucije	Troškovi (KM)
1. Učenici/ce s posebnim potrebama obuhvaćeni inkluzivnom nastavom se ne tretiraju na odgovarajući način.	1. Zakon se primjenjuje: Učenici/ce s posebnim potrebama su uključeni u redovnu školu i pohađaju inkluzivnu nastavu prema individualno prilagođenom planu i programu.	Nastaviti rad volonterskog mobilnog tima u uz potporu stručnjaka Centra „Vladimir Nator“ Sarajevo i školskih pedagoga i psihologa, te isti proširiti i za srednje škole.	2014 2015 2016	Članovi mobilnog tima, pedagozi/psiholozi iz škola, direktori i Centar „Vladimir Nator“	2014: 18.240 2015: 18.240 2016: 18.240
	2. Nezaposleni mladi, fakultetski obrazovani stručnjaci sa područja općine Ilidža angažirani su u ovom projektu.				
	3. Primjenjene su metode muzikoterapije u cilju rehabilitacije djece i omladine sa razvojnim poteškoćama.	Nabaviti odgovarajuće muzičke instrumente i opremu za rehabilitaciju učenika/ca i omladine sa razvojnim poteškoćama sa područja Ilidže, a koji pohađaju Centar „Vladimir Nator“ Sarajevo.	2014	Služba za OKSI, direktor Centra „Vladimir Nator“ Sarajevo	2014: 1.000

<p>2. Mladi nisu dovoljno upoznati s problemom ugrožavanja čovjekove životne sredine i tema ekologije nije dovoljno zastupljena u nastavnom procesu</p>	<p>1. Učenici/ce srednjih škola u općini Ilidža upoznati o vrijednostima prirode i onoga što nam ona pruža u cilju stvaranja povoljnijih uslova za zdravo življenje i razvoj turizma.</p> <p>2. Učenici/ce srednjih škola uređuju kutak školskog dvorišta i osjećaju se odgovornim za njegov izgled, čime razvijaju ekološku samosvijest.</p>	<p>U dvorištu škole oformiti ekološki kutak i uređivati ga u okviru školske ekološke sekcije</p>	<p>2013/14 2014/15 2015/16</p>	<p>Ekološke sekcije srednjih škola, profesori i direktori škola</p>	<p>2014: 1.000 2015: 1.000 2016: 1.000</p>
<p>3. Mladi prekidaju /napuštaju školovanje jer ne vide u tome smisao.</p>	<p>1. Smanjen je broj učenika/ca devetih razreda OŠ i prvih razreda srednjih škola koji napuštaju školovanje</p>	<p>Organizirati predavanje/radionicu o važnosti obrazovanja i cjeloživotnog učenja za učenike/ce devetih razreda OŠ i prvih razreda srednjih škola</p>	<p>2013/14 2014/15 2015/16</p>	<p>Služba za OKSI, direktori osnovnih i srednjih škola, pedagozi/psiholozi, udruženja</p>	<p>2014: 0 2015: 0 2016: 0</p>
<p>4. Mladi ne vide prednosti neformalnog obrazovanja u vidu dopune školskom obrazovanju.</p>	<p>1. Najmanje 300 mladih koji se još školuju koristi ponudu neformalnog obrazovanja koja se nudi u Obrazovno-raznodnom centru za mlade SPAJALICA</p>	<p>Organizirati Dan otvorenih vrata SPAJALICE dva puta godišnje, na koji bi se pozvali učenici/ce IX razreda osnovnih škola kao i učenici/ce I razreda srednjih škola.</p>	<p>2013/14 2014/15 2015/16</p>	<p>Institut za razvoj mladih KULT, škole na području općine Ilidža</p>	<p>2014: 500 2015: 500 2016: 500</p>

	2. Najmanje 200 mladih pohađalo je jedan od kurseva koji su u ponudi Obrazovno-razonodnog centra za mlade.	Mlade lldže redovno informirati o ponudi Obrazovno-razonodnog centra za mlade SPAJALICA. Provoditi kurseve za koje mladi smatraju da su im potrebni.	2014 2015 2016	Institut za razvoj mladih KULT	2014: 2000 2015: 2000 2016: 2000 (sufinansiranje troškova polaznika kurseva)
--	--	--	----------------------	--------------------------------	---

Troškovi po godinama:

Godina	Iznos
2014.	22.740 KM
2015.	21.740 KM
2016.	21.740 KM
ukupno:	66.220 KM

5.2. Zapošljavanje

1. Analiza stanja

Prema podacima JU Službe za zapošljavanje Kantona Sarajevo-Biro Ilidža u aprilu 2013. g. registrovano je 11591 nezaposleno lice (6958 žena i 4633 muškaraca).

Starosna struktura nezaposlenih osoba po dobi, spolu i stepenu stručnog obrazovanja:

Godine starosti		Ukupno	Stepen stručnog obrazovanja							
			VSS	VŠS	SSS	NSS	VKV	KV	PKV	NKV
15-19 god.	Svega	255	0	0	84	0	0	122	1	48
	Žene	91	0	0	35	0	0	38	1	17
20-24 god.	Svega	1227	116	0	696	0	0	338	0	77
	Žene	576	76	0	338	0	0	122	0	40
25-29 god.	Svega	1660	445	9	585	0	2	431	5	183
	Žene	989	295	7	340	0	1	229	4	113
30-34 god.	Svega	1548	203	29	493	2	0	482	6	333
	Žene	981	146	24	346	2	0	248	2	213
35-39 god.	Svega	1339	70	15	316	2	1	418	16	501
	Žene	909	52	14	260	2	0	228	13	340
40-44 god.	Svega	1266	26	10	302	6	2	437	30	453
	Žene	799	19	7	220	6	0	227	14	306
45-49 god.	Svega	1379	28	15	331	12	12	471	21	489
	Žene	856	16	12	250	12	2	217	10	337
50-54 god.	Svega	1407	35	20	314	25	28	302	23	660
	Žene	866	13	14	214	24	4	111	13	473
55-59 god.	Svega	1069	22	13	114	18	30	223	15	634
	Žene	616	10	5	66	18	3	73	5	436
60 i više god.	Svega	441	9	15	25	11	15	65	7	294
	Žene	275	4	7	18	10	2	22	4	208
UKUPNO	Svega	11591	954	126	3260	76	90	3289	124	3672
	Žene	6958	631	90	2087	74	12	1515	66	2483

Od ukupnog broja nezaposlenih lica **3149 lica** (1656 žena i 1493 muškarca) ili procentualno **27,17%** je u dobi do 29 godina (dobna skupina od 30 godina je statistički svrstana u grupu 30-34 godine te se ne može izdvojeno analizirati). Od tog broja 1728 mladih (918 žena) je bez radnog iskustva. U odnosu na predhodne analize primjetan je pad broja mladih sa osnovnom školom te konstantno povećanje broja mladih sa visokom školskom spremom.

Precizniji podaci mogu se vidjeti iz sljedeće tabele:

God.starosti	NK	PK	KV	VKV	NSS	SSS	VŠS	VSS	UKUPNO
15-19	48	1	122	0	0	84	0	0	255
20-24	77	0	342	0	0	697	0	116	1232
25-29	184	5	431	2	0	585	9	446	1662
UKUPNO	309	6	895	2	0	1366	9	562	3149
mart 2010.	434	8	998	1	0	1395	24	277	3142
septembar 2006.	623	14	1206	2	2	1308	53	148	3356

Zanimanja koja se najviše traže su magistri farmacije, ing. elektrotehnike, ing. arhitekture, ing. građevinarstva, ing. mašinstva, profesori engleskog jezika, matematike i fizike, dipl. ekonomisti, građevinski i ekonomski tehničari, KV radnici građevinske struke, pekari, varioci itd.

Zanimanja za kojima postoji manja potražnja poslodavaca su: profesori i nastavnici ruskog jezika, historije, odbrane i zaštite, geografije, domaćinstva, sociologije i likovnog; kriminalisti, socijalni radnici, politolozi, pravnici, novinari, dipl. ing. poljoprivrede itd.

Pet zanimanja srednje stručne sprema koja su najzastupljenija na birou su: radnici medicinske struke, gimnazijalci, frizeri, prodavači i ekonomski tehničari.

Pored ovih općih napomena koje mogu pomoći mladima pri odabiru srednje škole ili fakulteta detaljnije informacije mogu dobiti iz nešto opširnije tabele koja slijedi i u kojoj se tačno vidi broj nezaposlenih po pojedinom zanimanju, tako da mladi koji se upisuju u srednju školu ili fakultet mogu i sami izvući zaključke. Drugi razlog je što mladi koji se prijavljuju prvi put na biro nakon završene srednje škole ili fakulteta žele znati koliko ima osoba sa istim zanimanjem na evidenciji biroa tj. kakva im je konkurencija na tržištu radne snage.

Slijedi pregled broja nezaposlenih po zanimanjima i godinama starosti:

ZANIMANJE	Svega	GODINE STAROSTI									
		15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60+
Administrativni službenik	63			2	1	8	13	14	17	8	
Administrator	12					1	4	1	1	4	1
Agronom stočarstva	1										1
Akademski grafički dizajner	2			1		1					
Alatničar	5			2	1		1			1	
Alatničar, majstor	1										1
Aranžer	25	1	6	10		4	1	3			
Arhitekt tehničar	30	1	8	11	2	2		2	2	2	
Armirač	7						1	2	1	3	
Armirač i betonirac	3			1		1	1				
Autoelektričar	36	4	7	11	3			5	3	2	1
Autolakirer	24	3	4	3	6	1	2	2	2	1	
Autolimar	35	4	9	2	4	2	4	3	4	3	
Autolimar, majstor	2								1	1	
Automehaničar	171	14	40	17	28	20	12	10	18	12	
Automehaničar, majstor	4							1	1	2	
Aviomehaničar	6			2			3	1			
Bankovni službenik	8					1	4	3			
Bibliotekar	3				3						
Bibliotekarski službenik	2							1	1		
Biolog	8			6	1					1	
Bravar	128	2	1	8	15	20	19	27	20	13	3
Bravar, majstor	8							1	1	3	3
Brodovođa unutarnje plovidbe	1									1	
Bušač i dubinski bušač	1								1		
Čvječar	32	5	9	16	2						
Čuvar šume, lugar	18	1	1	3	1	5	3	2		1	1
Daktilograf	91				1	2	19	26	22	13	8
Defektolog	1					1					
Diplomirani defektolog logoped	2			1		1					
Diplomirani defektolog somatoped	1					1					
Diplomirani ekonomista	134		33	55	14	12	6	4	6	4	
Diplomirani inženjer građevine	2				1	1					
Diplomirani inženjer hemije	5			2	2				1		
Diplomirani inženjer poljoprivrede	28			6	7	1	1	7	4	1	1
Diplomirani inženjer računarstva	1			1							
Dipl. ing. saobraćaja	12			9	2	1					
Diplomirani inženjer tehnologije	3			1		1				1	
Dipl. ing. za prer. i kont. polj. proizvodnje	10			1	1	2		2	4		
Diplomirani pravnik	105		9	50	24	5	3	4	3	4	3

Dizajner	1			1							
Doktor farmacije	10			6	2		1		1		
Doktor medicine	11			5	4	1	1				
Doktor stomatologije	7			5	1			1			
Ekološki tehničar	3	1	1					1			
Ekonomista	37		2	2	10	2	2	3	5	6	5
Ekonomista menadžmenta	1			1							
Ekonomski tehničar	286	2	22	41	62	32	10	50	48	14	5
Električar održavanja	18		14	2				1		1	
Elektroenergetski tehničar	81	6	29	19	12	6	6		2	1	
Elektroinstalater	31	6	4	8	5	2		1	4	1	
Elektromehaničar	36	2	5	2	4	7	2	3	7	2	2
Elektromeh. aparata za domaćinstvo	1								1		
Elektromeh. proizvodnih mašina	1							1			
Elektromeh. za elektroenergetiku	34		3	8	7	4	10	1	1		
Elektromeh. za el.energetiku, VKV	2							1			1
El.meh. za el.energ. postrojenja	4			2		2					
El.meh. za mjerne instr. i sklopove	4				1		1	2			
El.meh.za željezničku el.energet.	1						1				
El.meh. željezničke vuče i vozila	1							1			
Elektromonter	4				1	1		1	1		
Elektroničar za telekomunikacije	13	5	7		1						
Elektrotehničar	43	2	13	7	5	1	5	3	5	2	
Elektroteh.za distribuciju el. energ.	1			1							
El.teh. za el. mašine, aparate i uređaje	1								1		
Elektrotehničar za elektromotore	2	2									
Elektrotehničar za prijenos el. energije	1			1							
Elektrotehničar za slabu i jaku struju	23		3	2	1	2	2	5	6	1	1
Elektrozavarivač	3							1	2		
Farmaceutski tehničar	20	6	7	4	1			1	1		
Fasader	1									1	
Finansijski administrator	1							1			
Finansijski knjigovođa	15					1	1	12	1		
Fizioterapeut	53		20	19	11	3					
Fizioterapeut VSS	2		1		1						
Fotograf	7		1	4	1						1
Fotografski tehničar	5					3	2				

Frizer za muškarce	3	1					1		1		
Frizer za muškarce i žene	80	6	7	10	17	23	6	4	2	3	2
Frizer za žene	19	1		1			1	9	2	4	1
Frizer-vlasuljar	157	10	39	68	33	7					
Galvanizer	1							1			
Genetičar	1			1							
Geodetski tehničar	9		6				2			1	
Geodetski tehničar geometar	14	3	10	1							
Geodetski tehničar za elaborate	3				3						
Geograf	4		1	3							
Geološki tehničar	5					1		4			
Glumac	1					1					
Građevinski bravar	3						1	2			
Građevinski inženjer	5			1	1	1			2		
Građevinski poslovođa	2								1		1
Građevinski tehničar	52	1	10	8	11	3	6	4	8		1
Građevinski tehničar niskogradnje	4			1		1		1		1	
Građevinski tehničar visokogradnje	22		1	4	3	2	6	4	1		1
Građevinski teh. za hidrogradnju	3					1	1	1			
Grafički dizajner	2		1	1							
Grafički tehničar	192	11	108	33	15	7	13	5			
Graf. teh. izrade štampar. formata	16	1	6	6	2		1				
Gumar	2			1			1				
Hemičar operator	22				6	7	5	4			
Hemijski čistač	4			4							
Hemijski laborant	9				2	3	1	1			2
Hemijski predradnik	1					1					
Hemijski tehničar	34		1	2	4	6	9	6	3	2	1
Hem. tehničar analitičkih sistema	4					1	1	1	1		
Hemijskotehnološki tehničar	6					2	1	1	2		
Hortikulturni tehničar	20	1	7	6	1			5			
Informatičar	3		1		1	1					
Instalater grijanja i klimatizacije	4	2				1					1
Instalater vodovoda i kanalizacije	20		2	3	1	1		4	4	5	
Inženjer arhitekture	12		1	6	2			1	2		
Inženjer elektrotehnike	30		5	16	5	2				2	
Inženjer geodezije	1			1							
Inženjer geologije	1				1						
Inženjer grafičke tehnologije	3		2			1					
Inženjer hemijske tehnologije	1			1							

Inženjer hortikulture	2			1		1					
Inženjer informacijskih tehnologija	2		2								
Inženjer medicinske radiologije	3		2	1							
Inženjer med.-lab. dijagnostike	2			2							
Inženjer metalurgije	1							1			
Inženjer prehrambene tehnologije	4			4							
Inženjer računarstva	1		1								
Inženjer šumarstva	4			2					2		
Inženjer tekstilne tehnologije	2								1	1	
Inženjer za organizaciju rada	1										1
Izrađivač gornjih dijelova obuće	3							2	1		
Izrađivač kožne galanterije	1						1				
Keramičar	13	1	4				1	2	4	1	
Keramičar-teracer-podopolagač	20	4	4	8	1	1	1	1			
Klesar	1		1								
Knjigovezac	12		1	1				6	4		
Knjigovodstveni oper. na računaru	2						1	1			
Knjigovođa	11						1	7	1	2	
Komercijalist	1										1
Komercijalni službenik	54		2		4	24	16	5	1		2
Komunikolog	6			5	1						
Konditor	1						1				
Konfekcionar	94			4	12	17	36	19	5	1	
Konfekcionar tekstila-krojač	57		10	7	21	13	4	1		1	
Konobar	105	4	15	17	5	8	11	16	14	12	3
Kozmetičar	22	1	3	2	8	3	1	1	3		
Kožni galanterist	2					1	1				
Kriminalist	40		3	17	15	3	2				
Kriminolog	1		1								
Krojač	49	1	6	11	7		3	3	11	5	2
Krojač muške odjeće, majstor	15							4	2	7	2
Krojač ženske odjeće, majstor	17				1			2	7	7	
Krznar	1					1					
Kuhar	92	12	13	13	17	6	4	5	16	3	3
Kuhar specijalista	2								2		
Kuharski tehnolog	19					6	9	3	1		
Lakirer proizvedene robe	1							1			
Lektor	1			1							
Likovni tehničar	4						1	3			
Likovni teh. primjenjen.	2				1			1			

slikarstva											
Likovni the. primjenjenog vajarstva	1		1								
Likovni tehničar tekstilnog dizajna	5		1	2	1				1		
Likov. teh. za oblikovanje u metalu	2			1		1					
Likovni tehničar za opremu knjige	1							1			
Limar	12			1	1	1		1	6	1	1
Limar,majstor	1									1	
Ložać parnog kotla	1								1		
Ljevač metala	2						1	1			
Ljevački kalupar	7						2	3	1	1	
Manikir	1			1							
Manipulant u konfekcion. tekstila	4					1	2		1		
Mašinst generatora i gasnih stan.	1							1			
Mašinista	4					1	2	1			
Mašinobravar	72			2	13	8	11	14	13	9	2
Mašinobravar, majstor	3						1		1		1
Mašinovođa	2							2			
Mašinski inženjer	18			5		1	1	4	1	4	2
Mašinski slovoslagač	2						2				
Mašinski tehničar	268	3	21	29	40	35	26	37	54	22	1
Mašinski teh.vazduhoplov. smjera	8	1	1	3	3						
Maš. teh. za održ. drumskih vozila	1	1									
Maš.teh za prec. mehaniku i optiku	26		10	11	1	2	2				
Mašinski tehničar-energetičar	2			1	1						
Maturant gimnazije	500	7	118	114	81	20	14	32	81	24	9
Medicinska sestra	110	1	23	28	16	10	5	12	12	3	
Med. sestra za porodiljsko-ginekol.	20	1	4	1	8	2	1	1	2		
Medicinska sestra-tehničar VSS	6		2	3	1						
Medicinski laboratorijski tehničar	23	1	7	8	3	1	2	1			
Mehaničar alatnih mašina	8					1	4	2		1	
Mehaničar alatnih mašina,majstor	3								1	2	
Mehaničar audio i video tehnike	2			1						1	
Mehaničar elektroničar	12		1	1	4	3	1	2			
Meh. elektrons. signalnih uređaja	3				1			1		1	
Mehaničar industrijske opreme	2				1			1			

Mehaničar pletaćih mašina	1								1		
Mehaničar poljoprivredne mehaniz	1							1			
Meh. pružnih vozila unut. transpor.	2							1	1		
Mehaničar rudarskih mašina	1				1						
Meh. telekomunikac. opreme	2			1				1			
Meh. telekomunikac. opreme, VKV	1										1
Meh. telekomunikac. uređaja	13		5	2	3	1	1	1			
Meh. uređaja za mjerenje i regulac.	3						2	1			
Meh. za el. mjerne i up. uređaje, VKV	1							1			
Meh. za energetskeel. uređaje, VKV	1										1
Mehaničar za hidrauliku, VKV	1				1						
Meh. za rashl. i klima uređaje	4	1				2	1				
Menadžer sportista	3		1		1	1					
Mesar	20	1	5		4	2	3	3		2	
Mesar, majstor	1							1			
Metalobrusač	19						10	6	3		
Metalobrusač, specijalizirani	3						1			2	
Metaloglođač	33			2	1	6	12	8	2	2	
Metaloglođač, specijalizirani	1							1			
Metalostrugar	139			8	23	9	28	36	24	9	2
Mikrobiolog	1			1							
Mikrobiol. teh. – kontrol.namirnica	6							4	2		
Mlinar žita	1			1							
Mljekar	1							1			
Moler	17	3	1	1	3		1	2	4	2	
Moler-farbar	16	2	5	4	5						
Montažer u štamparstvu	3								3		
Monter električnih mreža	1						1				
Monter opreme za grijanje i hlad.	36	2	11	4	3		3	7	5	1	
Mualim	29		6	8	6	3	2	3	1		
Muzičar	3			1	2						
Muzičar općeg smjera	5		2	1	1	1					
Muzičar solista	7		2	5							
Nastavnik domaćinstva	1							1			
Nastavnik ekonomike dom. i hem.	3			1		2					
Nastavnik engleskog	1				1						

jezika										
Nastavnik fizike	5			3	1		1			
Nastavnik geografije	3				1	1		1		
Nastavnik hemije	4				4					
Nastavnik islamske vjeronauke	1				1					
Nastavnik matematike	1							1		
Nastavnik maternjeg jezika	5			2			1	1	1	
Nastavnik predškolsk.vaspitanja	13			5	4	2	1			1
Nastavnik razredne nastave	28		8	9	8	2	1			
Nastavnik tehničke kulture	1			1						
Nastavnik vjeronauke	1						1			
Neposredni izvršilac dsz	2						2			
Novinar	38		5	22	8	1			1	1
Obrađivač materijala u kartonaži	1								1	
Obrađivač metala odvajanj.čestica	1						1			
Obučar	17				1	4	5	6		1
Odgajatelj	4			3	1					
Oficir	2						1			1
Ofset štampar	12		5	4				1	2	
Operator za prip. obrade podateka	1							1		
Operator za unos podataka	2		2							
Oplemenjivač tekstila	4				3			1		
Optičar	19			4	3	2	3	6	1	
Organizator kulturno-zabavne djel.	2							2		
Organizator putovanja	1					1				
Paritelj drveta	1						1			
Pedagog	12		2	10						
Pedagog-psiholog	1			1						
Pedijatrijska sestra-tehničar	36	2	11	7	11	2	1		1	1
Pekar	11	1	4		1	1		3		1
Pirotehničar	2					1		1		
Pletač	23		1	1	6	1	7	7		
Pletač metalne užadi	5						1	4		
Plinoinstalater	3		1					1	1	
Podoficir	1							1		
Pogonski električar	8						2	1	2	1
Policajac	3					3				
Politolog	49		3	30	10	3	1		2	
Poljoprivredni tehničar	82	1	11	13	17	14	8	12	5	1
Pomoćni automehaničar	1						1			
Pomoćni bravar	9						4	3		2
Pomoćni frizer (muški i	8					5	2		1	

ženski)											
Pomoćni instalater vodovoda i kan.	3				1			1	1		
Pomoćni istraživač u hemiji	1								1		
Pomoćni konobar	3								1	1	1
Pomoćni krojač tekstila	27				1	2	6	7	6	4	1
Pomoćni kuhar	14	1		2	2		2	2	4		1
Pomoćni moler	2								2		
Pomoćni proizvođač celuloze	3					1		1			1
Pomoćni trgovac	12			3		4	1	1	1	2	
Pomoćni vatrogasac	5						2	1	2		
Pomoćni voćar	1				1						
Pomoćni zidar	6						2		1	2	1
Poslovođa građ.zanatskih radova	1								1		
Poslužitelj postr. za izradu parketa	1								1		
Poštanski službenik na šalteru	1				1						
Pravnik	21				2	2	1	3	7	2	4
Precizni mehaničar	30			3	5	8	6	3	3	1	1
Pregledač vagona	1		1								
Prehrambeni tehničar	33	3	13	2	1	7	5	1		1	
Prerađivač mesa i mlijeka	21			3	4	4	3	4	3		
Prerađivač voća i povrća	10		2	2	3	1	1	1			
Prerađivač žita ,brašna i šećera	34			7	2	14	10		1		
Prešač metala	4						2	2			
Pripremač tekstilnih vlakana	6					1	1	3		1	
Prodavač	636	13	52	93	116	126	61	57	56	50	12
Profesor arapskog jezika	9			1	2	1	1	2	1	1	
Profesor biologije	6			2	3	1					
Profesor bosanskog jezika	10			4	5	1					
Profesor elektrotehnike	1										1
Profesor engleskog jezika	8		1	3	1	3					
Profesor filozofije	16			7	3	3		2			1
Profesor fizičke i zdrav. kulture	39		2	23	9	1	2	1	1		
Profesor fizike	2			1	1						
Profesor francuskog jezika	1			1							
Profesor geografije	18		1	5	6	4			1	1	
Profesor hemije	4			2			1		1		
Profesor historije	9		1	4	3				1		
Profesor likovnih predmeta	2				1	1					
Profesor matematike	1		1								

Profesor muzičkih predmeta	4		1	2	1						
Profesor njemačkog jezika	5		1	2	1	1					
Profesor ONO i DSZ	5			1	2	1		1			
Profesor pedagogije	18		1	8	5	3			1		
Profesor ruskog jezika	1								1		
Profesor sociologije	24			9	12	1				1	1
Profesor srpskohrvatskog jezika i jugoslovenske književnosti	2				2						
Profesor turskog jezika	1				1						
Profesor vjeronauke	6			1	2	1	2				
Proizvođač bezalkoholnih pića	1							1			
Proizvođač duhanskih proizvoda	5			1	3		1				
Proizvođač furnira i drvenih ploča	6					1	3	1	1		
Proizvođač gume i plastike	1						1				
Proizvođač industrijskog bilja	1				1						
Prostorni planer	1		1								
Psihogerijatrijska sestrotehničar	7		6	1							
Psiholog	16		4	6	4	1	1				
PTT tehničar poštanskog saobr.	29	5	8	7	4	2	2	1			
Računarski operator	2					1		1			
Računarski tehničar	1		1								
Radnik na kontin. kuhalu drveta	1							1			
Radnik za jedn. poslove drugdje nerazvrstan NK	3672	48	77	184	332	502	453	488	660	634	294
Rasadničar	1							1			
Ratar	7					2	5				
Razredni učitelj	26			5	17	3					1
Recepcioner	1					1					
Reprofotograf	8				2	2	2	1	1		
Retušer	1								1		
Rudar podzemnog kopa	1									1	
Rudarski tehničar	8		1		2	1	2	1		1	
Rukovalac građevinskim i pretovarnim mašinama	21	2	7	4	6	1	1				
Rukovalac građevin.mašinama	16			1		3	5	6		1	
Rukovalac kranom	1				1						
Rukovalac lakih građ.mašina	3							1	1	1	
Rukovalac mašinama i uređajima za proizv.	2						1			1	

keramičkih proizvoda											
Rukovalac mašinama za bojenje tekstila	1			1							
Rukovalac mašinama za proizvodnju čokolade	5						4	1			
Rukovalac mašinama za proizvodnju keksa	1						1				
Rukovalac mehanizacijom na površinskoj eksploataciji	2						1	1			
Rukovalac mehanizacijom u šumarstvu	5				3	2					
Rukovalac pokretnim parnim kotlovima,specijalizirani	1				1						
Rukovalac postrojenjem za preradu kafe	1						1				
Rukovalac rudarskim postrojenj.	5			1			2	2			
Rukovalac stabil. građevin.mašina	1				1						
Rukovalac uređajem za preradu plastike	2						1	1			
Sanitarni inženjer	2			2							
Sanitarni tehničar	18		2	5	7		2		2		
Saobraćajni disponent	2						1	1			
Saobraćajni tehničar	29		4	4	1	2	8	5	2	3	
Saradnik prevodioca za engleski jezik sa poznavanjem latinskog j.	1						1				
Saradnik prevodioca za engleski j.	5					1	2	2			
Saradnik prevodioca za francuski j	3							3			
Saradnik prevodioca za njemački j	2							1	1		
Saradnik prevodioca za ruski jezik	2							2			
Saradnik u nastavi u o.š.	3					1	2				
Sekretarica	12		1		2			7	1	1	
Serviser elektr. aparata i opreme	7							4	2	1	
Skladištar	4					1		3			
Slastičar	23	3	4	4	5	1		3		2	1
Slastičar, majstor	1			1							
Slovoślagač	7					5	2				
Sobarica	2						1	1			
Socijalni pedagog	5		1	4							
Socijalni radnik	73		7	32	21	3	1		4	4	1
Sociolog	15		1	14							
Sportski trener	4			1	1		1	1			
Staklar	1						1				

Stenodaktilograf	12							7	1	3	1
Stočar	2							2			
Stolar	58		11	4	6	6	9	12	4	3	3
Stolar ,majstor	1										1
Stolar za šablone	24					4	16	4			
Stomatološka sestra	24		4	5	8	1	2	2	2		
Stručnjaci za zdravstvenu njegu drugdje nerazvrstani	1		1								
Šivač	2							1			1
Šumarski radnik	1							1			
Šumarski tehničar	40		4	3	1	4	15	5	6	2	
Tapetar	10		2	1	1	2	1			3	
Tehničar drumskog saobraćaja	38	3	10	5	6	6	5	1		2	
Tehničar elektroničar za računare	4			1	1		2				
Tehničar elektronike	34		7	4	11	6	6				
Tehničar elektronike za signalno-zaštitne uređaje	1			1							
Tehničar finalne prerade drveta	26		1	1	5	2	6	3	5	2	1
Tehničar fizikalni	1						1				
Tehničar grafičke dorade	40		16	17	7						
Tehničar grafički urednik	18		2	14	1					1	
Tehničar hemigrafije i reprofotog.	1					1					
Tehničar konstruktor alatnih maš.	1						1				
Tehničar mašinski konstruktor	21	1	19	1							
Tehničar matematički	10					2	7		1		
Tehničar metalurgije	5						1	1	2		1
Tehničar pletenja	2							1	1		
Tehničar pređenja	1								1		
Tehničar unutrašnjeg transporta	6		4		2						
Tehničar vuče	2		1				1				
Tehničar za drvo	19			1		5	1	6	3	3	
Tehničar za obuču	4					1	2				1
Tehničar za programiranje	2					2					
Tehničar za računsku tehniku i automatiku	10		4	2	2	1	1				
Tehničar za radio i TV uređaje	17	1	8	6	2						
Tehničar za telekomunikacije	13		8	2			2	1			
Tehničar za telekom. uređaje i mreže	2				1	1					
Tehnički crtač	8						1	1	3	1	2
Tehnolog-tehničar	1						1				

Tekstilni inženjer	1										1
Tekstilni predradnik	1					1					
Tekstilni tehničar	73	1	10	6	15	7	8	9	13	4	
Tekstilni tehničar hemijsko-oplemenjivačkog smjera	7		4	3							
Tekstilni tehničar mašinskog smjera tkač,predioničar,pletač	6	1	1	1		2	1				
Tekst. teh. modelar-konstruktor	15		4	7	4						
Tekstilni tehničar-konfektionar	84	1	14	17	24	14	7	6	1		
Telefonist	3						1		1	1	
Teolog	1				1						
Teracer	2								2		
Termotehničar	1								1		
Tesar	9					1	4	1		3	
Tesar,majstor	1										1
Tesar-parketar	5			3		2					
Tkač	24			1	2	2	7	8	2	2	
Turističko hotelijerski tehničar	58	1	12	16	13	3	5	6	2		
Učitelj muzike	2									2	
Učitelj predškolske djece	2		1	1							
Ugostiteljski poslastičar	2						2				
Ugostiteljski tehničar (hotelijerski)	14	2	5	2	2	1	1	1			
Umnoživač materijala	1							1			
Upravni organizator	11		6	5							
Upravni službenik	36	1	1			1	3	12	7	10	1
Urar za popravak i održav. satova	1	1									
Veterinar	13			5	2	2	2	1	1		
Veterinarski bolničar	3						1	2			
Veterinarski laboratorijski tehničar	3			3							
Veterinarski tehničar	20	1	7	6		4	2				
Viši fizioterapeut	1							1			
Voćar	2				2						
Voćar-vinogradar	10	2	2	5	1						
Vodoinstalater	3							1	1	1	
Vodoinstalater i plinoinstalater	13	1	3	5	3	1					
Vozač motornih vozila	222	2	14	16	21	40	34	22	22	34	17
Vozač tertenog viljuškara	1							1			
Vulkanizer	4		1	2							1
Zavarivač	20		2	1	1	1	1	8	3	3	
Zavarivač ,specijalizirani	1									1	
Zavarivač plinom	1							1			
Zidar	18				3		3	6	2	2	2
Zidar ,majstor	1									1	

Zidar, fasader, izolater	22			4	8	5	5				
Zlatar	3		2					1			
Zlatar-draguljar	3	2		1							
Zubotehničar	59	3	20	8	16	1	6	2	2	1	
Željeznički otpravnik	2			1		1					
Željezničko-saobraćajni tehničar	17	1	4	5	6				1		

Pregled nezaposlenih mladih po završenoj školi i dobi:

ZAVRŠENA ŠKOLA	15-19 god. Žena Svega	20-24 god. Žena Svega	25-29 god. Žena Svega	UKUPNO Žena Svega
nepismeni	4 8	9 13	23 34	36 55
bez četiri razreda osnovne škole	1	3 4	4	3 9
završeno četiri razreda osnovne škole	- -	1 1	1 2	2 3
završeno pet razreda osnovne škole	1	1 2	- -	1 3
završeno šest razreda osnovne škole	2 3	- -	2 2	4 5
završeno sedam razreda osnovne škole	- 1	- -	1 2	1 3
završeno osam razreda osnovne škole	11 34	26 57	86 140	123 231
priučeni radnik	1 1	- -	4 5	5 6
ispit za kv radnike	- 2	1 1	- -	1 3
škola za kv radnike	38 120	123 341	228 430	389 891
škola za vk radnike	- -	- -	1 2	1 2
škola za iii stupanj obrazovanja	- -	- -	1 1	1 1
strojarsko tehničke (mašinske)	- 6	12 51	12 47	24 104
elektro-tehničke	- 12	1 78	3 46	4 136
tekstilno-tehničke	2 3	25 33	30 34	57 70
drvo-prerađivačke	- -	1 1	1 2	2 3
građevinsko-tehničke	1 2	6 19	13 24	20 45
kemijsko-tehničke	- -	1 1	2 2	3 3
rudarsko-geološke	- -	1 1	- -	1 1
geodetske	1 3	7 16	- 1	8 20

grafičko-tehničke	7	71	44	122
	12	138	74	224
prometno-tehničke	1	8	2	11
	9	32	22	63
poljoprivredne	4	19	13	36
	4	24	15	43
šumarske	1	6	6	13
	2	12	9	23
veterinarske	1	2	3	6
	1	7	9	17
ekonomske	2	11	34	47
	2	24	41	67
upravne	-	1	-	1
	-	1	2	3
turističko-ugostiteljske	2	10	10	22
	5	17	18	40
medicinske	9	76	64	149
	14	104	86	204
umjetničke	-	4	8	12
	-	6	9	15
gimnazije	3	66	70	139
	7	118	115	240
ostale stručne škole	1	10	24	35
	2	14	29	45
tehničke škole svih smjerova- više	-	-	-	-
	-	-	1	1
ekonomsko-komercijalne-više	-	-	2	2
	-	-	2	2
pedagoške akademije	-	-	3	3
	-	-	4	4
ostale više škole	-	-	2	2
	-	-	2	2
strojarski (mašinski) fakultet	-	-	-	-
	-	-	3	3
elektrotehnički fakultet	-	-	4	4
	-	-	9	9
arhitektonski fakultet	-	-	1	1
	-	-	2	2
tehnološki fakultet	-	-	-	1
	-	-	-	1
poljoprivredni fakultet	-	-	4	4
	-	-	5	5
šumarski fakultet	-	-	1	1
	-	-	2	2
pravni fakultet	-	7	32	39
	-	9	49	58
filozofski fakultet	-	4	33	37
	-	6	36	42
ekonomski fakultet	-	17	38	55
	-	30	50	80
prirodno-matematički fakultet	-	1	20	21
	-	3	24	27
medicinski fakultet	-	-	4	4
	-	-	5	5

stomatološki fakultet	-	-	4	4
	-	-	5	5
farmaceutski fakultet	-	-	4	4
	-	-	5	5
veterinarski fakultet	-	-	1	1
	-	-	5	5
geodetski fakultet	-	-	1	1
	-	-	1	1
prometni fakultet	-	-	1	1
	-	-	4	4
fakultet tjelesne kulture	-	2	4	6
	-	3	19	22
fakultet političkih nauka	-	11	65	76
	-	16	96	112
umjetničke akademije	-	1	3	4
	-	1	6	7
teološki fakultet	-	1	4	5
	-	1	4	5
ostale visoke škole i fakulteti	-	16	25	41
	-	28	42	70
magisterij nauka	-	15	45	60
	-	19	73	92
UKUPNO				1656 3149

2. Problemi mladih

Analizom podataka koji su dobijeni istraživanjem i podataka kojim raspolaže Biro za zapošljavanje Ilidža utvrđeni su sljedeći problemi u oblasti zapošljavanja

1. Mladi se teško odlučuju za pokretanje vlastitog biznisa iako Zavod za zapošljavanje Kantona Sarajevo svake godine provodi proceduru samozapošljavanja i iako Analiza istraživanja pokazuje da je 76% mladih voljno pokrenuti vlastiti biznis te da je 13% mladih pohađalo neki poslovni seminar.
2. Zbog nedovoljne upućenosti mladi se često odlučuju za zanimanja s kojim imaju malu mogućnost zapošljavanja nakon završene škole. Zanimanja za kojima postoji manja potražnja poslodavaca su: profesori i nastavnici ruskog jezika, historije, odbrane i zaštite, geografije, domaćinstva, sociologije i likovnog; kriminalisti, socijalni radnici, politolozi, pravnici, novinari, dipl. ing. poljoprivrede itd.
3. Mladi se nedovoljno angažuju na sezonskim poslovima.
4. Mladi koji se nalaze na popisu Biro-a za zapošljavanje ne poznaju metode i načine potrage za poslom kako bi se mogli što bolje prijaviti za radna mjesta uslijed velike konkurencije.
5. Gotovo 10% od ukupnog broja nezaposlenih mladih ima završenu samo osnovnu školu.
6. Više od polovine nezaposlenih u općini Ilidža je bez radnog staža, iako Zavod za zapošljavanje Kantona Sarajevo kontinuirano provodi akciju sufinansiranja zapošljavanja pripravnika, a i Općina Ilidža kontinuirano vrši prijem volontera.
7. Mladi su nedovoljno osposobljeni za savremene uvjete rada: ne poznaju rad na računaru, ne govore engleski jezik i nemaju položen vozački ispit.

3. Podjela problema po bitnosti i hitnosti njihova rješavanja

Posložimo navedene probleme iz oblasti zapošljavanja po prioritetima, gdje trebamo voditi računa o mogućnostima i nadležnostima općinske vlasti da se bavi ovim pitanjem:

vrlo hitno ali nebitno²

Gotovo 10 % od ukupnog broja nezaposlenih mladih ima završenu samo osnovnu školu.

Dvije trećine od ukupnog broja je bez radnog staža, iako Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo kontinuirano provodi akciju sufinansiranja zapošljavanja pripravnika, a i Općina Ilidža kontinuirano vrši prijem volontera.

nije ni hitno ni bitno

vrlo hitno i vrlo bitno

1. Mladi se teško odlučuju za pokretanje vlastitog biznisa
2. Zbog nedovoljne upućenosti mladi se često odlučuju za zanimanja s kojim imaju malu mogućnost zapošljavanja nakon završene škole.
3. Mladi se nedovoljno angažuju na sezonskim poslovima.

nije hitno ali je bitno

4. Mladi koji se nalaze na popisu Biro-a za zapošljavanje ne poznaju metode i načine potrage za poslom kako bi mogli što bolje prijaviti se za radna mjesta uslijed velike konkurencije.
5. Mladi su nedovoljno osposobljeni za savremene uvjete rada: ne poznaju rad na računaru, ne govore engleski jezik i nemaju položen vozački ispit.

Obrazložimo probleme i potrebe koji su bitni, a njihovo rješavanje hitno ili manje hitno:

1. Mladi se teško odlučuju za pokretanje vlastitog biznisa iako Zavod za zapošljavanje Kantona Sarajevo svake godine provodi proceduru samozapošljavanja. Među našim stanovništvom još uvijek vlada svijest da je jedini „siguran“ posao samo u državnim institucijama. Činjenica je da je pokretanje vlastitog biznisa riskantan posao ali on donosi i veću zaradu, posebno ako je prisutna i podrška zavoda za zapošljavanje, koji daje jednokratne iznose za pokretanje vlastitog biznisa.

2. Zbog nedovoljne upućenosti mladi se često odlučuju za zanimanja s kojim imaju malu mogućnost zapošljavanja nakon završene škole. Problem je što obrazovanje ne prati tržište rada. Zbog neupućenosti u ponudu i trend zanimanja dugo ne mogu naći posao, a dosta njih upućeno je na prekvalifikaciju zanimanja (postoje projekti za prekvalifikaciju na deficitarna zanimanja ali za „poznatog poslodavca“). S druge strane, postoje otvorena radna mjesta za poslove za koje nemamo kvalificiranu radnu snagu.

3. Mladi se nedovoljno angažuju na sezonskim poslovima. Problem je nedovoljna obavještenost ili nedostatak motivacije za sezonskim poslovima koji se uglavnom odnose na komunalne poslove čišćenja i pošumljavanja za Općinu Ilidža, kao i druge poslove koji se odnose na nekvalifikovane poslove. Postoje također projekti sezonskih poslova koje finansira

² Nije u nadležnosti općinske vlasti.

Zavod za zapošljavanje ali se oni odnose na cijeli kanton i uključena je različita dobna struktura, a ne samo mladi.

4. Mladi koji se nalaze na popisu Biro-a za zapošljavanje ne poznaju metode i načine potrage za poslom kako bi se mogli što bolje prijaviti za radna mjesta uslijed velike konkurencije. Ne posjeduju znanja i sposobnosti da sami napišu svoju biografiju i prijavno pismo za posao. Osim toga, ne znaju voditi poslovni razgovor i istaknuti svoje prednosti i sposobnosti prilikom intervjua za posao.

5. Mladi su nedovoljno osposobljeni za savremene uvjete rada: ne poznaju rad na računaru, ne govore engleski jezik i nemaju položen vozački ispit. Bez obzira koliko poznavali svoju struku, poslodavcima su potrebni/e uposlenici/e koji/e imaju dodatne sposobnosti neophodne za obavljanje poslova. Ne postoje ustanove niti organizacije koje nude ovakav vid neformalne edukacije, ni besplatno ni uz naknadu.

4. Plan djelovanja

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti	Vrijeme provođenja	Odgovorne osobe/institucije	Troškovi (KM)
1. Nedovoljna zainteresovanost mladih za pokretanje vlastitog biznisa (samozapošljavanje).	1. 10 % mladih koji su prošli edukaciju su pokrenuli vlastiti biznis.	Organizovati obuku za izradu biznis plana.	2014 2015 2016	Općina Ilidža, udruženja, Biro Ilidža	2014: 1.000 2015: 1.000 2016: 1.000
		Educirati mlade o pokretanju malog biznisa (informacije o potrebnim obrascima, sredstvima i minimalnim uslovima).	2014 2015 2016	Služba za privredu i turizam	2014: 0 2015: 0 2016: 0
2. Zbog nedovoljne upućenosti mladi se često odlučuju za zanimanja s kojim imaju malu mogućnost zapošljavanja nakon završene škole.	1. Svi/e učenici/e osmih razreda osnovnih škola i završnih razreda srednjih škola imaju podatke o aktuелnoj ponudi i potražnji zanimanja.	Proslijediti osnovnim i srednjim školama informacije koja zanimanja su tražena, koja nisu i koji broj od njih prvi put čeka na posao.	2014 2015 2016	Biro za zapošljavanje, osnovne i srednje škole	2014: 0 2015: 0 2016: 0
3. Mladi se nedovoljno angažuju na sezonskim poslovima.	1. 20-25 mladih prijavljenih na Biro-u Ilidža su angažovani na sezonskim poslovima.	Raspisivati oglas za uređenje javnih površina na koji se prijavljuju JKP-a pod uvjetom da zaposle mlade do 30 godina sa područja općine Ilidža.	2014 2015 2016	Općina Ilidža	2014: 10.000 2015: 10.000 2016: 10.000

4. Mladi koji se nalaze na popisu Biro-a za zapošljavanje ne poznaju metode i načine potrage za poslom kako bi mogli što bolje prijaviti se za radna mjesta uslijed velike konkurencije.	1. 20% nezaposlenih mladih prošlo je obuku za učinkovitije traženje posla i primjenjuje stečene metode i vještine u praksi.	Organizirati i provesti obuku o pisanju biografije i prijavnog pisma, o načinima predstavljanja na intervjuima i metodama traženja posla.	2014 2015 2016	Biro za zapošljavanje, udruženja	2014: 1.000 2015: 1.000 2016: 1.000
	2. Svi/e učenici/e završnih razreda srednjih škola pravovremeno su upoznati s uvjetima i rokovima prijave na Biro za zapošljavanje i postupku izdavanja radne knjižice.	Štampati informativni letak za učenike/ce završnih razreda srednje škole s podacima o uvjetima i rokovima prijave na Biro za zapošljavanje i postupku izdavanja radne knjižice.	2014 2015 2016	Služba za rad, socijalna pitanja, zdravstvo, izbjeglice i raseljena lica, Biro za zapošljavanje	2014: 0 2015: 0 2016: 0
5. Mladi su nedovoljno osposobljeni za savremene uvjete rada: ne poznaju rad na računaru, ne govore engleski jezik i nemaju položen vozački ispit.	1. 5 % nezaposlenih mladih stiče znanje stranih jezika (prije svega engleskog) u mjeri koja im je potrebna za njihovo zanimanje.	Održavati kurseve engleskog jezika za nezaposlene mlade.	2014 2015 2016	Obrazovno-razonodni centar za mlade Spjalica , Biro za zapošljavanje	2014: 1.000 2015: 1.000 2016: 1.000
	2. 5 % nezaposlenih mladih služi se računarom za obavljanje poslova svoje struke.	Provoditi kurseve rada na računaru za nezaposlene mlade.	2014 2015 2016	Obrazovno-razonodni centar za mlade Spjalica , Biro za zapošljavanje	2014: 1.000 2015: 1.000 2016: 1.000

Troškovi po godinama:

Godina	Iznos
2014.	14.000 KM
2015.	14.000 KM
2016.	14.000 KM
ukupno:	42.000 KM

5.3. Socijalna politika

Pod socijalnom politikom prema mladima podrazumijevamo sistem usmjerenih društvenih intervencija (podrške i službe) u funkciji prevazilaženja socijalnih rizika, ublažavanja socijalnih nejednakosti, ujednačavanje životnih šansi te poticanja društvene solidarnosti i integracije. To je nužno za bolju socijalnu integraciju svih mladih, a posebno grupa koje trebaju dodatnu pažnju i podršku. U socijalnu politiku spadaju i mehanizmi podrške za socijalno ugrožene kategorije mladih na nivou jedne općine. Kad spominjemo socijalno ugrožene kategorije mladih mislimo na socijalno isključene i osjetljive grupe mladih. Pod pojmom socijalne isključenosti podrazumijevamo „proces kojim se određene grupe sistematski stavljaju u podređeni i nepovoljan položaj jer ih se diskriminiše na osnovu njihove nacionalne pripadnosti, rase, vjerske pripadnosti, seksualne orijentacije, socijalnog statusa, obrazovnog statusa, porijekla, pola, dobi, invaliditeta, zaraženosti HIV virusom, migracionog statusa ili mjesta prebivališta. Diskriminacija se javlja u javnim institucijama npr. u pravnom, obrazovnom ili zdravstvenom sistemu, ali i u okvirima društvenih institucija npr. domaćinstvima.“³

Osjetljive grupe mladih podrazumijevaju i one kategorije u koje spadaju mladi bez roditeljskog staranja, mladi sa antisocijalnim ponašanjem (provokativnim ponašanjem), mladi sa posebnim potrebama, mladi izloženi nasilju ili trgovini i slično.

1. Analiza stanja

Mladi kao bitna skupina jednog društva čine 25% ukupnog stanovništva BiH. S tim u vezi zahtijeva se aktivno bavljenje ovom populacijom. Budući da priroda života u cilju njegovog održavanja od svih živih bića zahtijeva svrsishodno ponašanje, može se reći da koncept potreba objašnjava zbog čega se ljudi uopće ponašaju, te predstavlja kriterij na temelju kojeg se neko ponašanje može vrednovati kao zdravo i nezdravo. Prema tome potrebe omladine su uzrok njihovog ponašanja, a nemogućnost zadovoljavanja istih dovodi do raznih devijacija ove skupine, kao što su: droga, alkohol, delinkvencija i maloljetničko prestupništvo, nasilje. Mladi ljudi susreću se sa brojnim poteškoćama zbog sporog ekonomskog, socijalnog i političkog napretka te gube volju i interes za aktivno učešće u životu zajednice u kojoj žive, što dovodi do nedostatka društvenog kapitala koji može unaprijediti društvenu zajednicu. Neophodno je uspostavljanje mehanizama i sistema koji će duži period regulisati i obezbijediti mladima puteve uključivanja u procese izgradnje vrijednosnih poimanja razvoja zajednice, a društvu, sa svakom novom generacijom, kreativne pokretačke impulse. Mladi treba da imaju mogućnost da se aktivno uključe u društvena dešavanja, kao i da na njih utiču svojim djelovanjem i ostvarenjem ličnih ideja.

U 2012. godini na osnovu rada Četvrte policijske uprave Ilidža iz oblasti maloljetničke delikvencije evidentirano je manje krivičnih djela u odnosu na 2011. godinu. Najčešći pojavni oblici kriminaliteta u kojima učestvuju maloljetna lica su krivična djela nanošenja lakših tjelesnih povreda (međuvršnjačko nasilje), sitne krađe (mobitela, novčanika i sl.), krađe električnih kablova i željeza zbog prodaje na otpad sekundarnih sirovina, uživanje tzv. lakih droga (marihuana).

Služba socijalne zaštite općine Ilidža u radu na poslovima iz oblasti maloljetničke delikvencije je istrajna da se izvrši pritisak da bi se u svjetlu novih zakonskih mogućnosti riješio problem kroz provođenje odgojnih preporuka kao dijela rehabilitacionog pravosuđa. Na taj način bi izbjegli stigmatizaciju određenih mladih osoba koji su primjerice sticajem

³ Preuzeto iz Socijalna uključenost u BiH, Izvještaj o humanom razvoju 2007 UNDP; DFID, Reducing Poverty by Tackling Social Exclusion-Smanjenje siromaštva rješavanjem pitanja socijalne isključenosti, septembar, 2005., str 3

okolnosti načinili krivično djelo koje nije plod njihovog uobičajenog obrasca ponašanja i koji bi eventualno imao karakter namjernosti. Uz ovu konstataciju bilo bi neophodno podržati intersektorsku i institucionalnu saradnju koja ne samo da postoji kao zakonska opcija već je operacionalizirana kroz protokole o saradnji.

Dakle, uz određene poticaje i pružanje permanentne pomoći takvim maloljetnicima i njihovim porodicama potrebno je nastaviti širenje kampanje o neophodnosti završetka najmanje srednjoškolskog obrazovanja odnosno sticanja diplome o osposobljenosti za određeno zanimanje. Samo na taj način uspjećemo da tim mladim ljudima strukturiramo njihova htijenja, te iste usmjerimo ka adekvatnoj socijalnoj angažiranosti i određenom individualnom cilju kojem teži ta mlada osoba. Činjenica je i da su neka problematična ponašanja mladih osoba kao i određene poteškoće neadekvatnog korištenja slobodnog vremena prije svega nastala kao posljedica neadekvatnog nekapacitetnog roditeljstva.

Općina Ilidža socijalnu politiku prema mladima provodi putem Službe za rad, socijalna pitanja, zdravstvo, izbjeglice i raseljena lica koja u skladu sa zakonskim propisima nastoji zadovoljiti potrebe stanovništva u lokalnoj zajednici.

U okviru Službe obuhvaćene su sljedeće oblasti: dječiji dodatak, zdravstvena zaštita djece do 15 godina, novčana naknada majkama porodiljama, jednokratna pomoć za novorođeno dijete i pomoć u prehrani bebe, status civilnih žrtava rata, status izbjeglica i raseljenih lica, pitanja povratka na područje općine, izdavanje radnih knjižica i upis diploma u radne knjižice, jednokratne novčane pomoći, stipendije učenika i studenata slabijeg imovnog stanja i stipendije djece bez oba roditelja.

Da je socio-ekonomska situacija na području Općine Ilidža loša pokazuje broj korisnika prava na dječiji dodatak koji podliježu imovinskom cenzusu koji ne može prelaziti iznos od 120,00 KM po članu domaćinstva. Broj djece koja ostvaruju navedeno pravo je 2.934 od kojih je 688 mladih od 15-27 godina.

Općinsko vijeće Ilidža za školsku 2012/2013. godinu dodjelilo je 49 stipendija za djecu bez oba roditelja i 74 stipendije za učenike srednjih škola i studente slabijeg imovinskog stanja. Mjesečni iznos stipendije za učenike iznosio je 75,00 KM, za studente 100,00 KM, a isplaćivale su se 10 mjeseci.

2. Problemi mladih

Imajući u vidu rezultate istraživanja kao i podatke kojima raspolažu predstavnici Službe socijalne zaštite općine Ilidža i PS Ilidža izdvojeni su sljedeći problemi:

1. Delinkvencija mladih čini 5%-8% krivičnih djela od ukupnog broja krivičnih djela koja su izvršena na području općine Ilidža.
2. Određena grupa mladih je socijalno isključena. Samo 14% mladih redovno doprinosi kućnom budžetu. 12 % mladih od 15 do 29 godina je udano tj. oženjeno.
3. 4 % mladih na Ilidži u dobi od 18 do 24 godine uspjelo se stambeno osamostaliti, bilo da već posjeduje vlastiti stan ili kuću ili da živi kao podstanar odvojeno od roditelja. 42 % mladih u dobnoj skupini od 25 do 30 godina uspjelo se stambeno osamostaliti. U odnosu na predhodni val istraživanja primjetan je porast u stambenom osamostaljivanju mladih Ilidže iako je ovaj procenat daleko ispod nivoa ostalih evropskih zemalja.
4. 14% mladih je koji žive u domaćinstvima sa niskim prihodima i primaju određenu vrstu socijalne pomoći.

3. Podjela problema po bitnosti i hitnosti njihova rješavanja

Rasporedimo ove probleme iz oblasti socijalne politike po prioritetima:

<u>vrlo hitno ali nebitno</u> 1. Stambeno zbrinjavanje mladih. 2. Reforma načina odabira korisnika socijalne pomoći.	<u>vrlo hitno i vrlo bitno</u> 1. Maloljetnička delinkvencija. 2. Socijalna isključenost/marginalizirane grupe mladih.
<u>nije ni hitno ni bitno</u>	<u>nije hitno ali je bitno</u>

Objasnit ćemo probleme koji su prethodno navedeni u matrici, a klasificirani su kao hitni i bitni:

1. Pod maloljetničkom delinkvencijom podrazumijevaju se različita kaznena djela koja su počinile osobe mlađe od 18 godina života, zbog kojih je protiv njih pokrenut kazneni postupak i izrečena neka sankcija. Danas se susrećemo sa sve većim porastom društveno neprihvatljivog ponašanja, kojim općenito nazivamo jedan složeni fenomen kojeg čine različita asocijalna, antisocijalna, devijantna i delinkventna ponašanja. Najčešći oblici društveno neprihvatljivog ponašanja su:

1. konzumiranje sredstava ovisnosti među mladima (opojne droge, alkoholna pića, duhanski proizvodi);
2. posjećivanje ugostiteljskih objekata, kladionica i sl.;
3. neprihvatljivo ponašanje u zonama odgojno – obrazovnih ustanova ;
4. udaljenja maloljetnih osoba iz roditeljskog doma i bjegovi iz odgojnih ustanova;
5. skitnja i prosjačenje;
6. nedozvoljeni noćni izlasci maloljetnih osoba do 16 godina starosti;
7. nedozvoljena i štetna druženja maloljetnih osoba do 18 godina starosti s osobama sklonim kriminalitetu, skitnji, raznim oblicima iskorištavanja maloljetnih osoba;
8. izostajanje s nastave;
9. huligansko - vandalsko ponašanje (uništavanje imovine, pisanje grafita, sudjelovanje u navijačkim neredima i sl.);
10. vršnjačko nasilje.

U oblasti maloljetničke delinkvencije u 2012. godini Četvrta policijska uprava je Kantonalnom tužilaštvu Kantona Sarajevo podnijela 26 službenih izvještaja za krivična djela počinjena od strane maloljetnih osoba, što je manje za 6 izvještaja u odnosu na predhodnu 2011. godinu. U oblasti Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira i Zakona o držanju, nošenju i nabavljanju oružja i municije u Kantonu Sarajevo evidentirano je narušavanje javnog reda i mira u 10 slučajeva u kojima je učestvovalo 19 maloljetnih lica. Iz oblasti narkomanije evidentirano je izvršenje 20 krivičnih djela posjedovanja i uživanja opojnih sredstava. Delinkvencija mladih čini 5%-8% krivičnih djela od ukupnog broja krivičnih djela koja su izvršena na području općine Ilidža i još važnije, riječ je o onom dijelu populacije koji preuzima odgovornost za budući razvoj društva.

U modernoj kriminološkoj literaturi možda nijedan drugi socijalni faktor nije toliko istican u vezi s kriminalitetom kao porodica. Poremećeni porodični odnosi i problemi koji se javljaju unutar porodične strukture utiču na pojavu delinkventnog ponašanja mladih. Narušena je porodična dinamika, te tradicionalna struktura porodice: roditelji su prezaposleni i nedovoljno se bave svojom djecom ili su porodice nepotpune. Porodica kao primarna društvena grupa

čini neminovnu sredinu svakog pojedinca. Porodice se međusobno razlikuju i nemoguće je definirati šta je to «normalna porodica». Kada se pokušavaju ustanoviti uzroci delikventnog ponašanja porodica postaje mogući kriminogeni faktor, stoga raznovrsne promjene unutar same porodice i narušavanje strukture porodice zahtijevaju posebnu pažnju.

Porodična struktura može se prikazati kroz socio-ekonomski status, veličinu porodice, položaj djeteta u porodici, određivanje pojma «nepotpuna porodica». Analizom socio-ekonomskog statusa nije se došlo do jedinstvenog zaključka o mogućem uticaju na pojavu delikventnog ponašanja.

Delikventni maloljetnici češće dolaze iz većih porodica i to u značajnijoj mjeri nego njihovi nedelikventni vršnjaci. Položaj djeteta u porodici, odnosno red rođenja nije doveden u vezu sa pojavom kriminaliteta maloljetnika. Jedan od mogućih kriminogenih faktora povezan s nepotpunom porodicom jest izvanbračno rođenje djeteta. Djeca rođena u izvanbračnoj zajednici su tri puta više u populaciji maloljetnih delikvenata. Izvanbračno rođenje djeteta ima veći kriminogeni značaj kod maloljetnih počinitelja razbojničkih delikata nego li je to slučaj kod ostalih delikvenata. Veći dio maloljetnih delikvenata dolazi iz nerazorenih «normalnih» porodica, ali u većem broju slučajeva maloljetni delikventi počinitelji kaznenog djela dolaze iz strukturalno nepotpunih porodica nego je to slučaj u ukupnoj populaciji maloljetnih delikvenata. Iz svega navedenog kao jedno od rješenja problema nameće se preventivni rad kako sa mladima tako i sa njihovim roditeljima. Da bismo mogli djelovati na prevenciji i suzbijanju naša spoznaja mora polaziti od činjenice da su takva ponašanja istodobno i društvena i individualna pojava, na koju utiče niz faktora: društvenih (ekonomskih, socijalnih, moralnih i sl.) i individualnih (naslijeđenih ili stečenih bioloških i psiholoških osobina). Društveno neprihvatljivo ponašanje tema je brojnih radova i istraživanja koja iz različitih područja fokusiraju svoje zanimanje za ovo široko i još uvijek zagonetno područje.

Pod preventivnim radom podrazumijevaju se intervencije prije nego što se pojavi problem što znači prekidanje mreže uzročno-poslijedičnih veza koje dovode do socijalnog ili zdravstvenog problema. Primarna prevencija se bavi uticajima na ponašanje i stavove ciljnih grupa, što obuhvata motivaciju ljudi da promjene svoj način života u željenom pravcu. Prevencija je dugoročna aktivnost, pri čemu obrazovanje i informisanost imaju ključnu ulogu u ovom procesu. Nastavni programi imaju zadaću da utiču na mlade kako bi na vrijeme razvijali sposobnost donošenja ispravnih odluka. U realizaciji ovih ciljeva potrebno je učešće šire zajednice i javnosti uopće, odnosno potrebna je međusektorska saradnja i multidisciplinarni pristup.

U primarnoj prevenciji značajno mjesto pripada: porodici, kvalitetnom braku, odgovornom roditeljstvu, zdravstvenom odgoju i općoj brizi zajednice za djecu i mlade.

Primarna prevencija mora biti podržana dobrom represijom (zakonodavstvo i sudstvo) koja će dovesti do smanjenja broja maloljetničkih prestupa.

Kroz različite oblike savjetovanja i informisanja mladih i njihovih porodica dobivamo višestruku korist, a da bismo to proveli, potrebna je maksimalna podrška općinskih struktura vlasti, obrazovnih institucija, te svakako aktivno sudjelovanje mladih i roditelja u prihvaćanju ponuđenih prijedloga, savjeta i sugestija. Zato je primarna prevencija najbolji oblik borbe za zdravo djetinjstvo i mladost, ona se provodi kontinuirano, dugoročno i svake godine se u proces uključuje nova generacija.

2. Pitanje siromaštva u BiH skoro je uvijek i pitanje socijalne isključenosti, marginalizacije i zapostavljanja određenih grupa unutar društva (nezaposleni, izbjeglice i interno raseljena lica, Romi, socijalno ugrožene kategorije, osobe ometene u razvoju, maloljetni delinkventi, žrtve nasilja). Kriteriji koji ukazuju na prisutnost socijalne marginaliziranosti mladih uočavaju se kroz pokazivanje znakova: asocijalnog ponašanja, vaspitne zanemarenosti, poteškoća u savladavanju redovnog školskog gradiva, međuvršnjačkog nasilja. Nažalost, društveni uslovi koji produciraju isključenost, prvenstveno porast siromaštva, se intenziviraju. Socijalna uključenost je način ublažavanja i uklanjanja socijalne isključenosti koja je razmjerno trajna, višestruko uslovljena i višedimenzionalna lišenost pojedinca i porodice. To podrazumijeva više obilježja. Prvo, da isključeni ne sudjeluju u raspodjeli društvenih dobara, koje definišemo kao kombinaciju institucionalnih (mogućnost školovanja, pristup zdravstvenim i socijalnim

uslugama), kulturnih (oblikovanje identiteta, konzumiranje kulturnih proizvoda), socioekonomskih (zaposlenost, kupovna moć) i međuljudskih odnosa i resursa (razmjena emocija). Drugo, opisano nesudjelovanje nije privremeno, već ima obilježja trajnog stanja (izlaz iz nepovoljne situacije nije lako ostvariv i dostupan). I treće, nesudjelovanje u raspodjeli društvenih dobara nije nužno posljedica ličnih nedostataka isključenih osoba, njihove lijenosti, nezainteresiranosti, nesposobnosti ili drugih mana. Isključenost je najčešće uzrokovana strukturalnim faktorima ili, tačnije, institucionaliziranim nejednakostima.

4. Plan djelovanja

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti	Vrijeme provođenja	Odgovorne osobe/institucije	Troškovi (KM)
1. Maloljetnička delinkvencija.	1. Pojačana je uloga i angažman roditelja u odgoju maloljetnika.	Provesti anketu prije i poslije radionica među učenicima o nasilnom ponašanju, načinu prijavljivanja neprihvatljivog ponašanja u školi, rješavanju konflikta među učenicima mirnim putem.	2014	Obrazovno-raznodni centar za mlade SPAJALICA, osnovne i srednje škole, PS Ilidža	2014: 500
	2. Izgrađeno je međusobno povjerenje na relaciji škola-porodica.				
	3. Povećano je angažovanje učenika u prevenciji nasilničkog ponašanja u školi.	Obraditi temu "Prevencija maloljetničke delikvencije" na roditeljskim sastancima, sastancima vijeća roditelja i vijeća učenika.	2014 2015 2016	Služba socijalne zaštite, PS Ilidža, Općina Ilidža, Obrazovno-raznodni centar za mlade SPAJALICA	2014: 1.000 2015: 1.500 2016: 1.500
		Organizovati radionice o temi rješavanja konflikta mirnim putem.	2014 2015 2016	Obrazovno-raznodni centar za mlade SPAJALICA, osnovne i srednje škole	2014: 1.000 2015: 1.500 2016: 1.500
2. Socijalna isključenost/marginalizirane grupe mladih.	1. Omogućeno je socijalno uključivanje i pružanje psihosocijalne podrške marginaliziranim grupama mladih. 2. Mladima se daje podrška, koju ne dobijaju u porodici, pomaže im se da sklapaju normalne socijalne kontakte sa	Organizovati redovne interaktivne aktivnosti za socijalno isključene mlade koji se druže sa svojim vršnjacima, razvijaju socijalne i komunikacijske vještine, radne navike te jačaju svoju ličnost. Mladi uključeni u projekat potiču iz socijalno i materijalno ugroženih porodica i imaju	2014 2015 2016	Služba socijalne zaštite, Općina Ilidža, Obrazovno-raznodni centar za mlade SPAJALICA, osnovne i srednje škole	2014: 1.000 2015: 1.500 2016: 1.500

	okolinom kako bi se smanjila mogućnost devijacija u svim sferama njihovog bića, a time i njihova socijalna isključenost.	poteškoće u učenju i ponašanju u školi. Aktivnosti se odnose na kvalitetno i korisno ispunjavanje slobodnog vremena i pomoć u učenju. U ovom slučaju, provođenje kvalitetnog slobodnog vremena sa mladima svodi se na najjednostavnije aktivnosti, koje mladi ne upražnjavaju sa svojim roditeljima: odlazak u šetnju gradom, bioskop, zoološki vrt, na izlet, vožnju biciklom i sl.			
--	--	--	--	--	--

Troškovi po godinama:

Godina	Iznos
2014.	3.500 KM
2015.	4.500 KM
2016.	4.500 KM
ukupno:	12.500 KM

5.4. Slobodno vrijeme mladih- kultura i sport

5.4.1. Kultura

1. Analiza stanja

Kultura kao kompleksna društvena pojava obuhvata oblast duhovnog i materijalnog stvaralaštva i igra važnu ulogu u odgoju i obrazovanju, očuvanju kulturne tradicije i vrijednosti društva, te bitno utiče na nadgradnju svake ličnosti. U skladu sa mogućnostima i nadležnostima općine kao lokalne zajednice samoupravnog djelovanja, na području općine Ilidža osigurani su uslovi za djelovanje kroz rad dvije javne ustanove iz oblasti kulture i sporta, sa pratećim objektima: JU KSiRC Ilidža (Ljetna pozornica i Multimedijalni centar Ilidža) i JU KSR Hrasnica –Ilidža (Dom kulture), te četiri doma kulture po mjesnim zajednicama (Butmir, Stupsko brdo, Rakovica i Sokolović Kolonija-Dom kulture „22.april“).

Na osnovu Odluke o kriterijima, načinu i postupku raspodjele bužetskih sredstava Općine Ilidža iz grantova u oblasti sporta, kulture i obrazovanja („Službene novine KS“, broj 30/9) i Budžeta Općine Ilidža za 2012.godinu („Službene novine KS“, broj 34/11 i 20/12) i Budžeta Općine Ilidža za 2013. godinu („Službene novine KS“, broj 3/13 i 33/13) dodijeljena su sredstava na ime (su)finansiranja 25 projekata vezanih za oblast kulture u ukupnom novčanom iznosu od 60.000 KM, a podržani su i drugi projekti institucija, ustanova i nevladinih organizacija iz oblasti kulture. Dakle, u tom pravcu Općina pomaže brojna udruženja, društva i obrazovne ustanove u afirmaciji različitih kulturnih sadržaja i oblika što bez sumnje, stvara dobre pretpostavke za okupljanje mladih i njihovu energiju usmjerava ka razvoju pozitivnih karakternih osobina i zdrave ličnosti.

U skladu sa Zakonom o bibliotečkoj djelatnosti Općina, između ostalog, podstiče i stvara uslove za osnivanje školskih biblioteka i drugih biblioteka u sastavu javnih ustanova čiji je osnivač, te obezbjeđuje sredstva za zadovoljavanje potreba i interesa građana u bibliotečkoj djelatnosti. Tako je u 2012. godini u cilju obogaćivanja knjižnog fonda donirano 3.000 KM Bibliotečkom odjeljenju Ilidža-JU Biblioteka Sarajeva, a u 2013. godini 2.000 KM JU KSR Hrasnica-Ilidža, dok je Općina Ilidža u 2012. godini donirala 580 komada knjiga školske lektire, beletristike i stručne literature u 46 naslova bibliotekama u jedanaest osnovnih, dvije srednje škole i već pomenutim bibliotekama u okviru javnih ustanova.

- Biblioteka u sastavu JU KSR Hrasnica-Ilidža

Biblioteka raspolaže sa knjižnim fondom od 8.427 bibliotečkih jedinica, od čega su u 2012.godini 372 bibliotečke jedinice obezbijeđene donacijama. Broj evidentiranih korisnika je 230 od kojih 184 ili 80% mladih.

- Pozajmno odjeljenje 16 - Ilidža u sastavu JU Biblioteka Sarajeva

Bibliotečko odjeljenje Ilidža raspolaže sa knjižnim fondom od 7.138 bibliotečkih jedinica, od čega je 625 bibliotečkih jedinica obezbijeđeno u 2012. godini. Ukupan broj evidentiranih članova Odjeljenja je 1.122 (670 ili 59% mladih-srednjoškolaca i studenata), a 232 člana su upisana ili obnovila upis u 2013. godini.

Također, u okviru dvije srednje škole JU Četvrta gimnazija i JU Srednja tehnička škola grafičkih tehnologija, dizajna i multimedije od ukupno upisanih 1.203 učenika za školsku 2012/2013. g. djelovanjem kroz šest sekcija iz oblasti kulture (bibliotekarska, klub lijepe riječi, fotografska, likovna, lingvistička, hor i orkestar) bilo je uključeno 146 (12,1%) učenika.

Na području općine Ilidža registrovano je devet udruženja iz oblasti kulture koji okupljaju 1039 aktivnih članova od kojih je 327 (31,5%) mladih. Rad je u okviru udruženja organizovan po sekcijama i sferama interesovanja članova, a primarni ciljevi su kontinuirano zadovoljenje kreativnog izražavanja, očuvanje i njegovanje kulturne baštine, tradicionalne muzike, te savremenog likovnog izražaja kroz provedene programsko-projektne aktivnosti.

Udruženja iz oblasti kulture

R.b.	Naziv udruženja	Broj članova	Mladi (15-30 g.)	Sekcije iz oblasti kulture
1.	KUD "Ekrem Mujkić"	353	50	izvođački sastav folklorna sekcija dramska sekcija narodni orkestar
2.	KUD „Hrasnica“	97	26	folklorna sekcija muzička sekcija
3.	KUD „Mladost“			(nisu dostavili izvještaj za 2012.g.)
4.	KD „Stup“	280	100	horska sekcija (35 članova)
5.	Udruženje "Harmonija"			(nisu dostavili izvještaj za 2012.g.)
6.	Udruženje za očuvanje tradicionalne muzike naroda BiH "Sultan Mehmed Fatih"	175	122	
7.	Udruženje za zaštitu bosanskog ćilima	15	4	zaštita i promocija kulturnog/etnološkog naslijeđa BiH
8.	Udruženje „Elif“	8	5	kaligrafija
9.	Udruženje „Zlatna ruka“	111	20	rukotvorine kao kulturno nasljeđe
	Ukupno	1039	327 (31,5 %)	

2. Problemi mladih

Problemi mladih u oblasti kulture jesu sljedeći:

1. Mladi u veoma niskoj stopi posjećuju kulturne sadržaje. Nedovoljna mogućnost zadovoljenja potreba mladih kroz podršku projektima za obogaćivanje kulturnih sadržaja (afirmacija mladih muzičkih bendova, posjeta umjetničkih izložbi, pozorišnih predstava i filmova).
2. Nedovoljan broj kulturnih sadržaja u organizaciji javnih ustanova kojima je osnivač Općina Ilidža.
3. Bibliotečki fond u bibliotekama na Ilidži i Hrasnici se upotpunjuje kontinuirano, ali je potrebno nastaviti na obogaćivanju.
4. Mogućnost zadovoljenja potreba mladih za praćenje filmskih i pozorišnih predstava su ograničene.

3. Podjela problema po bitnosti i hitnosti njihova rješavanja

Rasporedimo ove probleme iz oblasti kulture po prioritetima:

<u>vrlo hitno ali nebitno</u>	<u>vrlo hitno i vrlo bitno</u> 1. Mladi u veoma niskoj stopi posjećuju kulturne sadržaje. Nedovoljna mogućnost zadovoljenja potreba mladih kroz podršku projektima za obogaćivanje kulturnih sadržaja 2. Nedovoljan broj kulturnih sadržaja u organizaciji javnih ustanova kojima je osnivač Općina Ilidža.
<u>nije ni hitno ni bitno</u>	<u>nije hitno ali je bitno</u> 3. Bibliotečki fond u bibliotekama na Ilidži i Hrasnici se upotpunjuje kontinuirano, ali je potrebno nastaviti na obogaćivanju. 4. Mogućnost zadovoljenja potreba mladih za praćenje filmskih i pozorišnih predstava su ograničene.

Obrazloženje problema koji su bitni, a njihovo rješavanje hitno ili manje hitno:

1. Mladi u veoma niskoj stopi posjećuju kulturne sadržaje. Nedovoljna je mogućnost zadovoljenja potreba mladih kroz podršku projektima za obogaćivanje kulturnih sadržaja. Većina mladih je nezadovoljna podrškom lokalne vlasti za kreiranje kulturnih sadržaja, odnosno smatraju da nisu dovoljno uključeni u kreiranje kulturnih sadržaja. Potrebno je podržavati projekte iz oblasti kulture koje osmisle mladi ljudi.

Izgradnja kulturnih navika treba biti jedan od glavnih stubova školskog odgoja i obrazovanja. Potrebno je podržati promovisanje i informisanje mladih o svim mogućnostima i servisima koji postoje za njih u oblasti kulture putem medija, info tački, web stranice i dr.

2. Nedovoljan broj kulturnih sadržaja u organizaciji javnih ustanova kojima je osnivač Općina Ilidža. Ne postoje strateški okviri razvoja i ulaganja u oblasti kulture, već se sve uglavnom svodi na ad hoc pojedinačne, parcijalne aktivnosti za mlade koje su najčešće kratkog trajanja.

3. Bibliotečki fond u bibliotekama na Ilidži i Hrasnici se upotpunjuje kontinuirano, ali je potrebno nastaviti na obogaćivanju. Kvalitet i kvantitet knjižnih jedinica u postojećim bibliotekama ne može u dovoljnoj mjeri zadovoljiti interese mladih.

4. Mogućnost zadovoljenja potreba mladih za praćenje filmskih i pozorišnih predstava su ograničene. Prostorni kapaciteti koji su na raspolaganju za zadovoljavanje potreba provođenja slobodnog vremena u oblasti kulture nisu opremljeni adekvatnom opremom za projekciju filmova i održavanje pozorišnih predstava. U Domu kulture u Hrasnici još nije izvršena sanacija grijnog sistema, oprema kojom raspolažu za projekciju filmova je zastarjela, garderobe nisu opremljene, loš je sistem scenske rasvjete, a stolice u gledalištu su većim dijelom devastirane. Prostor u Multimedijalnom centru Ilidža nije opremljen opremom za projekciju filmova (nedostaje kino-platno, projektor, rasvjetni i zvučni sistem) niti za izvođenje pozorišnih predstava (nisu opremljene garderobe, nedostaju kulise i zastori).

4. Plan djelovanja

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti	Vrijeme provođenja	Odgovorne osobe/institucije	Troškovi (KM)
1. Mladi u veoma niskoj stopi posjećuju kulturne sadržaje. 80% ispitanih nikako ne posjećuje koncerte.	1. Obogaćeni kulturni sadržaji i afirmirani mladi muzički bendovi	Organizovati koncerte neafirmiranih muzičkih bendova.	2014 2015 2016	Udruženja iz oblasti kulture, JU KSiRC Ilidža, JU KSR Hrasica-Ilidža	2014: 4.000 2015: 4.000 2016: 4.000
2. Nedovoljan broj kulturnih sadržaja u organizaciji javnih ustanova kojima je osnivač Općina Ilidža.	1. Povećan broj kulturnih manifestacija u organizaciji javnih ustanova.	Prijem stručnih lica iz oblasti kulture (volonteri/pripravnici), na određeno vrijeme, kroz javne pozive Zavoda za zapošljavanje Kantona Sarajevo.	2014 2015 2016	JU KSiRC Ilidža, JU KSR Hrasica-Ilidža	Iz drugih stavki
3. Bibliotečki fond u bibliotekama na Ilidži i Hrasnici se upotpunjuje kontinuirano, ali je potrebno nastaviti na obogaćivanju. 42% ispitanih nikako nije čitalo knjige (u sedmici ispitivanja).	1. Povećan broj mladih učlanjenih u biblioteke.	Pomoći bibliotekama u obogaćivanju knjižnog fonda nabavkom novijih izdanja i literature za mlade ljude.	2014 2015 2016	Služba za OKSI, JU Biblioteke Sarajeva, JU KSR Hrasnica, srednje škole	2014: 5.000 2015: 5.000 2016: 5.000
		Provesti kampanju besplatnog upisa-članarina za prvu godinu u bibliotekama pri javnim ustanova (JU Biblioteke Sarajeva i JU KSR Hrasnica-Ilidža).			
4. Mogućnost zadovoljenja potreba mladih za praćenje filmskih i pozorišnih predstava su ograničene.	1. Osiguran je prostor u kojem se mogu prikazivati filmske i pozorišne predstave.	Obezbijediti uslove za prikazivanje filmova i izvođenje predstava u prostoru Doma kulture u Hrasnici.	2014 2015 2016	Općinsko vijeće Općinski načelnik JU KSR Hrasnica	Iz drugih stavki

Troškovi po godinama:

Godina	Iznos
2014.	9.000 KM
2015.	9.000 KM
2016.	9.000 KM
ukupno:	27.000 KM

5.4.2. Sport

1. Analiza stanja

Podaci za oblast sporta prikupljeni su na osnovu izvještaja o radu za 2012.g. (oblik/rang takmičenja, masovnost, stručni rad i aktivnosti/rezultati) i programa rada za 2013.g. (programsko-projektni pristup) organizacija u sportu, odnosno godišnjih programa rada za školsku 2012/2013.g. i informacija u vezi sportskih sekcija, korisnika i cijena termina u salama za sport i tjelesni odgoj osnovnih i srednjih škola na području općine Ilidža.

Na evidenciji Općine Ilidža vodi se 52 udruženja iz oblasti sporta (Tabela1), koji okupljaju prijavljenih 3.820 članova svih starosnih dobi i oba pola, od kojih je u 41 klubu 2.101 (55%) članova starijih od 14 godina. Udruženja funkcionišu kao klubovi, škole sporta i/ili rekreacije, a takmiče se i na zvaničnim prvenstvima u okviru strukovnih saveza.

Sport	Članovi starosne dobi 14-18 godina	Članovi stariji od 18 godina	Ukupno članova
Sportovi sa loptom	492	328	820
Borililački sportovi	315	107	422
Ostali sportovi	353	506	859
Ukupno:	1.160	941	2.101

Obilaskom klubova tokom trenažnog i/ili takmičarskog procesa, saradnjom sa strukovnim savezima kao i komparativnom metodom obrade podataka u vezi korisnika termina dostavljenim od strane javnih ustanova koje izdaju termine u salama, te korisnika (klubova), primjetno je da neki od klubova prikazuju veći broj članova, pa je upitan realan broj aktivnih članova.

Na osnovu Odluke o kriterijima, načinu i postupku raspodjele bužetskih sredstava Općine Ilidža iz grantova u oblasti sporta, kulture i obrazovanja („Službene novine KS“, broj 30/9), Budžeta Općine Ilidža za 2012. godinu („Službene novine KS“, broj 34/11 i 20/12) i Budžeta Općine Ilidža za 2013. godinu („Službene novine KS“, broj 3/13 i 33/13) dodijeljena su sredstava na ime (su)finansiranja realizacije 45 projekata vezanih za oblast sporta u ukupnom novčanom iznosu od 53.000 KM.

U skladu sa opredjeljenjima Općinskog vijeća Ilidža i realnim mogućnostima Općine Ilidža, (su)finansirane su programsko-projektna aktivnosti klubova, što podrazumijeva: selekzione ekipe, škole sporta i nabavku osnovne opreme. U cilju kontinuiranog trenažno-takmičarskog procesa, priprema i nastupa sportista na zvaničnim takmičenjima u okviru strukovnih saveza, omogućeno je seniorskim ekipama korištenje sportskih terena i dvorana, te sala za borilačke sportove u okviru dvije javne ustanove za sport, kao i reprezentativnih nastupa takmičara u individualnim sportovima.

Sport u srednjim školama uslovljen je činjenicom da JU Četvrta gimnazija i JU Srednja tehnička škola grafičkih tehnologija, dizajna i multimedije nemaju vlastitu salu, već koriste sportsku dvoranu JU KSIRC Ilidža u periodu do 16,00 sati za nastavu tjelesnog i zdravstvenog odgoja. Od ukupno upisanih 1.203 učenika u srednjim školama u sportske sekcije uključeno je njih 38 (3,2%) i to u samo u odbojci, kao takmičarskoj disciplini po Kalendaru takmičenja PPZ-a.

Sale za tjelesni i zdravstveni odgoj u okviru osnovnih škola u školskoj 2012/2013. godini su u funkciji sporta i rekreacije građana i nakon redovnog nastavnog procesa, a iznajmljivanje termina organizacijama u sportu-klubovima i građanima za rekreativne aktivnosti regulišu se ugovorom sa organima rukovođenja i upravljanja škola. Cijena termina kreće se od 10 do 50 KM, a većina škola ima varijabilnu cijenu u zavisnosti od korisnika. Rekreativne aktivnosti velikog broja građana sprovode se samoinicijativno na otvorenim vanjskim terenima i

sportsko-rekreativnim površinama, ali i iznajmljivanjem termina u sportskim dvoranama i salama za tjelesni i zdravstveni odgoj osnovnih škola, bazenima i fitness centrima. U lepezi sportsko-rekreativnih površina (Tabela 2.) su i nogometni tereni, hipodrom, sportske dvorane/sale i tenis centri, te mnogobrojni vanjski tereni (univerzalne i šahovske plohe, staze za brdski biciklizam i drugi prirodni tereni) na kojima građani Ilidže zadovoljavaju potrebu za aktivnošću i kretanjem. Općina Ilidža je kontinuirano baza i mjesto okupljanja reprezentativnih selekcija BiH u fudbalu, košarci, rukometu i domaćin održavanja mnogobrojnih takmičenja u okviru strukovnih saveza i značajnih sportskih priredbi međunarodnog i domaćeg karaktera, kojima je najčešće pokrovitelj ili sponzor. Cjelokupno vođene aktivnosti, broj novoizgrađenih sportskih terena i ukupna budžetska izdvajanja za (su)finansiranje aktivnosti ustanova i organizacija u sportu, kao i manifestacija koje sadrže prepoznatljiv interes za Općinu, očita su potvrda opredijeljenosti i kontinuiranog ispunjavanja strateških ciljeva.

Važnost sporta za društvo u cjelini očituje se i kroz zakonodavnu regulisanost nizom pravnih akata: Zakon o sportu-Prečišćeni tekst („Službene novine KS“, broj 45/12), Zakon o izmjenama i dopunama zakona o sportu u BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 102/9), Zakon o spriječavanju nasilja na sportskim priredbama („Službene novine KS“, broj 7/7) kojim se bliže utvrđuju preventivne, redovne i zaštitne mjere za spriječavanje nasilja na sportskim priredbama, kao i dužnosti organizatora.

U skladu sa zakonskim odredbama Općinsko vijeće Ilidža 2002.godine donijelo je Odluku o načinu ostvarenja javnog interesa Općine Ilidža u oblasti sporta („Službene novine KS“, broj 3/2), čiji član 2 glasi: „Javni interes općine Ilidža u oblasti sporta je: izgradnja, obnova i održavanje sportskih objekata od značaja za Općinu; efikasnije korištenje prostornih vrijednosti teritorija Općine, te njihove ekonomske valorizacije kroz sport i rekreaciju; organizovani sport za sve, posebno u funkciji zdravlja građana, kao i preventiva devijantnog ponašanja; razvojni sport s akcentom na masovnost; sportski odgoj i obrazovanje u predškolskim ustanovama i osnovnim školama; organizacija sportskih manifestacija masovnog karaktera; usavršavanje stručnog kadra; saradnja sa Olimpijskim gradovima; evidencija za područje Općine“.

Tabela 1. Pregled klubova koji se vode na evidenciji Općine Ilidža

Naziv organizacije u sportu-kluba	Oblik/rang takmičenja	Zastupljeni uzrasti i selekcije
SPORTOVI SA LOPTOM		
Rukometni klub "Ilidža"	Premijer liga BiH	Seniorke i mlađe selekcije
Rukometni klub "Igman"	Prva liga FBiH	Seniori i mlađe selekcije
Rukometni klub "Hrasnica"	Premijer liga BiH	Seniorke i mlađe selekcije
Odbojkaški klub "Ilidža"	Prva liga FBiH	Seniori i mlađe selekcije
Ženski odbojkaški klub "Igman"	Prva liga FBiH	Seniorke i mlađe selekcije i škola odbojke
Odbojkaški klub invalida Općine Ilidža	Prva liga ASO	Seniori
Košarkaški klub "Igman"	A2 liga BiH	Seniori i omladinski pogon
Košarkaški klub "Impuls"	A1 liga BiH	Seniorke i škola košarke
Fudbalski klub "Famos"	Druga liga FBiH	Seniori i škola fudbala
Fudbalski klub "Igman"	Kantonalna liga	Seniori i mlađe selekcije
Fudbalski klub "Butmir"	Kantonalna liga	Seniori i škola fudbala
Nogometni klub "Omladinac"	Kantonalna liga	Seniorska ekipa i škola

		nogometa
Nogometni kub „Stup“	Kantonalna liga	Seniorska ekipa i škola nogometa
Nogometni klub „SAŠK 1910-Napredak“	Kantonalna liga	Seniori, mlađe selekcije i škola nogometa
Škola fudbala"Šampion"	Škola matičnog sporta	Najmlađi uzrasti
Škola fudbal "Dribling"	Škola matičnog sporta	Najmlađi uzrasti
Škola fudbal "Fair Play"	Kanton./Feder. liga	Mlađe selekcije, škole fudbala i odbojke
Škola fudbal "United"	Škola matičnog sporta	Najmlađi uzrasti
Škola nogometa "Step junior"	Škola matičnog sporta	Najmlađi uzrasti
Ragbi klub "Sarajevo"	Škola matičnog sporta	Selekzione ekipe i škola ragbija
Ragbi klub "Maršal "	Škola matičnog sporta	-
BORILAČKI SPORTOVI		
Boksterski klub "Ilidža "	Državna prvenstva	Takmičarske selekcije i škola boksa
Karate klub "Champion"	Državna prvenstva	Takmičarske selekcije i škola karatea
Karate klub "Ilidža"	Državna prvenstva	Takmičarske selekcije i škola karatea
Karate klub „Kapiten“	Državna prvenstva	Takmičarske selekcije i škola karatea
Karate klub „Samuraj“	Državna prvenstva	Takmičarske selekcije i škola karatea
Karate klub „Nedwa“	Kantonalni	Škola karatea
Kick Boxing Akademija Ilidža	Državna prvenstva	Takmičarske selekcije i škola kick box-a
Kick boxing klub"Zlatni Borci"	Državna prvenstva	Takmičarske selekcije i škola kick box-a
Kick boxing klub"Braća Bašović"	-	-
Klub borilačkih vještina "Jumruk Gym"	Državna prvenstva	Takmičari, rekreativci i škola matičnih sportova
OSTALI SPORTOVI		
Skijaški klub „Ilidža“	Državna prvenstva	Takmičarske selekcije i škola skijanja
Hokejaški klub“Ilidža 2010“	Federalna liga	Selekzione ekipe i mlađi uzrasti
Šahovski klub „Igman“	Prva „B“ liga FBiH	Seniori/juniori
Ud.za sport i rekrea. invalida općine Ilidža	Turniri	Osobe sa onesposobljenjem
Konjički klub“Butmir“	Trkački dani	-
Konjički klub „Arabela“	Trkački dani	Seniori i mlađi uzrasti
Sarajevski konjički klub	Trkački dani	Seniori i mlađi uzrasti
Planinarsko društvo“Famos“	Rekreativno	Seniorsko/juniorski uzrast

Planinarsko društvo "Rakovica 2009"	Rekreativno	Seniorsko/juniorski uzrast
Udruženje za planinarske sportove i rekreaciju "Maraton"	Rekreativno	Seniori i mlađi uzrasti
Klub za sportski odgoj i rekreaciju „Partizan“	Rekreativno/ Turniri	Sportski odgoj i rekreacija, škole sporta
Boćarski klub "Napredak Willa"	Druga liga FBiH	Seniori i mlađi uzrasti
Sportsko rekreacijski klub „Dami“	Rekreativno	Aerobik, škole skijanja i plivanja
Klub vodenih sportova "Dami"	Mitinz/Državna prvenstva	Škola plivanja i takmičari
Plivački klub „Iliđa“	Kantonalno prvenstvo	Mlađi uzrasti
Gorska služba spašavanja i streljački klub „Iliđa“	Škola sporta/Turniri	Seniori i mlađi uzrasti
Stono-teniski klub „Iliđa“	Škola sporta, Turniri	Mlađi uzrasti
Aero klub „Iliđa“	Državna prvenstva	Seniorsko/juniorski uzrast
Spotsko rekreacijski klub „Forma“	Rekreativno/ Mitinzi	Škole plivanja i skijanja
Spotsko rekreacijski klub „Lider sport“	Rekreativno	Škola plivanja
Spotsko rekreacijski klub „Ekspert“	Rekreativno	Škola plivanja

Pored navedenih klubova na području općine Iliđa trenazni proces provode škole sporta (fudbal, košarka, rukomet, odbojka, karate, taekwondo, hrvanje itd.), te selekzione ekipe klubova koji nemaju sjedište na našoj općini.

Tabela 2. Tabela prikaz sportsko-rekreativnih površina

R.br.	Sportsko – rekreativne površine	Upravitelj/korisnik	Napomena
FUDBALSKI/NOGOMETNI TERENI			
1.	Hrasnica	JU KSR Hrasnica-Iliđa/ FK "Famos"	tribine i pomoćni teren
2.	Iliđa	FK "Igman"	predviđeno izmještanje
3.	Butmir	FK "Butmir"	+ pomoćni teren
4.	Doglodi	NK "Omladinac" /SAŠK 1910-Napredak	tribine i pomoćni teren
5.	Iliđa- Luna park		novoizgrađeni travnati teren kod IUS, tribine i ograda u izgradnji
6.	Sportski centar "Bubamara"	Škola fudbala "Bubamara"	na lokalitetu starog hipodroma
7.	Rakovica	Škola fudbala "Dribling"	teren u izgradnji
8.	United	Škola fudbala "United"	kod Šumarske škole
SPORTSKE DVORANE/SALE			
1.	Iliđa	JU KSiRC Iliđa / seniorske ekipe dvoranskih sportova sa loptom	osnivač Općina Iliđa

2.	Hrasnica	JUKSR Hrasnica – Ilidža	osnivač Općina Ilidža
3.	JU Prva OŠ	zatvoreni tip	osnivač Kanton Sarajevo
4.	JU Druga OŠ	zatvoreni tip	osnivač Kanton Sarajevo
5.	JU Treća OŠ	zatvoreni tip	osnivač Kanton Sarajevo
6.	JU Četvrta OŠ	zatvoreni tip	osnivač Kanton Sarajevo /teh.prijem uslov za izdavanja upotrebne dozvole/
7.	JU Peta OŠ	zatvoreni tip	osnivač Kanton Sarajevo
8.	JU Šesta OŠ	zatvoreni tip	osnivač Kanton Sarajevo
9.	JU Osma OŠ „Amer Ćenanović“	zatvoreni tip	osnivač Kanton Sarajevo
10.	JU Deveta OŠ	zatvoreni tip	osnivač Kanton Sarajevo
11.	JU Deseta OŠ	zatvoreni tip	osnivač Kanton Sarajevo
12.	OŠ "El-Manar"	privatna/ zatvoreni tip	osnivač pravno lice
13.	Dvorana PKB-a	privatna/ zatvoreni tip	umjetna trava, svlačionice, tribine i teren za basket
14.	JU KSiRC Ilidža	zatvoreni tip / seniorske ekipe karate i kick boxing klubova	osnivač Općina Ilidža, sala za borilačke sportove
15.	JU KSR Hrasnica - Ilidža	zatvoreni tip/Bokserski klub „Ilidža“	osnivač Općina Ilidža, sala za borilačke sportove
16.	KK "Samuraj"	privatno vlasništvo	sala za borilačke sportove
17.	KBV „Jumruk Gym“	privatno vlasništvo	sala za borilačke sportove
VANJSKE PLOHE			
1.	JU KSiRC Ilidža	zatvoreni tip	umjetna trava, tribine sa stolicama i rasvjeta
2.	JU KSR Hrasnica-Ilidža	zatvoreni tip	umjetna trava, tribine i rasvjeta + košarkaški teren
3.	JU Druga OŠ	poluotvoreni tip	osnivač KS
4.	JU Treća OŠ	poluotvoreni tip	osnivač KS
5.	JU Četvrta OŠ	poluotvoreni tip	osnivač KS
6.	JU Peta OŠ	poluotvoreni tip	osnivač KS
7.	JU Šesta OŠ	poluotvoreni tip	osnivač KS
8.	JU Sedma OŠ	poluotvoreni tip	osnivač KS
9.	JU Osma OŠ „Amer Ćenanović“	poluotvoreni tip	osnivač KS, tribine i rasvjeta
10.	JU Deveta OŠ	poluotvoreni tip	osnivač KS
11.	JU Deseta	poluotvoreni tip	osnivač KS, novoizgrađeni tereni za košarku, rukomet/malinogomet sa ogradom rasvjetom i tribinama
12.	OŠ "El-Manar"	osnivač pravno lice- privatna / zatvoreni tip	malonogometni teren sa ogradom i umjetnom travom, ploha za bangbinton
13.	Rakovica	otvoreni tip	
14.	Stup II	otvoreni tip	ograda, rasvjeta, pregradne mreže
15.	Hipodrom – Butmir	otvoreni tip	devastiran mobilijar
16.	Bačići	otvoreni tip	obilijar i ograda
17.	Sokolović kolonija	otvoreni tip	
18.	Kotorac	otvoreni tip	ploha ograđena prema potoku

19.	Otes	otvoreni tip	obilježeno i kategorisano
20.	MZ Stup I-Pijačna	otvoreni tip	obilježeno i kategorisano
21.	MZ Stup I	otvoreni tip	obilježeno i kategorisano
22.	MZ Rakovica	otvoreni tip	obilježeno i kategorisano
23.	MZ Blažuj –Mratnjevače	otvoreni tip	obilježeno i kategorisano
24.	MZ Donji Kotorac	otvoreni tip	obilježeno i kategorisano
25.	MZ Hrasnica II-Kovači	otvoreni tip	obilježeno i kategorisano
26.	MZ Hrasnica II-Stojčevac	otvoreni tip	obilježeno i kategorisano
27.	MZ Ilidža Centar-Pejton	otvoreni tip	obilježeno i kategorisano
28.	MZ Osjek	otvoreni tip	obilježeno i kategorisano
29.	MZ Stupsko brdo	otvoreni tip	novozgrađeni teren sa ogradom i obilježajem
30.	MZ Lužani	otvoreni tip	novozgrađeni teren sa ogradom i obilježajem
31.	Vrtić „Sveta obitelj“	zatvoreni tip	kombinovani sportski tereni
32.	Tursko-bosanski Sarajevo koledž	zatvoreni tip	teren sa umjetnom travom i rasvjetom, košarkaški tereni
33.	Internacionlni univerzitet Sarajevo	zatvoreni tip	markirani tereni sa ogradom i obilježajem
VANJSKE ŠAHOVSKE PLOČE			
1.	JU KSiRC Ilidža	otvoreni tip	osnivač Općina Ilidža
2.	JUKSR Hrasnica – Ilidža	otvoreni tip	osnivač Općina Ilidža
3.	Pijačna ulica	otvoreni tip/građani MZ-a	
4.	Mala aleja	otvoreni tip	
5.	Osjek	otvoreni tip	
TENISKI TERENI			
1.	Teniski centar "Stup"	privatno vlasništvo	
2.	Osjek	privatno vlasništvo	
BAZENI			
1.	Bazen Ilidža	otvoreni bazen/ RVI Ilidža	OV Ilidže dodijelilo 30g. RVI
2.	Termalna rivijera-Ilidža	privatno vlasništvo	kombinovani tip bazena
3.	Bazen Afrika	privatno vlasništvo	vanjski bazen
PLANINARSKI DOMOVI			
1.	Malinovac	Planinarsko društvo „Famos“	na Igmanu
2.	Borovac	Planinarsko društvo „Famos“	u izgradnji na Igmanu
3.	Vidikovac	Planinarsko društvo „Rakovica 2009“	u izgradnji na lokalitetu Vela
4.	Hrasnički stan	Sarajevošume / RVI Ilidža - „Izvor Bosne“doo	Adaptiran 2013., pod zakupom tri godine
	Hipodrom Sarajevo	Općina Ilidža /konjički klubovi	regulisani imovinski odnosi
	Boćarski stadion	BK „Napredak Willa“	četiri staze sa svlačionicama
	Staze za brdski biciklizam	otvoreni tip	150km-obilježeno i kategorisano,

			Vrelo Bosne-obronci Igmana
HOTELSKA PONUDA			
1.	Hotel AQUA	privatno vlasništvo	zatvoreni bazen,fitnes
2.	Hoteli Ilidža	privatno vlasništvo/rehabilitacija	zatvoreni bazeni, fitnes
3.	Hotel „Holywood“	privatno vlasništvo	sportska dvorana, kuglana, fitnes i bazen-zatvoreni
4.	Hotel "Rimski most"	privatno vlasništvo	padok za jahanje i dva malonogometna terena sa umjetnom travom pod „balonom“
5.	Hotel "Delminium"	privatno vlasništvo	tereni za tenis i malonogomet
6.	Radon Plaza	privatno vlasništvo	bazen i fitnes
7.	Hotel Aleja	privatno vlasništvo	trim kabinet

2. Problemi mladih

U oblasti sporta, obzirom da takmičarski sport podrazumijeva selekciju kao proces u ostvarenju rezultata, akcenat je dat na potrebe za poboljšanje postojećeg stanja sa akcentom na vannastavne aktivnosti srednjoškolaca i rekreacijom-sport za sve, kao značajnom segmentu svrsishodnog korištenja slobodnog vremena mladih.

Problemi mladih u oblasti sporta jesu sljedeći:

1. Mali broj projekata i aktivnosti namijenjen srednjoškolcima.
2. Nedovoljno razvijena svijest o pozitivnim aspektima bavljenja rekreativnim aktivnostima.
3. Nedovoljno angažovanje djevojaka u sportskim aktivnostima i problem smanjene mogućnosti samoodbrane.
4. Djelomično devastiran i/ili oštećen sportski mobilijar na otvorenim sportsko-rekreativnim plohama.

3. Podjela problema po bitnosti i hitnosti njihova rješavanja

Rasporedimo navedene probleme iz oblasti sporta po prioritetima:

<u>vrlo hitno ali nebitno</u>	<u>vrlo hitno i vrlo bitno</u> 1. Mali broj projekata i aktivnosti namijenjen srednjoškolcima. 2. Nedovoljno razvijena svijest o pozitivnim aspektima bavljenja rekreativnim aktivnostima. 3. Nedovoljno angažovanje djevojaka u sportskim aktivnostima i problem smanjene mogućnosti samoodbrane.
<u>nije ni hitno ni bitno</u>	<u>nije hitno ali je bitno</u> 4. Djelomično devastiran i/ili oštećen sportski mobilijar na otvorenim sportsko-rekreativnim plohama.

Obrazloženje problema koji su bitni, a njihovo rješavanje hitno ili manje hitno:

1. Mali broj projekata i aktivnosti namijenjen srednjoškolcima. Podaci govore o niskom procentu (3,2%) uključenosti srednjoškolaca u vannastavne aktivnosti iz oblasti sporta. Poželjno je kreirati stalne školske lige za djevojčice i dječake u nekoliko masovnih sportova, kroz koje bi se uključio veliki broj mladih i vršila popularizacija sportova.
2. Nedovoljno razvijena svijest o pozitivnim aspektima bavljenja rekreativnim aktivnostima. Istraživanje je pokazalo da se 24% mladih uopće ne bavi rekreativnim aktivnostima iako Ilidža ima dobre uslove za to. Potrebno je promovisati sve vidove rekreacije s ciljem zdravijeg načina života i kvalitetno utošenog slobodnog vremena mladih.
3. Nedovoljno angažovanje djevojaka u sportskim aktivnostima i problem smanjene mogućnosti samoodbrane. Potrebno je da mladi, naročito djevojke, kroz sportske aktivnosti upotpunjuju svoje slobodno vrijeme i poboljšaju psihofizičke sposobnosti učenjem osnovnih tehnika samoodbrane.
4. Djelomično devastiran i/ili oštećen sportski mobilijar na otvorenim sportsko-rekreativnim plohama. U skladu sa Odlukom o načinu ostvarenja javnog interesa Općine Ilidža u oblasti sporta potrebno je vršiti godišnju opravku i/ili zamjenu oštećenog sportskog mobilijara u cilju efikasnijeg korištenja sportsko-rekreativnih površina.

4. Plan aktivnosti

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti	Vrijeme provođenja	Odgovorne osobe/institucije	Troškovi (KM)
1. Mali broj projekata i aktivnosti namijenjen srednjoškolcima.	1. Obogaćivanje sportskih aktivnosti srednjoškolaca i njihovo masovnije učešće.	Organizovati sportske aktivnosti kroz projekte namijenjene srednjoškolcima.	2014 2015 2016	Sportska udruženja, JU KSiRC Ilidža, JU KSR Hrasnica-Ilidža, vijeća učenika	2014: 4.000 2015: 4.000 2016: 4.000
2. Nedovoljno razvijena svijest o pozitivnim aspektima bavljenja rekreativnim aktivnostima. 47% mladih nikako ne vozi bicikl.	1. Povećan broj mladih koji voze bicikl i shvatanje biciklizma kao rekreativne aktivnosti za zdraviji način života i kvalitetno utošenog slobodnog vremena.	Provesti kampanju po srednjim školama i javnim mjestima o pozitivnim efektima vožnje bicikla i sigurnosti u saobraćaju.	2014 2015 2016	Sportska udruženja, vijeća učenika srednjih škola i Služba za OKSI	2014: 1.500 2015: 1.500 2016: 1.500
3. Nedovoljno angažovanje djevojaka u sportskim aktivnostima i smanjene mogućnosti samoodbrane.	1. Poboljšane psihofizičke sposobnosti kod djevojaka učenjem osnovnih tehnika samoodbrane.	Provoditi projekte obuke realne samoodbrane za žene.	2014 2015 2016	Javne ustanove, sportska udruženja, vijeća učenika srednjih škola i Služba za OKSI	2014: 3.000 2015: 3.000 2016: 3.000
4. Djelimično devastiran i/ili oštećen sportski mobilijar na otvorenim sportsko-rekreativnim plohamama.	1. Efikasnije korištenje sportsko-rekreativnih površina.	Godišnja opravka i/ili zamjena oštećenog sportskog mobilijara.	2014 2015 2016	Općinsko vijeće Općinski načelnik Služba za OKSI	Iz drugih stavki

Troškovi po godinama:

Godina	Iznos
2014.	8.500 KM
2015.	8.500 KM
2016.	8.500 KM
ukupno:	25.500 KM

5.5. Zdravstvo

1. Analiza stanja

Očuvanje i zaštita zdravlja mladih, a posebno u doba adolescencije je izazov i nalaže individualnu i društvenu odgovornost. Mladima su zagwarantovana prava na zdravstvenu zaštitu, putem različitih međunarodnih dokumenata kao što su Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, Međunarodni sporazum o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima i sporazum o civilnim i političkim pravima te Konvencija Ujedinjenih Nacija o pravima djeteta (CRC). Pored međunarodnih dokumenata kojim se Bosna i Hercegovina obavezala, prava mladih zagwarantovana su i Ustavom BiH kao i Ustavima Federacije i Kantona Sarajevo. Zdravstvena zaštita, odnosno prava mladih u okviru zdravstvenog sistema, regulisana su Zakonom o zdravstvenoj zaštiti („Službene novine FBiH“, broj 29/97) i Zakonom o zdravstvenom osiguranju („Službene novine FBiH“, broj 30/97 i 7/02). U ovim zakonima sadržana su prava na zdravstvenu zaštitu, koja se odnose, između ostalog, na prava djece i mladih.

Pored relativno usaglašenog pravnog okvira sa međunarodnim standardima i praksama, postoje druge inicijative namijenjene zdravlju mladih. Na osnovu definicije zdravlja po WHO po kojoj se zdravlje definiše kao “stanje potpunog fizičkog, psihičkog i socijalnog blagostanja, a ne samo odsustvo bolesti ili iznemoglosti”, jasno je da zdravlje nije samo problematika zdravstvenog sektora. Potrebno je da se uključe i drugi sektori, prvenstveno obrazovni i socijalni, kako bi se pitanja zdravlja mladih mogla uspješno rješavati. Ovdje se prvenstveno misli na saradnju i zajedničke aktivnosti vladinog i nevladinog sektora. Kako je već ranije opisano, zakonski okvir predviđa zdravstvenu zaštitu u okviru zdravstvenih ustanova. U općini Ilidža djeluju i pružaju usluge zdravstvene ustanove javnog i privatnog sektora kao što su: RJ Dom zdravlja Ilidža sa 10 područnih ambulanti, specijalističkim službama, fizijatrijom, stomatologijom, laboratorijom, Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo, više privatnih ordinacija i poliklinika kao i veći broj apoteka. Pored toga u općini Ilidža svoje odjele imaju i Zavod za hitnu medicinsku pomoć Kantona Sarajevo, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, Zavod za zaštitu žena i materinstva, Zavod za medicinu rada Kantona Sarajevo. Nevladine organizacije koje se bave pitanjima mladih u općini Ilidža su: Partnerstvo za zdravlje, Institut za razvoj mladih KULT, Y-Peer mreža vršnjačkih edukatora, Udruženje "Obiteljska pomoć Ilidža", Udruženje oboljelih od celijakije Kantona Sarajevo, Udruženje za podršku djeci s teškoćama sluha i govora "EHO", Udruženje za zaštitu mentalnog zdravlja "Menssana" i Zdravstveni savjet građana FBiH.

Na teritoriji Općine Ilidža živi 67.937⁴ stanovnika u ukupno 16 mjesnih zajednica, a broj mladih od 15 do 30 godina je 12.268. Zdravstveno stanje u općini Ilidža daleko je od zadovoljavajućeg.

Tokom radionica u projektu „Mladi u riziku“ koji je u okviru Programa prekogranične saradnje Srbija-Bosna i Hercegovina 2007-2013 Udruženje Partnerstvo za zdravlje implementiralo u 5 općina u BiH od kojih je jedna i općina Ilidža, mladi su kao najveće rizike za mlade prepoznali: povećanu zloupotrebu droge, alkohola i duhana, slabu fizičku aktivnost koja rezultira prekomjernom težinom, bolestima kičmenog stuba i predijabetesom, vršnjačko nasilje, slabu edukovanost o seksualno reproduktivnom zdravlju, HIV/AIDS i seksualno prenosivim infekcijama, kockanje i dr. Učešće na ovim radionicama uzelo je više od 100 mladih iz 5 općina u BiH.

Kao bitan problem zdravstvenog stanja mladih treba istaći i visoku incidencu karijesa. 11258⁵ usluga mladim je pruženo u 2012. godini u Stomatološkoj službi Doma zdravlja Ilidža vezano za probleme sa karijesom što je jasan pokazatelj da većina mladih ne posjećuje redovno

⁴ Federalni Zavod za statistiku, Saopćenje 09.09.2009

⁵ Izvještaj stomatološke službe Doma zdravlja po MKB 10 za 2012 godinu

stomatologa. Nepostojanje navike da se ide na redovni pregled kod stomatologa, nedovoljna informiranost ali i siromaštvo su glavni razlozi zbog kojih Općina Ilidža spada u red zajednica sa izrazito lošim oralnim zdravljem stanovništva. Oralno zdravlje važna je komponenta općeg zdravlja i ima niz psihogenih uticaja na kvalitetu života. Na kvalitetu života pored ovoga utiču i način života, ekonomski status, navike i rizično ponašanje. Osobe slabijeg imovinskog stanja, stanovništvo ruralnih područja, raseljena lica imaju lošije uslove za održavanje oralne higijene i rjeđe odlaze stomatologu. Posebno su rizična populacija mladi ljudi jer tokom odrastanja eksperimentišu sa alkoholom, cigaretama, što uz loše higijenske navike u razdoblju rasta i razvoja povećava rizik od karijesa i bolesti paradontalnih tkiva.

S ciljem boljeg razumijevanja potreba mladih i unaprjeđenja usluga koje se pružaju mladima, jačanja odgovornosti mladih prema svom zdravlju, polazeći od ciljeva definiranih u dokumentima politike zdravlja mladih Federacije Bosne i Hercegovine, Svjetskog programa djelovanja za zdravlje mladih, Konvenciji o pravima mladih, te na osnovu strateškog cilja aktivnog uključivanja mladih u sve oblike društvenog života Dom zdravlja i udruženja čije je polje djelovanja zdravlje mladih će razvijati međusobnu saradnju s ciljem:

- unaprjeđenja komunikacije i informisanja mladih,
- razvoja prijateljskog pristupa zdravstvenih radnika prema mladima,
- jačanja odgovornosti mladih o svom zdravlju,
- istraživanja o zdravstvenim potrebama mladih i njihovog zadovoljstva dobijenim uslugama.

Saradnja je definirana kroz predložene aktivnosti u okviru plana djelovanja.

2. Problemi mladih

Podaci o problemima i potrebama mladih u općini Ilidža rezultat su istraživanja koje je Institut za razvoj mladih KULT proveo tokom mjeseca jula i augusta 2012. godine i analize periodičnih izvještaja Doma zdravlja Ilidža za 2012. godinu. Radna grupa za oblast zdravstva u izradi Strategije prema mladima Općine Ilidža sa akcionim planom 2014-2016. je sublimirala dobijene podatke iz oba izvora i trudila se da dobijeni parametri budu što objektivniji.

Na osnovu istraživanja uočeni su sljedeći problemi i potrebe mladih:

1. Čak 24% mladih se uopće ne bavi rekreativnim aktivnostima.
2. 18% mladih u dobi od 15 do 29 godina izvršilo je sistematski pregled u posljednjih 12 mjeseci.
3. 2% mladih nema nikakvo zdravstveno osiguranje. Većina mladih osigurana su preko svojih roditelja (65%) ili Biro-a za zapošljavanje (19%), a tek manji procenat preko poslodavca (10%).
4. U dobi od 15 do 19 godina seksualno aktivnih muškaraca je 33,9%, u dobi od 20 do 24 godine 41,1% dok je u dobi od 25 do 29 godina taj procenat 25%. Navedeni statistički podaci iz istraživanja ne predstavljaju problem, već to što mladi sve ranije postaju seksualno aktivni, a njihov razvoj i obrazovanje ne prati ovu aktivnost, te kao rezultat imamo sve češće maloljetničke neželjene trudnoće i abortuse.
5. Veliki broj mladih ne posjećuje redovno stomatologa i nije upoznato sa važnošću oralnog zdravlja.

3. Podjela problema po bitnosti i hitnosti njihova rješavanja

Rasporedimo navedene probleme iz oblasti zdravstva po prioritetima:

<p><u>vrlo hitno ali nebitno</u> 2% mladih nema nikakvo zdravstveno osiguranje.</p>	<p><u>vrlo hitno i vrlo bitno</u> 1. 24% mladih se uopće ne bavi rekreativnim aktivnostima. 2. U dobi od 15 do 19 godina seksualno aktivnih muškaraca je 33,9%, u dobi od 20 do 24 godine 41,1% dok je u dobi od 25 do 29 godina taj procenat 25%. 3. 11258 usluga je pruženo mladima u stomatološkoj službi vezano za karijes što govori da veliki broj mladih ne posjećuje redovno stomatologa i nije upoznato sa važnošću oralnog zdravlja.</p>
<p><u>nije ni hitno ni bitno</u> 18% mladih u dobi od 15 do 29 godina izvršilo je sistematski pregled u posljednjih 12 mjeseci. 29,4% mladih nije zadovoljno kvalitetom usluga koju pružaju zdravstvene ustanove</p>	<p><u>nije hitno ali je bitno</u> 4. 22,4% muškaraca i 18% žena u dobi od 15 do 24 godine konzumira alkohol. 22,8% mladih u dobi od 15 do 24 godine konzumira cigarete.</p>

Obrazloženje problema koji bitni, a njihovo rješavanje hitno:

1. Čak 24% mladih se uopće ne bavi rekreativnim aktivnostima

Na osnovu podataka o incidenci oboljenja koštano-mišićnog sistema koji pokazuju da se kod mladih i u školskom dobu, a i nakon istog povećao procenat istih u vidu oboljenja, kao i u vidu loše posture ili držanja. Navodimo da se u dobi od 30-50 godina u 30% slučajeva javljaju oboljenja koštano-mišićne problematike, što je pokazatelj izuzetno bitnog i neophodnog rada na prevenciji ovih oboljenja kod mladih, te bitnom radu na kvalitetnom stilu života, fizičkoj aktivnosti te kvalitetnoj ishrani kao uvjetom za zdrav koštano-mišićni sistem, i organizam uopće.

Također, i problem povećane incidencije gojaznosti u mladima predstavlja još jedan bitan razlog za potrebe preventivnih aktivnosti u područjima ishrane, sportskih aktivnosti i psiholoških područja, kao potreba multidisciplinarnih preventivnih projekata.

2. U dobi od 15 do 19 godina seksualno aktivnih muškaraca je 33,9%, u dobi od 20 do 24 godine 41,1% dok je u dobi od 25 do 29 godina taj procenat 25%.

Radi prevencije maloljetničkih trudnoća i širenja spolno prenosivih infekcija bitno je da se mladi edukuju o temi seksualnih aktivnosti, kontracepciji, rizicima koje donosi neodgovorno spolno ponašanje, vrstama zaraznih bolesti i mjerama prevencije.

Mjere za pravilan razvoj lokomotornog sustava, toksikomanije, HIV/AIDS i drugi vidovi edukacije i prevencije koje se sprovode su nedovoljne i treba ih proširiti i dati im veći značaj. To znači proširiti ih na veće područje djelovanja, odnosno uključiti više zainteresiranih strana tj. porodicu, škole, NVO, lokalnu zajednicu, zdravstveni i socijalni sektor, sportske organizacije. Također, potrebno je uključiti sektor medija i informiranja kao bitan aspekt upoznavanja mladih sa aktivnostima te njihovim uključivanjem u aktivnosti. Zloupotreba droga i alkohola, nasilje, a naročito nasilje nad ženama i djecom, nasilničko ponašanje na ulici i u školskim sredinama, depresija i anksioznost, predstavljaju izrazito veliki izazov. Navedeni oblici ponašanja sve su prisutniji u društvu i sa njima se sve teže boriti u sadašnjim uslovima visoke nezaposlenosti, niskog dohotka, ograničenog obrazovanja, stresnih uvjeta življenja.

3. 11258 usluga je pruženo mladima sa područja općine Iliđa u stomatološkoj službi a vezano za karijes kao oboljenje u 2012 godini.

Kao bitan problem zdravstvenog stanja mladih treba istaći i visoku incidencu karijesa. Većina mladih ne posjećuje redovno stomatologa. Nepostojanje navike da se ide na redovni pregled kod stomatologa, nedovoljna informiranost ali i siromaštvo su glavni razlozi zbog kojih Općina Iliđa spada u red zajednica sa izrazito lošim oralnim zdravljem stanovništva. Oralno zdravlje važna je komponenta općeg zdravlja i ima niz psihogenih uticaja na kvalitetu života. Na kvalitetu života pored ovoga utiču i način života, ekonomski status, navike i rizično ponašanje. Osobe slabijeg imovinskog stanja, stanovništvo ruralnih područja, raseljena lica imaju lošije uslove za održavanje oralne higijene i rjeđe odlaze stomatologu. Posebno su rizična populacija mladi ljudi jer tokom odrastanja eksperimentišu sa alkoholom, cigaretama što uz loše higijenske navike u razdoblju rasta i razvoja povećava rizik od karijesa i bolesti paradontalnih tkiva. Obzirom da je karijes vodeća bolest mladih potrebno je u ranom uzrastu navikavati mlade da posjećuju stomatologa. Multikauzalnost karijesa postavlja velike zahtjeve pred stomatološku službu kao i druge sektore jer staviti karijes pod kontrolu samo sanacijom nije moguće te je potrebno koristiti sve dostupne modele prevencije u dobro osmišljenim preventivnim programima. Kod osmišljavanja preventivnih programa mora se voditi računa o dobnoj skupini grupe, socijalnom statusu populacije i nivou znanja. Oralno zdravlje je važan dio općeg zdravlja i podrazumijeva zdravlje zuba, oralnih sluznica, pljuvačnih žlijezda, viličnih zglobova, odsustvo boli i urođenih nepravilnosti vilica i zuba. Dokazano je da bolesti zuba mogu biti povezane sa oboljenjima srca, plućnim bolestima te mogu uzrokovati druge zdravstvene komplikacije. Zdravi zubi i lijep osmijeh čine lice ljepšim i utiču na samopouzdanje pojedinca. Zdravstveni odgoj je mjera preventivne zaštite kojom se putem razvijanja zdravog načina života i mijenjanja rizičnog ponašanja postiže unapređenje zdravlja, sprečavanje i ublažavanje posljedica bolesti. Aktivnosti vezane za ovaj problem su multidisciplinarni problem svih sektora djelovanja pa i zdravstvenog te stoga treba planirati poseban, zajednički, plan djelovanja u vezi ovog problema.

4. Plan djelovanja

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti	Vrijeme provođenja	Odgovorne osobe/institucije	Troškovi (KM)
1. 24% mladih se uopće ne bavi rekreativnim aktivnostima.	1. 50% mladih u Općini Ilidža upoznato sa zdravim stilovima života.	Organizovati predavanja, radionice, prezentacije po školama, sistematske preglede školske djece, pokazivanje vježbi za djecu sa skoliozama.	2014 2015 2016	Dom zdravlja Ilidža, udruženja	2014:1.500 2015:1.500 2016:1 500
2. Medijana stupanja u prvi seksualni odnos u FBiH je 17 godina za mladiće i 18 godina za djevojke. 4,2 % mladih imalo je prvi seksualni čin prije petnaeste godine. Kondom kao vrstu kontracepcije koristi tek 57,6 % mladića i 67,2% djevojaka ⁶ . Veliki broj mladih stupa u seksualne odnose bez dovoljno edukacije/informiranosti o seksualno reproduktivnom zdravlju i seksualno prenosivim infekcijama.	1. Populacija mladih, viši razredi osnovnih škola i srednjoškolci dobili osnovne informacije o SRZ i SPB.	Distribuirati edukativni materijal i kondome (Dom zdravlja i/ili NVO) u okviru mini edukativne kampanje kao uvod u školske časove/prezentacije o SRZ i SPB.	2014 2015 2016	Dom zdravlja Ilidža, Zavod za zaštitu zdravlja žena i materinstva, škole, Y-peer, Partnerstvo za zdravlje, Spajalica i Crveni križ	2014:1.500 2015:1.500 2016:1 500
		Organizovati kampanje/obilježavanje bitnih datuma u polju reproduktivnog zdravlja i seksualno prenosivih infekcija.	2013/14 2014/15 2015/16		2014:1.000 2015:1.000 2016:1 000
		Prijateljske SRZ medicinske usluge za mlade.	2014 2015 2016		2014:1.000 2015:1.000 2016:1 000

⁶ J.Ravlija, S.Stoisavljević, *Mladi, reproduktivno zdravlje, kontracepcija*, Sarajevo 6.10.2013 god.

3. 11258 usluga je pruženo mladima sa područja općine Ilidža u stomatološkoj službi, a vezano za karijes kao oboljenje u 2012 godini.	1. Mladi su upoznati o važnosti posebnih mjera zaštite oralnog zdravlja.	Educirati mlade po školama: šta je karijes, šta ga uzrokuje, kako ga spriječiti, kako održavati oralnu higijenu. Sistematski pregled stomatologa u školama Sanacija karijesa	2014 2015 2016	Dom zdravlja Ilidža, udruženja	2014:1.500 2015:1.500 2016:1 500
---	--	--	----------------------	-----------------------------------	--

Troškovi po godinama:

Godina	Iznos
2014.	6.500 KM
2015.	6.500 KM
2016.	6.500 KM
ukupno:	19.500 KM

5.6. Aktivno sudjelovanje mladih u društvu

1. Analiza stanja

Usvajanjem legislativa o mladima u oba bh. entiteta mladi su dobili zakonske okvire koji su definirali njihovu starosnu dob, uredili oblasti organiziranja mladih kroz omladinska udruženja i vijeća mladih/omladinske savjete te uredili brojne mehanizme brige o njima. Jedan od mehanizama brige vlasti o mladima je donošenje strategije prema mladima na svim nivoima vlasti u čiju izradu i provođenje je predviđeno uključivanje mladih. Ovim su date mogućnosti mladima da postanu aktivni, da se uključe u procese donošenja odluka i da učestvuju u planiranju i provođenju aktivnosti namijenjenih ovoj populaciji.

Aktivno sudjelovanje mladih predstavlja društveno i političko angažiranje, njihovo učešće u rješavanju problema u zajednici posebno u oblastima koje su njima bitne te u donošenju odluka na lokalnom i višim nivoima. Realizira se kroz formalne i neformalne grupe.

Neformalne grupe mladih su skupine mladih koji imaju iste ciljeve i nisu zvanično registrirane, dok formalne grupe mladih mogu biti omladinske organizacije koje okupljaju mlade i u kojima mladi vode organizaciju i projekte, ili organizacije koje ne vode mladi, ali su posvećene radu sa mladima.

Omladinske organizacije predstavljaju najznačajniji oblik organizovanja. Generalno, postoje dvije grupe organizacija mladih: one koje su stvorili mladi ljudi oko određene teme i one čiji je fokus rada na mladima, ali u svom članstvu nemaju samo mlade.

Unaprijeđenje aktivnog sudjelovanja mladih kroz ovu strategiju ima za cilj da mladima pruži i omogući ravnopravan položaj u odnosu na starije donosioce odluka. Aktivnim sudjelovanjem u različitim segmentima života na lokalnom nivou, političkom, kulturnom, obrazovnom itd. mladi utiču na poboljšanje vlastitog standarda, otvaraju nove mogućnosti i horizonte, te imaju mogućnost kreiranja povoljnijeg ambijenta za mlade u lokalnoj zajednici.

Na području općine Ilidža trenutno djeluje sedam udruženja koja se bave pitanjem mladih:

1) Institut za razvoj mladih KULT osnovan je 2002. g. Danas u BiH postoje 3 aktivna ureda, i to na Ilidži, u Gradačcu i Brčko-Distriktu BiH.

Vizija: Razviti otvoreno društvo, od općinske razine do državne, u kojem su građani/ke uključeni u sve procese odlučivanja u javnom životu.

Misija: Institut za razvoj mladih KULT izrađuje zakonska i druga strateška rješenja koja osiguravaju održive mehanizme za poboljšanje položaja mladih, učinkovit, transparentan i profesionalan rad udruženja, kao i partnerski odnos s vlastima, ali zagovara i njihovo usvajanje i primjenu.

Institut za razvoj mladih KULT osnivač je Obrazovno-raznodnog centra za mlade SPAJALICA, koji se nalazi na Ilidži. SPAJALICA je 2008. g. dobila Zlatnu plaketu Općine Ilidža za izuzetan doprinos u odgojno-obrazovnom radu s mladima.

Vizija Obrazovno raznodnog centra za mlade SPAJALICA jeste društvo koje mladim ljudima nudi da, ispunjavajući svoje slobodno vrijeme sa smislom, postanu zadovoljnim i društveno odgovornim građankama i građanima.

Misija: SPAJALICA, kao jedan od vodećih društveno odgovornih centara za mlade u Bosni i Hercegovini, u saradnji sa svim zainteresiranim stranama sudjeluje u donošenju i provođenju odluka koje se tiču poboljšanja položaja mladih, provodi pristupačne i inovativne obuke i aktivnosti za njihovo neformalno obrazovanje i raznodu, u skladu s ustanovljenim potrebama. Zaposlenici/e i volonteri/ke SPAJALICE imaju ravnopravan položaj, poštuju uvjerenja i aktivno sudjelovanje pojedinca, te se odgovorno odnose prema okolišu.

2) Udruženje Omladinska organizacija "OSMJEH" registrovano je 19. februara 2010. godine kod Ministarstva pravde i uprave Kantona Sarajevo. Ciljevi i djelatnosti udruženja su: identifikacija i ispitivanje potreba mladih na lokalnom nivou; afirmacija potreba mladih; promovisanje evropskih standarda omladinske politike na lokalnom nivou; rad na humanizaciji odnosa između mladih različitih nacionalnosti; organizovanje humanitarnih, kulturnih i sportskih manifestacija za mlade; zaštita životne sredine i dr.

3) Udruženje mladih „Bez ograničenja“ registrovano je 19. avgusta 2010. godine kod Federalnog ministarstva pravde. Ciljevi udruženja su: zalaganje i pružanje pedagoške, psihološke i psihosocijalne pomoći mladim; pomoć mladim u izboru zanimanja; upoznavanje šire društvene zajednice s položajem mladih; podizanje nivoa opće informisanosti mladih, te njihovo uključivanje i aktivno djelovanje u strukturama javnog mnijenja na svim nivoima; zalaganje i ostvarivanje mogućnosti za vaninstitucionalno obrazovanje mladih i dr.

4) Udruženje mladih „Elan“ registrovano je 17. februara 2012. godine kod Ministarstva pravde i uprave KS . Programski ciljevi i zadaci udruženja su: vođenje stalne brige oko razvoja i preduzimanja aktivnosti na ostvarenju ciljeva i zadataka razvoja mladih na teritoriju svog djelovanja, izgradnja saradnje između mladih i nevladinih organizacija kao i vlasti na svim nivoima, organizovanje humanitarnih akcija različitih namjena, kao i drugi poslovi i aktivnosti od značaja za Udruženje.

5) Udruženje mladih „ŠEŠIR“ registrovano je 27. februara 2012. godine kod Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine. Ciljevi udruženja su: rad na jačanju uključenja mladih u društveni život zajednice i njihovom informiranju, pomoć pri razvoju dobrih odnosa i solidarnosti među mladima u Bosni i Hercegovini, pomoć pri razvoju kreativnosti pojedinaca i društvenih grupa, zalaganje za promovisanje svih društveno korisnih znanja i vještina i dr.

6) Udruženje Mreža vršnjačkih edukatora (Association Y-Peer) je registrovano 14. januara 2013. godine kod Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine. Ciljevi i djelatnosti udruženja su: organizovanje i razvijanje svih vidova edukativnog rada mladih iz različitih oblasti, dopunskog obrazovanja i jačanja socijalnih i intelektualnih kapaciteta mladih u BiH, pomoć i podrška u promociji ljudskih prava i sloboda i dr.

7) Vijeće mladih Ilidža registrovano je 25. januara 2013. godine u skladu sa članom 37. Zakona o mladima FBiH („Službene novine FBiH“, broj 36/10), a osnovala su ga udruženja s područja općine Ilidža: Udruženje mladih „Elan“, Udruženje mladih „Bez ograničenja“, Crveni križ Općine Ilidža i Udruženje za zaštitu prirode, rijeka i okoliša EKO PRO.

Općina Ilidža je podržala inicijativu za formiranje Vijeća mladih, kao krovnog udruženja mladih, utemeljenog na dobrovoljnom članstvu omladinskih udruženja, a koje će predstavljati interese mladih i omladinskih udruženja.

Programski ciljevi i zadaci udruženja su: zalaganje za unaprjeđenje položaja mladih i jačanje uključenja mladih općine Ilidža u društveni život, poboljšanje koordinacije omladinskih udruženja općine Ilidža, predstavljanje zajedničkih interesa udruženja i članica Vijeća mladih itd.

2. Problemi mladih

Problemi i potrebe mladih dobiveni istraživanjem, a koji se mogu obuhvatiti ovom oblašću su sljedeći:

1. 17,39% mladih smatra da nema uticaj na politiku na lokalnom nivou. U odnosu na prethodno istraživanje, primjetan je porast u interesovanju za politiku na lokalnom nivou. Procenat mladih zainteresovanih za politiku na lokalnom nivou u prethodnom istraživanju iznosio je 32%, dok sada iznosi 42%.

2. Mladi nedovoljno učestvuju u građanskim inicijativama, protestima, u potpisivanju peticija, javnim debatama i drugim oblicima društvenog i političkog djelovanja. Procenat mladih koji su potpisali neku peticiju iznosi 29%, dok je broj mladih koji su učestvovali na javnim raspravama o općinskom budžetu u prošlom istraživanju iznosio 0%, a sada iznosi 10%.
3. Mladi pokazuju slab interes za politiku na lokalnom nivou, te iskazuju nepovjerenje prema političkim strankama. 21% mladih ne glasa jer ne vjeruje da će se nešto promijeniti, dok 50% mladih još uvijek ne zna kojoj stranci da pokloni povjerenje. Primjetan je porast broja mladih koji izlaze na izbore, i to sa 56% na 84%.
4. Mladi sa područja općine Ilidža su u veoma malom procentu aktivni u udruženjima, asocijacijama i političkim strankama. Prema dobivenim rezultatima istraživanja nije primjetan pomak u aktivizmu i volonterskom angažiranju mladih. Tako samo 16% mladih je član neke omladinske organizacije ili asocijacije, 21% mladih radi ili volontira u nekoj organizaciji, a samo 10% mladih je član neke političke stranke.
5. Samo 27% mladih se zanima za politiku u EU.
6. Trenutno je na općini Ilidža registrovano sedam omladinskih udruženja, od toga je veoma mali broj zaista aktivnih udruženja koja mladima pružaju priliku za aktivizam u skladu sa njihovim programskim ciljevima i zadacima.

3. Podjela problema po bitnosti i hitnosti njihova rješavanja

Kako bismo utvrdili koji problemi i potrebe trebaju biti prioritetima u oblasti aktivnog sudjelovanja mladih u društvu, razvrstat ćemo ih prema sljedećim kriterijima:

<u>vrlo hitno ali nebitno</u>	<u>vrlo hitno i vrlo bitno</u>
	<ol style="list-style-type: none"> 1. 17,39% mladih nema uticaj na politiku na lokalnom nivou. Za razliku od prethodne strategije u kojoj je procenat mladih zainteresovanih za politiku na lokalnom nivou iznosio 32%, sada je stanje nešto bolje, ali opet ne tako zadovoljavajuće i sada iznosi 42%. 2. Mladi nedovoljno učestvuju u građanskim inicijativama, protestima, u potpisivanju peticija, javnim debatama i drugim vidovima društvenog i političkog djelovanja. Dokaz tome jesu rezultati istraživanja problema i potreba mladih prema kojim procenat mladih koji su potpisali neku peticiju iznosi 29%, dok je broj mladih koji su učestvovali na javnim raspravama o općinskom budžetu u prošlom istraživanju iznosio 0%, a sada iznosi 10%. 3. Mladi pokazuju slab interes za politiku na lokalnom nivou, te iskazuju nepovjerenje prema političkim strankama. 21% mladih ne glasa jer ne vjeruje da će se nešto promijeniti, dok 50% mladih još uvijek ne zna kojoj stranci da pokloni povjerenje. Primjetan je porast broja mladih koji izlaze na izbore, i to sa 56% na 84%. 4. Mladi sa područja općine Ilidža su u veoma malom procentu aktivni u udruženjima, asocijacijama i političkim strankama. Samo 16% mladih je član neke omladinske organizacije ili asocijacije, 21% mladih radi ili volontira u nekoj organizaciji a samo 10% mladih je član neke političke stranke.
<u>nije ni hitno ni bitno</u>	<u>nije hitno ali je bitno</u> 5. Samo 27% mladih se zanima za politiku u EU.

6. Trenutno je na Općini Ilidža registrovano sedam omladinskih udruženja, od toga je veoma mali broj zaista aktivnih udruženja koja mladima pružaju priliku za aktivizam u skladu sa njihovim programskim ciljevima i zadacima

Obrazloženje problema koji su bitni, a njihovo rješavanje hitno ili manje hitno:

1. Nažalost, nedovoljan broj mladih na području Općine Ilidža je zainteresovan za politiku na lokalnom nivou. Razlog tome je nemotiviranost mladih, te njihova nezainteresovanost za aktivno uključivanje u političke i društvene procese.
2. Iako je došlo do blagog poboljšanja po pitanju učešća mladih na javnim raspravama o općinskom budžetu, mladi i dalje ne pokazuju dovoljan interes za građanske inicijative, peticije, proteste, javne debate, kroz koje bi mogli da iskažu svoje stavove, interese i potrebe.
3. Više od polovine mlade populacije ne izlazi na izbore jer ne zna kojoj političkoj stranci da pokloni povjerenje, što je posljedica ustaljenog stava kod mladih da njihovim izlaskom na izbore neće doći do značajnih promjena, odnosno da njihov glas ne znači mnogo. Također, jedan od razloga nezainteresovanosti mladih za izlazak na izbore je neprilagođenost platformi političkih stranaka mlađoj populaciji i činjenica da im se ne ostavlja prostor za dokazivanje i ostvarivanje njihovih interesa.
4. Prema dobivenim rezultatima istraživanja nije primjetan pomak u aktivizmu i volonterskom angažiranju mladih. Na Općini Ilidža trenutno egzistira sedam omladinskih udruženja u kojima je veoma mali procenat aktivno angažiranih mladih osoba na volonterskim i sličnim poslovima. Slična je situacija i sa članstvom mladih u asocijacijama i političkim strankama.
5. Evropske integracije su bitan segment svakodnevne politike BiH, ali mladi i dalje ne pokazuju dovoljan interes za saznavanjem i upoznavanjem politike EU.
6. Iako postoji sedam registrovanih omladinskih udruženja, bitno je istaći da neka od njih nisu aktivna u punom smislu, te da ne pružaju u dovoljnom kapacitetu prilike mladima za sticanje novih vještina i znanja, te dovoljno mogućnosti za neformalno obrazovanje.

4. Plan djelovanja

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti	Vrijeme provođenja	Odgovorne osobe/institucije	Troškovi (KM)
1. 17,39% mladih nema uticaj na politiku na lokalnom nivou. Za razliku od prethodne strategije u kojoj je procenat mladih zainteresovanih za politiku na lokalnom nivou iznosio 32%, sada je stanje nešto bolje, ali opet ne tako zadovoljavajuće i sada iznosi 42%.	1. Mladi za 20% više učestvuju u kreiranju politike na lokalnom nivou. 2. Povećana svijest kod mladih osoba o njihovom političkom aktivizmu na lokalnom nivou.	Pozivati mlade na javne rasprave o budžetu putem sredstava informisanja (lokalni radio, oglasne table u svim mjesnim zajednicama, društvene mreže).	2014 2015 2016	Odsjek za informisanje Općine Ilidža, omladinska udruženja	2014:0 2015:0 2016:0
		Organizirati okrugli sto o mogućim načinima djelovanja mladih kroz svoje lokalne zajednice.	05/14 05/15 05/16	mladi vijećnici u Općinskom vijeću Ilidža, Vijeće mladih	2014:200 2015:200 2016:200
		Organizirati druženja „Kafa s...“ (sa afirmisanim političkim ličnostima) 3 puta godišnje.	2014 2015 2016	Institut za razvoj mladih KULT	2014:120 2015:120 2016:120
2. Mladi nedovoljno učestvuju u građanskim inicijativama, protestima, u potpisivanju peticija, javnim debatama i drugim vidovima društvenog i političkog djelovanja.	1. Povećan broj mladih koji učestvuju u javnim raspravama o općinskom budžetu, pokreću građanske inicijative i potpisuju peticije koje se tiču problema mladih. 2. Povećan broj inicijativa koje su pokrenuli mladi, a koje direktno utiču na položaj mladih u općini Ilidža.	Organizovati javnu debatu o temi „ZAŠTO (NI)SAM AKTIVAN/NA?“.	04/14 04/15 04/16	Vijeće mladih	2014:50 2015:50 2016:50
		Organizovati seminar o temi „Kako napisati kvalitetnu građansku inicijativu“.	11/14 11/15 11/16	Služba za opću upravu, mladi/a vijećnik/ca, udruženja	2014:250 2015:250 2016:250

3. Mladi pokazuju slab interes za politiku na lokalnom nivou, te iskazuju nepovjerenje prema političkim strankama. 21% mladih ne glasa jer ne vjeruje da će se nešto promijeniti, dok 50% mladih još uvijek ne zna kojoj stranci da pokloni povjerenje. Primjetan je porast broja mladih koji izlaze na izbore, i to sa 56% na 84%.	1. 10% mladih upoznato sa programima svih političkih partija koje djeluju na lldži, a odnose se na mlade.	Izraditi informativni materijal u koji bi bili uključeni programi prema mladima svih političkih partija sa područja općine lldža.	09/14	Vijeće mladih lldža u saradnji sa političkim strankama	2014:1.500
		Organizovati edukativni seminar/konferenciju na koju bi pozvali politički aktivne mlade osobe kako bi prenijeli svoja iskustva mladima.	2014 2015 2016	Institut za razvoj mladih KULT	2014: 250 2015: 250 2016: 250
4. Mladi na području općine lldža su u veoma malom procentu aktivni u udruženjima, asocijacijama i političkim strankama. Samo 16% mladih je član neke omladinske organizacije ili asocijacije, 21% mladih radi ili volontira u nekoj organizaciji, a samo 10% mladih je član neke političke stranke.	1. Mladi razmjenjuju iskustva sa članovima, volonterima i aktivistima iz različitih udruženja, i upoznati su sa mogućnostima uključivanja 2. Za 20% povećan je broj mladih ljudi koji su aktivni članovi u nekim udruženjima, asocijacijama, organizacijama. 3. Mladi kroz članstvo u organizacijama koriste pogodnosti neformalnog obrazovanja i iskustava koja su im ponuđena.	Organizovati festival Volonterijada u cilju promocije volonterizma i aktivizma.	08/14 08/15 08/16	Mladi Crvenog križa Općine lldža	2014:1.000 2015:1.000 2016:1.000
		U okviru Dana mladih tradicionalno održati sajam udruženja, kako bi se i na taj način izvršila promocija volonterizma i aktivizma.	2014 2015 2016	Institut za razvoj mladih KULT, SOMI	2014:0 2015:0 2016:0

5. Samo 27% mladih se zanima za politiku u EU.	1. 135 mladih upoznato je sa procesom odlučivanja u EU.	Organizirati plansku igru o EU. KULT ima licencu za provođenje tog projekta. U jednoj simulaciji učestvuje 45 mladih.	09/13 09/14 09/15	Institut za razvoj mladih KULT	2014:1.500 2015:1.500 2016:1.500
--	---	---	-------------------------	--------------------------------	--

Troškovi po godinama⁷:

Godina	Iznos
2014.	4.870 KM
2015.	3.370 KM
2016.	3.370 KM
Ukupno:	11.610 KM

⁷ Bez projekata koji će se financirati kroz druge budžetske stavke i bez volontiranja u organima uprave.

5.7. Informisanje i mobilnost mladih

1. Analiza stanja

Informisanje je veoma značajna društvena djelatnost od čijeg funkcionisanja u znatnoj mjeri zavisi stanje političkog, ekonomskog, socijalnog i drugog raspoloženja građana. Društvo bez istinite i svestrane informacije, prije ili poslije je društvo bez osnove koja osigurava njegov demokratski razvitak. Pravo građanina da bude obaviješten o radu organa uprave je jedna od osnovnih pretpostavki za ostvarivanje uspješnosti. Odsjek za informisanje Općine Ilidža putem medija informiše građane o odlukama i smjernicama organa uprave, te svim projektima i aktivnostima koje su poduzete. To radi redovno organizujući press-konferencije i javne sastanke, pozivajući novinare na mjesto događaja, te putem saopćenja za javnost, informacija, obavještenja i upozorenja.

Informisanje mladih označava koncept ili servis redovnog informisanja mladih o svim temama za koje su zainteresovani. Mladima je ponuđena informacija, ali može se reći da mladi nisu dovoljno motivirani da tokom pretraživanja na internetu posjete i web stranicu lokalne zajednice, jer im nije dovoljno interesantna kao i listanje dnevne štampe ili gledanje/slušanje informativnih emisija. Generalna ocjena je da je to bitan razlog njihove neinformisanosti. Informativni bilten Općine Ilidža je glasilo Općine, ali i svih njenih građana. Značajan dio Informativnog biltena posvećen je aktivnostima koje provode mladi uključeni u nevladin sektor, kao i uspješni pojedinci. Bilten izlazi jednom mjesečno. Mladi u Informativnom biltenu Općine Ilidža imaju prostora za objavljivanje svojih aktivnosti, prijedloga i najava.

Web-stranica Općine Ilidža je najbrži način komuniciranja građana i vlasti, jer su na taj način, građani upoznati o aktivnostima koje provodi Općina. Poseban dio web-stranice namijenjen je prezentaciji rada sa mladima koji obuhvata korake u izradi općinske strategije prema mladima.

Značajna je saradnja Općine Ilidža i Radija ASK, TVSA, putem pisanih medija i portala kojim mladi mogu dobiti informacije o svim aktuelnostima sa područja općine. Putem Radija ASK mladi mogu pratiti sjednice Općinskog vijeća u direktnom radio prenosu i sudjelovati u kontakt emisijama postavljanjem pitanja predstavnicima Općine. Također, sa TVSA je izuzetna saradnja jer Općina Ilidža redovno prezentuje svoje aktivnosti, uključujući i obavještenja za mlade i informacije od značaja za ovu populaciju.

Transparetnost je jedna od bitnih odrednica Općine Ilidža, a tome u prilog idu i ocjene relevantnih institucija. Primjera radi, nedavno istraživanje Transparency International-a je Općini Ilidža dodijelilo četvrto mjesto po transparentnosti u BiH. Informisanje nije mehanički postupak već promišljena namjera da se čitalac –slušalac potpunije obavijesti. Ostvarenje cilja zavisi od maštovitosti, znanja, pismenosti, kompetencije, a naravno i hrabrosti, čime će se ne samo obavijestiti građanin, već se viješću može razdrmati i uticati na stavove čitaoca-slušaoa.

Bitno je naglasiti da Općina Ilidža ulaže znatne napore u pružanju podrške uključivanja mladih u rad lokalne zajednice, informisanje te njihovovo uključivanje u aktivnosti koje podrazumijevaju upoznavanje sa mladima iz cijele lokalne zajednice. U tome Općini Ilidža u velikoj mjeri pomaže Vijeće mladih Ilidža. Vijeće mladih Ilidža je krovna organizacija na području općine Ilidža koja predstavlja i zastupa interese mladih i omladinskih udruženja koristeći resurse udruženja članica Vijeća mladih. Vijeće mladih Ilidža postoji kako bi mladima pomoglo pri informisanju, te naravno kako bi uspostavilo vezu između njih i organa vlasti u lokalnoj zajednici. Vijeće mladih predstavlja legitimnog predstavnika mladih koje je usmjereno ka informisanju mladih, a naravno i ka zajedničkom unaprjeđenju i poboljšanju položaja mladih u društvu.

Mobilnost mladih predstavlja koncept putovanja mladih unutar ili izvan zemlje, u cilju sticanja novih znanja, vještina, interkulturalne razmjene, proširenje vidika i sl. Na evropskom nivou podrška mobilnosti mladih ostvaruje se kroz finansiranje projekata studijskih posjeta mladih, volontiranja pojedinaca u drugim zemljama i sl.

Istraživanje o potrebama mladih sa područja općine Ilidža je pokazalo da je samo 5% mladih putovalo u inostranstvo zbog obrazovanja. Ekskurzije izvan BiH su najzastupljeniji oblik organiziranog oblika putovanja mladih.

Kvalitetno informisanje, olakšavanje pristupa internetu i podrška intenzivnijem učenju stranih jezika dio je neophodnih mehanizama za podršku mladima.

2. Problemi mladih

Analizom istraživanja i podataka kojima raspolaže Služba za obrazovanje, kulturu, sport i informisanje utvrđeni su sljedeći problemi mladih u oblasti informisanja i mobilnosti mladih:

1. Na službenoj web stranici Općine Ilidža nema dovoljno informacija za mlade.
2. Općina Ilidža nema zvanični profil na Facebook-u čime bi se omogućila bolja dostupnost informacija koje mladima nudi općina.
3. Nepostojanje WI-FI zone (Mala Aleja, Terminal i Park).
4. Mladi nisu upoznati s ponudom upotpunjavanja slobodnog vremena.
5. Slaba je mobilnost mladih. Samo 5% mladih je putovalo u inostranstvo zbog obrazovanja.. Kao glavni razlog svog putovanja mladi navode turizam.

3. Podjela problema po bitnosti i hitnosti njihova rješavanja

Imajući u vidu zakonske mogućnosti i nadležnosti lokalne zajednice, problemi i potrebe mladih su rangirani po prioritetima, a na osnovu kriterija nadležnosti, značaja za mlade, finansijskim mogućnostima Općine i pretpostavljenim efektima poduzetih mjera u lokalnoj zajednici:

<u>vrlo hitno ali nebitno</u>	<u>vrlo hitno i vrlo bitno</u> 1. Na službenoj web stranici Općine nema dovoljno informacija za mlade. 2. Općina Ilidža nema zvanični profil na Facebook-u čime bi se omogućila bolja dostupnost informacija koje mladima nudi općina. 3. Nepostojanje WI-FI zone (Mala Aleja, Terminal i Park).
<u>nije ni hitno ni bitno</u>	<u>nije hitno ali je bitno</u> 4. Mladi nisu upoznati s ponudom upotpunjavanja slobodnog vremena. 5. Slaba je mobilnost mladih.

Obrazloženje problema koji su bitni, a njihovo rješavanje hitno ili manje hitno:

1. Na službenoj web stranici Općine nema dovoljno informacija za mlade. Informacija pruža mladima pravo da imaju pristup onim podacima koji ih zanimaju. To pravo je prepoznato i zauzima visoko mjesto u službenim evopskim i međunarodnim dokumentima. Obzirom da na službenoj web stranici nema dovoljno informacija koje zanimaju mlade potrebno je da Općina Ilidža u narednom periodu posveti više prostora i informacija za mlade koje bi se svakodnevno ažurirale na web stranici.

2. Općina Ilidža nema zvanični profil na Facebook-u čime bi se omogućila bolja dostupnost informacija koje mladima nudi općina. Društvene su mreže tokom protekloga desetljeća postale vrlo popularan način komunikacije. U svojoj popularnosti nadmašuju poruke elektroničkom poštom jer omogućavaju komuniciranje s većim brojem osoba u isto vrijeme (umjesto da svakomu pojedinačnom prijatelju opisujemo neke važne ili manje važne detalje iz života, sadržaj postavljamo na našu stranicu koja je onda vidljiva svim našim prijateljima). Osim za neposrednu komunikaciju društvene mreže služe na neki način i kao platforma za samo-predstavljanje jer omogućavaju postavljanje fotografija, videomaterijala, blogova i sl. Istraživanje iz maja ove godine koje je proveo GfK BH pokazalo je da za Internet društvene mreže zna 52% BiH građana u dobi iznad 15 godina. S obzirom da se radi o relativno novom načinu komunikacije ne čudi podatak da je najmlađa dobna skupina najviše upućena u postojanje ovog vida interakcije i komunikacije. Osobe u dobi između 15 i 24 godine u više od 90% slučajeva su čuli i služe se Facebookom ili nekim drugi socijalnim mrežama. Ključne prednosti jesu: dvosmjerna komunikacija, relativno mali troškovi i brza povratna informacija. Facebook su, kao i mnoge druge komunikacijske inovacije, izuzetno dobro prihvatili mladi naraštaji. "Biti na fejsu" je postao svojevrsni kriterij normalnosti – toliko mladih koristi ovu društvenu mrežu da oni koji je ne koriste postaju "čudaci". Sastavni dio kontinuiranog razvoja servisa za informisanje mladih putem interneta treba da bude i ohrabivanje mladih da pruže povratnu informaciju. Potrebno je obezbijediti način za jednostavno davanje povratne informacije. Nakon davanja povratne informacije, ona treba biti procijenjena i upotrijebljena za unapređenje informisanja. Mladima treba omogućiti da znaju kako je njihova povratna informacija uticala na informativne servise koji im se pružaju. Zbog svega navedenog otvaranje profila Općine Ilidža na Facebook-u bilo bi pravo rješenje što se tiče informisanja javnosti, ponajviše mladih, te ostvarivanja još bolje uzajamne veze sa njima.

3. Nepostojanje WI-FI zone (Mala Aleja, Terminal i Park). Što se tiče komunikacije, odnosno informisanja mladih, a i svih građana najčešća i najbrža komunikacija postiže se putem interneta. Internet je značajan izvor informisanja i komunikacije, kao i sastavni dio društvenog okruženja mladih ljudi. Pružanje sveobuhvatnog informisanja i savjetovanja za mlade, kao i usmjerenost na internet su novi zadaci, koji dopunjavaju postojeći rad na informisanju mladih. Pored uloge koju ima informisanje mladih, podrške mladima da nađu prave informacije i da samostalno donose odluke, informisanje mladih putem interneta u potpunosti im omogućava da uvećaju prednosti korištenja interneta i umanje moguće rizike. Kako bi mladima internet bio uvijek „na dohvata ruke“ bar što se tiče najprometnijih relacija Općine Ilidža uvođenje WI-FI zona: Mala Aleja, Park i Terminal, pomoglo bi informisanje mladih o važnim dešavanjima u njihovoj lokalnoj zajednici, o aktuelnim vijestima, konkursima, javnim pozivima i sl.

4. Mladi nisu upoznati s ponudom upotpunjavanja slobodnog vremena. Mladi najčešće imaju potrebu za informacijama o mogućnostima za provođenje slobodnog vremena, zapošljavanju i obrazovanju. Potrebno je podržati promoviranje i informisanje mladih o svim mogućnostima i servisima koji postoje za njih u oblasti upotpunjavanja slobodnog vremena putem medija, info-tački, web stranice i dr.

5. Slaba je mobilnost mladih. Samo 5% mladih je putovalo u inostranstvo zbog obrazovanja. U odnosu na predhodni val istraživanja, mladi Ilidže češće su putovali zbog ljetnih škola i studijskih putovanja. Kao glavni razlog svog putovanja mladi navode turizam. Mladi općine Ilidža najčešće putuju u Mostar (70,9%). Pored finansijskih prepreka osnovne prepreke za intenzivniju mobilnost mladih su predrasude koje se kreiraju kroz političku propagandu. Neophodno je podržati mobilnost mladih u cilju sticanja međunarodnih iskustava.

4. Plan djelovanja

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti	Vrijeme provođenja	Odgovorne osobe/institucije	Troškovi (KM)
1. Na službenoj web stranici općine nema dovoljno informacija koje zanimaju mlade	1. Informacije koje zanimaju mlade su dostupne na službenoj web stranici Općine Ilidža.	<p>Na postojećoj web stranici Općine Ilidža omogućiti više informacija koje zanimaju mlade</p> <p>Pratiti rad ostalih oblasti iz Strategije prema mladima.</p> <p>Informisati javnost o usvojenoj Strategiji prema mladima - upoznati urednike sredstava informisanja, obezbijediti adekvatne sagovornike za gostovanje na TV i radio emisijama.</p> <p>Na web stranici Općine planirati link za mlade. Dati mogućnost komuniciranja, odnosno davanja sugestija i ideja.</p> <p>Objavljivati kontinuirano putem web stranice i Biltena, informacije o aktivnostima koje se provode u Općini, a tiču se mladih.</p>	2014 2015 2016	Odsjek za informisanje, službe Općine Ilidža	2014:0 2015:0 2016:0
2. Općina Ilidža nema zvanični profil na Facebook-u.	1. Povećana je informisanost mladih o aktivnostima organa uprave.	Formirati profil Općine Ilidža na Facebook-u.	2014	Općina Ilidža	2014:0

3. Nepostojanje Wi-Fi zona na području Ilidže (Mala aleja, Terminal, park).	1. Uvedene Wi-Fi zona	Postaviti antene za Wi-Fi zone	2014	Općina Ilidža	2014: 8.000
4. Mladi nisu upoznati s ponudom upotpunjavanja slobodnog vremena.	1. Mladi su informirani o mogućnostima upotpunjavanja slobodnog vremena u Obrazovno-raznodnom centru za mlade SPAJALICA.	Redovno izrađivati, objavljivati i distribuirati aktuelnu ponudu Obrazovno-raznodnog centra za mlade SPAJALICA. Promovirati ponudu Centra u lokalnim medijima.	2014 2015 2016	Obrazovno-raznodni centar za mlade SPAJALICA, lokalni mediji	2014: 960 2015: 960 2016: 960
5. Slaba je mobilnost mladih.	1. Povećan broj mladih koji su putovali u druge sredine.	Podržati programe međusobnih posjeta mladih unutar BiH, ali i studijskih posjeta izvan BiH.	2014 2015 2016	Služba za OKSI, škole, omladinske organizacije	2014: 2.000 2015: 2.000 2016: 2.000

Troškovi po godinama:

Godina	Iznos
2014.	10.960 KM
2015.	2.960 KM
2016.	2.960 KM
ukupno:	16.880 KM

6. Sažetak

Općina Ilidža ne može promijeniti realnost u Bosni i Hercegovini ili u svojoj općini preko noći. Za to ne postoje dovoljni finansijski ni ljudski resursi. Stoga je Općina pristupila sistemskom i planskom rješavanju problema i zadovoljavanju potreba mladih, a najbolji način za takav pristup jeste izrada strategije.

Mladi, kao i drugi subjekti, svestrano su bili uključeni kako u istraživanje tako i u izradu ovog dokumenta; oni trebaju uzeti budućnost u svoje ruke, a Općina Ilidža će im pomoći u tome.

6.1. Pregled troškova po godinama i oblastima

Oblast	Iznos 2014. (KM)	Iznos 2015. (KM)	Iznos 2016. (KM)	Ukupan iznos (KM)
1. Obrazovanje	22.740	21.740	21.740	66.220
2. Zapošljavanje	14.000	14.000	14.000	42.000
3. Socijalna politika prema mladima	3.500	4.500	4.500	12.500
4. Slobodno vrijeme mladih-kultura i sport	17.500	17.500	17.500	52.500
5. Zdravstvo	6.500	6.500	6.500	19.500
6. Aktivno sudjelovanje mladih u društvu	4.870	3.370	3.370	11.610
7. Informisanje i mobilnost mladih	10.960	2.960	2.960	16.880
Ukupno po godinama	80.070	70.570	70.570	221.210

6.2. Provođenje i monitoring

Strategija za mlade napisana je s ciljem da nađe svoju primjenu u roku koji je njome predviđen. Ona predstavlja dokument koji planski i strateški prilazi rješavanju problema i zadovoljavanja potreba mladih.

Provođenjem strategije i u njoj predviđenih planova djelovanja u sedam različitih oblasti (prilikom čega trebamo uzeti u obzir da su kultura, sport i slobodno vrijeme mladih objedinjeni u jednu oblast) omogućuje se ciljan i svrsishodan pristup unaprijeđenju položaja mladih na području općine Ilidža. Kako bismo u naredne tri godine, za koliko je strategija i napisana, mogli pratiti i evaluirati učinak aktivnosti koje se provode, neizostavno je da se Koordinaciono tijelo, odn. radne grupe sastaju periodično i po potrebi kako bi sagledali provođenje u odnosu na planirane ciljeve, rezultate, aktivnosti, ali i troškove. Stalna konsultacija uključenih subjekata u izradu, a kasnije i u realizaciju aktivnosti, doprinijet će aktualizaciji strategije u skladu s trenutnim potrebama i redefiniranju problema i potreba mladih. Stoga strategija ne predstavlja konačni dokument (ona nije plan), već proces koji traje i koji je podložan izmjenama i dopunama (nazovimo ga planiranjem).

Sistemi praćenja (tzv. *monitoringa*) omogućuju svim uključenim stranama da se informiraju o napretku provođenja strategije, te da u političkom procesu koriste svoj uticaj kako bi Općina budžetska sredstva što bolje utrošila i jednako tako prezentirala javnosti. Monitoring strategije za mlade od posebnog je značaja s obzirom da (još) ne postoje iskustva koja bi potvrdila uspješnost određenih aktivnosti u rješavanju problema. Njime će se pratiti proces od problema do rješenja. Iz ovog razloga je većina problema (barem ovih koji su preuzeti iz Istraživanja), ali i rješenja izražena u brojevima, pa će se narednim istraživanjem moći tačno utvrditi učinak strategije za mlade.

U monitoring trebaju biti uključeni svi subjekti iz omladinskog sektora – ne samo osobe koje su sudjelovale u izradi strategije već i implementatori, ciljne grupe (korisnici, tj. mladi), te druge organizacije, institucije i ustanove koje imaju doticaja s mladima.

Monitoring je od odlučujuće bitnosti i za to da dinamika sudjelovanja partnera u provođenju strategije, koja je nastala u samoj njoj izradi, ostane i u fazama implementacije.

Monitoring služi, dakle, da ustanovi u kojoj mjeri i koliko uspješno strategija doprinosi poboljšanju položaja mladih. Na dva ključna pitanja može se odgovoriti monitoringom:

1. Obećavaju li strategija i realnost njezina provođenja da će se problemi mladih smanjiti? Je li strategija (još) validna i provodi li se adekvatno?
2. Slijede li strategiju aktivnosti koje se provode? Postoji li još uvijek osnova za partnerstvo? Ovi podaci potrebni su kako građanskom društvu, tako i Općini kako bi mogli stajati iza svoje uloge u partnerstvu.

Tehnike koje će se koristiti za monitoring jesu:

1. anketiranje građana/ki, pogotovu mladih;
2. prikupljanje statistika (tzv. „institucionalnih podataka“) od svih subjekata koji se bave pitanjem mladih;
3. intervjuiranje ciljne grupe;
4. održavanje okruglih stolova.

Ove četiri tehnike svekoliko će pomoći sagledavanju učinka strategije i njenom daljnjem planiranju.

Očekuje se da će zajedničkim zalaganjem svih uključenih i zainteresiranih strana strategija opravdati svoje postojanje i biti primjer i drugim općinama kod nas i šire da jedino institucionalno i strateško planiranje rješavanja problema i zadovoljavanje potreba mladih, ustanovljenih istraživanjem, može unaprijediti današnji loš položaj mladih u društvu.

NAPOMENA: Analiza rezultata Istraživanja problema i potreba mladih sa područja općine Ilidža nalazi se u prilogu Strategije prema mladima Općine Ilidža sa akcionim planom 2014-2016. i predstavlja sastavni dio ovog dokumenta.

